

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

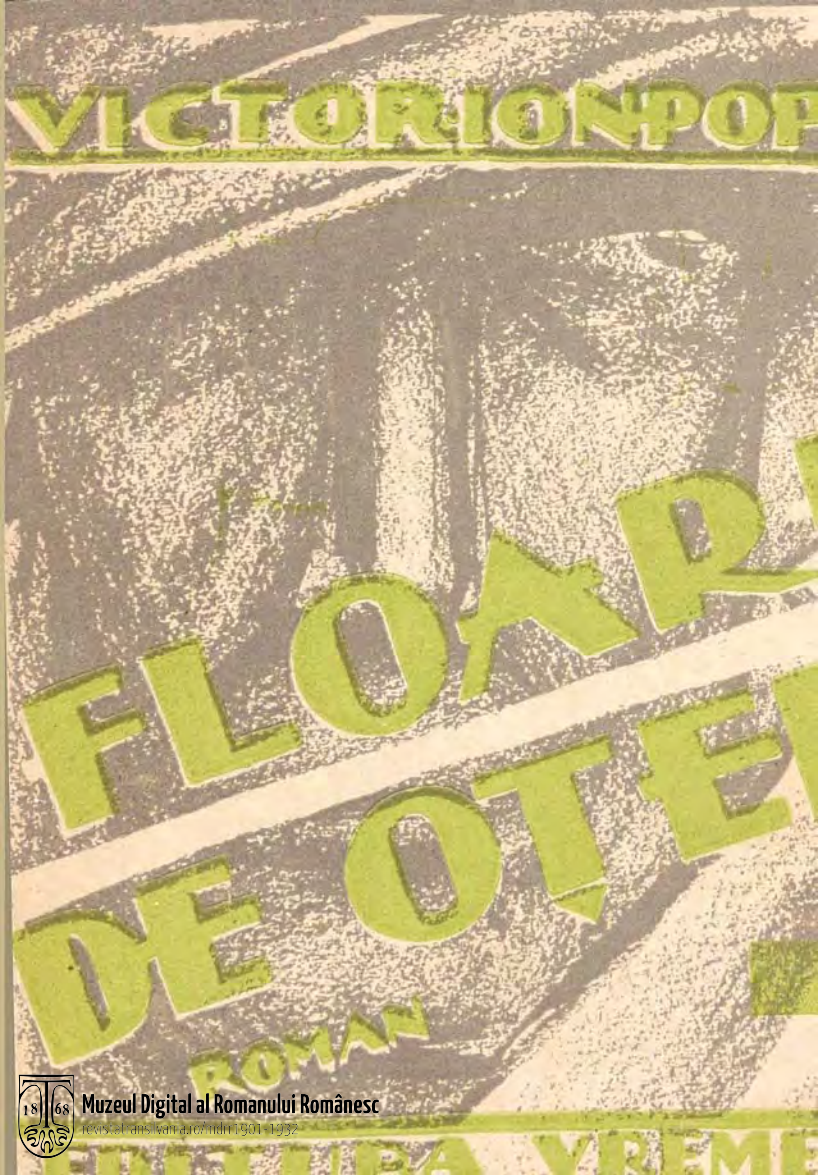
Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaideal.ro/cgi-bin/idb1301-1932

1175

1180

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

AUTORUL

DESEN DE I. ANESTI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fie V. Constantinescu

VICTOR ION POPA

FLOARE DE OTEL

ROMAN DE RĂZBOI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndh1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

... Scuturat din negura cloroformului, a deschis ochii. Sora de caritate îi zîmbea. In mîna ei, şi profilată pe lumina şorţului alb, o floare roşie, ca o garoafă închegată în sînge.
— „A înflorit în dumneata!"

Degetele lui, slăbite şi palide, au pipăit, încet şi îndelung, asprimea corolei de sînge putred, cu petale reci şi zdrenţuite.

In miezul lui, adînc, sub bandaj, ţesutul viu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

creştea, plămădind pe ruptura cărnii, o floare de celule noi.

Iscălitura celeilalte.

... Un gînd pitit în gropi de spaimă, sortise glonţul, să fie chee pentru poarta altor lumi. În şuerul traiectoriei, în vaerul ţipat, în izvorul de sînge, şi-a sfărmat menirea de oţel.

Găsise alta.

Şi vrăjit de taina caldă a cărnii lui, glonţul, s'a oprit deschis, ca o floare pusă pe un prag.

Pentru cineva care pleacă, sau pentru cineva care vine.

Poate pentru amîndoi.

. . . . . .

Cu floarea de oţel în mînă, rănitul zîmbi. Zîmbi florii de sînge şi de viaţă nouă, care creştea în el.

Culesese, cu trupul vechiu, o floare fulgerată de văzduh şi acum sta aşa, de parcă şi-o dăruia lui însuşi.

Imaginea florii din el?

Urare de bun venit, pentru cel nou din el?

... Zîmbea...

. . . . . .

O floare de oţel răsărise în carnea lui.

În el — în mii de oameni ca el....

Şi poate, în noi toţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde se vede că un început, vine totdeauna după un sfîrşit.

Sîntem doi. Eu şi fratele meu. Nu ne-am înrolat odată, dar nefericirea unui icter mi-a curmat anul milităriei, şi amînarea de un an ne-a dus la Botoşani, pe amîndoi odată.

Şase luni de forfot, de alarmă, de instrucţie grea şi îndîrjită. Şase luni de război crîncen, cu vrăjmaşul cel mai nemilos : mizeria. Culcare cu hainele umede. Somn de piatră, cu dinţii strînşi, pumnii încleştaţi la gură şi trupul făcut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

covrig, sub pătura înghețată. Suplimentul foii de cort, al hainelor și al mântălii, însemna supliment de greutate, nu de căldură.

Ne tăiem, singuri, lemne verzi în pădure și supaturile noastre se ifosesc în depozite clandestine, de unde furtul nu mai este penal, întrucît, cu mult mai penală ajunge reclamația lui.

Ordinul de mutare a Școlii în Rusia, ne silește să ne descotorosim de hainele civile. Recolta mea: douăzeci de lei pe haine și treizeci pe palton.

Circulația normală a vremii, le transformă în cîteva pîrjoale cu usturoi și cîteva pahare de vin, la Sin Leibovici, cîrciumarul cu fata tunsă.

Azi, pe oblonul cîrciumii suspecte din Botoșani, aș mai pune o cruce, lîngă cea lăsată de flămînzii din 1907. Ei, i-o sorteau lui Sin Leibovici. Eu mi-aș pune-o mie. Căci acolo am înmormîntat cele din urmă rămășițe ale civilului antebelic din mine.

Bolile sînt monedă curentă. Moartea, spectacol obișnuit. Validitatea numai, e demodată, abuzivă, suspectă. Aș zice: agresivă. In ori ce caz, are în ea ceva neromînesc și revoluționar: aparține rușilor.

Pentru noi, colinele Moldovei au făurit în iarna asta albă, a retragerii mari și a mîncării

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puține, o floare nouă și mîngîetoare: floarea sărăciei.

Cele dintîi zîmbete ale primăverii ne înviorează. Desmorțiți, ne prinde dorul de ducă. Pe zăpada pădurilor au răsărit clopoțeii albi ai ghioceilor și pe epoletele noastre, aur de grîușoare. Păsările se călătoresc.

... Mă văd instalat într'un vagon de „opt cai ori patruzeci de oameni". Oameni?...

... Și nu mai văd nimic.

Din cele șase luni trecute, doar crîmpee vagi, întretăiate de cîteva chipuri. Comandanți simpatici la vorbă, îndîrjiți la treabă, pricepuți în meseria lor. Văd crucea lui Mihai Viteazul, ca un sărut de viorele, sub barba olandeză a Locotenentului Slăvescu — și cam pe inima lui —; văd eloquența rotundă și patetică a Locotenentului Guță Tătărăscu, văd rîsul de epuroi prietenos, cu care comandantul companiei mele, îmi recomanda, la treizeci de grade sub zero, să-mi tratez laringita cu aer curat, și îl văd pe Bănciulescu, elegant, viu, proaspăt și elastic, ca un fir de mlajă verde, trîntindu-ne la pămînt, pînă ce adunăm din noroi obezitatea nefericită a lui Caracaș.

Și între ei, iată înfiptă imaginea lui George Cuza.

A venit în vizită dela Regiment, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce îl dăduse afară din Şcoală, o minte tot aşa de ascuţită ca şi gura lui.

Inalt, cu o manta care putea să fie oricînd simbolul vremii de atunci, — călare pe o iapă de culoare neprecizată, între sur şi alb, împodobit cu o căciulă imensă şi moţoasă, dar păstrînd, de pe spinarea Rosinantei lui, un permanent contact cu pămîntul, îl văd schimbînd săgeţi, cu foştii comandanţi, cari l-au surghiunit.

In caricatura dureroasă pe care George Cuza o descria pe cerul vînăt al iernei, s'au agăţat uneori multe din dorurile mele. S'au agăţat şi s'au dus ca şi dînsul, ridicule şi oropsite, ca nişte flori nelatimpul şi nelalocul lor.

...Căci negura lăsată peste zilele mele de mai tîrziu, le-a înghiţit rînd pe rînd, cum a înghiţit odinioară, negura din valea Curteştilor, jalnica Rosinantă a lui George Cuza.

In trenul care ne-a dus în trei zile pînă la Iaşi, mi-am îngăduit să lipesc ciob de ciob, viaţa mea de pînă acum. Nu ca s'o mai întrebuinţez. Ar fi fost inutil. Voiam s'o privesc. Pe inima mea se lăsase o negură. Sau se ridicase. Oricum, aveam alţi ochi. Crescuse în mine, sau se desvelise, neştiută, o făptură nouă, mai colţuroasă şi mai directă. Un fel de desen al celei vechi, văzut printr'o prizmă, dură, care-i elimina rotunzimile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Libertatea de odinioară mă crescuse docil şi molatec. Disciplina aspră, ascultarea oarbă, răsădise în mine ceva tainic, dîrz şi autoritar.

...Trăisem ani lungi de dulce amăgire ieşeană. Şi în negrija tinereţei mele, apa asta încropită, înspicase un romantism iremediabil.

...Am retrăit zi cu zi viaţa mea, din odăiţa curată, de lîngă Biserica Banu, unde nopţile se legau între ele, depănate pe acelaş fir. Acelaş chip de femee, repetat până la obsesie.

...Mă vedeam, în zorii zilei, cu două fire de floare în mînă, urcînd pe strada Ganea, ca să i le arunc în uşa chioşcului, unde avea să vie, peste o oră ori două, să-şi prepare examenele.

Toate icoanele astea, care erau odată mugur de calde emoţii,îmi apăreau acum, ascuţite şi fără viaţă, ca în chinoplast. Ceva rece de sticlă şi în ele, ca şi în mine. Trecutul era o amintire, nu mai era emoţie.

Emoţia se deplasase. Se concentra toată pentru ziua de mîine.

In dimineaţa zilei cînd să ajungem la Iaşi, Nazarie, prieten bun de universitate şi ostăşie, şi-a mutat locul, lîngă mine.

Era împrăştiat, absent. Frămînta în gura încordată şi posacă, o biată ţigaretă eftină de cireş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ce ai tu?" l-am întrebat.

— „Presimțiri...". Apoi a dat din umeri, mormăind, ca pentru dânsul:

— „Prostii!".

Și-a făcut încet o țigaretă, cu ochii duși pe cîmpul negru, care fugea în evantai leneș.

— „...Și totuși ce-ar fi?... Atîta vreme între noi...".

M'am dumirit. Vorbea de Lucia „lui". Zic a lui, fiindcă tot Lucia o chema.

L-am apucat de ceafă și l-am scuturat:

— „Ce-ar fi? Dai din umeri și pleci la tranșee! Acolo se găsesc de toate. Și leacuri și sinucidere".

— „Și tu, așa ai face?".

— „Ce alta?"...

A stat o clipă — s'a uitat lung la mine, m'a mîngîiat pe obraz cu o mînă aspră și bătătorită de patul armei. A deschis gura să spue ceva, apoi a renunțat.

L-am apucat de mînecă.

— „Spune...".

Cu ochii în altă parte a șoptit ceva. L-am auzit? Nu știu. Dar am înțeles. Nu se putea să spue altceva.

— „S'a logodit!"

...A fost o prăbușire. N'a clintit un mușchi pe fața mea. N'a fugit o picătură de sînge mai departe. Lumea s'a oprit pe loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In gară la Iaşi, i-am strîns mîna, fără o vorbă. Pe o linie, mai încolo, pleca un tren. Unde? Nu ştiu. M'am înghesuit în el, de-a valma cu soldaţii.

Nazarie a rămas mic, tot mai mic, acolo, lângă peronul gării, frămîntînd în gură ţigareta lui eftină de cireş. Şi poate o întrebare. Una pentru mine şi una pentru el. Aceiaşi.

Căci peste cîteva ore avea să caute şi el un tren pe urma mea...

...Şi aşa, în cea dintîi zi de primăvară şi de Paşti, am plecat spre tranşee, ca spre o sinucidere.

... Mama mă aştepta acasă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aci se va înțelege că Ha'lambe are despre neamul nemțesc o părere foarte ciudată.

Ai băgat de seamă, ce voluptate crîncenă te prinde, să te lași bătut de ploae cînd ești trist și gol și nu mai simți nimic în inimă ? Ce rotund se înfrățește cenușa ploii cu pustiul din tine ? Ce semuitor ție, pare peisajul acela, mărginit scurt și înainte și înapoi ? Te simți lîncezind într'un

1868 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

fel de apă moartă, ca toată viața din tine, ca toate dorurile și toate visurile tale, și nu mai simți nimic rău și nimic bine. Pîclă și cenușă. Ți-i tot una.

...Așa eram și eu în ziua aceia.

Ploua în joacă.

Drumul dela Căiuți pînă la Pralea și de-acolo pînă la regiment, l-am făcut ca ceva ce trebue făcut. Fără teamă, fără suferință, fără bucurie. De-asupra mea și pînă în mine, adînc, numai pustiu încenușat.

Nori de cîlți albicioși coborau și se cățărau de-a-bușelea peste păduri. Și lunecau mai departe, supți de gura unei văi nevăzute, ori irosindu-se într'o taină de mai sus.

Cîte un milițian, cu caii, ne dădea curaj, cu îmbierea aceia nelipsită a romînului:

— „Mai tăieți clinul și colțul pădurii și...".

... Un deal... o vale... o limbă de pădure...

Dela Pralea, în sus, pădurea se ținea lanț. Amurgea. Un amurg posomorît de primăvară stearpă. Primăvară fără plug.

Liniște opacă stăruia peste tot. Brațele copacilor se ridicau negre, cerșind zadarnic o bunătate întîrziată.

Liniște.

Rar, o pasăre speriată, tremura o clipă din aripi, ca să se înghemuiască mai liniștită, mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cuminte, pe vre-o crenguță mai prielnică somnului ei. O clipă, două, crenguța se legăna fără zgomot, ca o vietate fără glas.

In creastă, întunecime de noapte. Pădurea somnoroasă, își trăsese peste cap un nor greoi, de pîslă, ca o plapomă.

Dibuim drumul după făgașe pline de apă și coborîm.

Un deal... o vale... o limbă de pădure...

Front? Tranșee? Război? Tunuri? Unde vor fi pierit toate aceste visuri negre, pentru hrana cărora fusesem pregătiți?

Ca o taină mare și grea, punea gîndul nostru peste toată înserarea și toată înfățișarea pașnică a codrului.

Simțiam războiul ca pe o tărie dincolo de realitatea din jur. Un Dumnezeu teribil și ascuns vederii și auzului.

...Iar în calmul desăvîrșit al serii acesteia, dulcea teroare a misterului, care nu se mai desvăluia, a început să prindă nesimțit, culori și proporții păgîne.

Sub vraja lor, ca într'un vis de spaimă, în care jumătatea trezviei dă viață, iar trupului siguranța neprimejdiei, inima se clătina leneșă și ametită. Creerul biciuit de un sînge pompat mai viu și mai nervos, planta în tainițele codrului acestuia uriaș și posomorît, toate armele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de moarte și de apărare, toată viclenia și cruzimea mărturisită a războiului.

Tot ce învățasem, — toate foile și schemele cărților, — lua proporții gigantice și se întindea dela răsărit la apus, din sus în jos, de-a lungul și de-a latul pământului, ca într'o rețea uriașă.

Și totul era ca pentru mine: moartea mea și apărarea mea. Alții? Ce-mi pasă de alții? De mine...!

Am zâmbit... Imi pasă de mine? Ce glumă!...

Dar dacă totuși îmi pasă?... Ce rămășiță din trecut mai dăinuia încă pe fundul vasului golit? Poate viața cărnii? Tiranica viață care își bate joc de bietele noastre aripi, cînd nu-i priesc?... Așa de repede am trecut dincolo de sinucidere?... Am dat din umeri, săltînd rănița plină pe tăetura de curele. Acum începusem să simt.

Un deal... o vale.. o limbă de pădure...

De-odată, ca un clopot lung și adînc, a hăulit peste dealuri. Ne-am oprit amîndoi. Inima strînsă ușor o clipă, a început bătăi întețite. O auzeam.

Un șuer încetinel a dejghiocat pădurea și a pierit. Tîrziu, departe, i-a răspuns ca un icnet scurt al pământului.

— „Tunuri..." mi-a șoptit fratele meu.

Am dat din cap.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Trebue să fim aproape...".

Larga traiectorie a proectilului, făcuse parcă înadins o boltă, sub care trebuia să trecem. Lăsam în urmă o lume, ca să intrăm în alta.

...Un deal, o vale...
Ba nici o vale.

Doi soldaţi, apoi încă unul, apoi cîţi-va strînşi la o colibă... Şi iată-ne la postul de comandă al regimentului.

Ne-am prezentat.

Colonelul, un splendid cap de vultur — icoană vie şi perfect semuitoare lui Wilhelm al doilea — îşi supraveghea ultimele lucrări ale rondurilor lui de flori.

Lîngă el, o potcă de aghiotant.

— „Bine că aţi venit! Să-i trimeţi la deal!".

Am salutat scurt şi am pornit'o pieptiş, pe cărare, urcând din greu, după călăuză.

— „Departe frontul, camarade?".

— „Mţ!" Şi răspunsul ostaşului a fost aproape adevărat.

După un ceas de urcuş, eram la Batalion.

Era noapte de-al binelea.

Din pragul bordeiului, vîrît pe jumătate în pămînt, s'a ridicat o namilă de om.

— „Bravo, băieţi! Mai veniţi şi voi să jucaţi tontoroiul, că nouă ni s'a acrit!" Şi o mînă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lungă, mare şi grea, a plesnit, desechilibrat de amicală, peste umerii noştri, tăiaţi de curelele raniţelor.

— „Fraţi ?" a întrebat maiorul, după ce-a citit hîrtiile.

— „Da !"

— „Apoi, eu vă desfrăţesc. Tu, la compania douşprezecea !".

Frate-meu a plecat cu omul de legătură. In faţa maiorului ne-a fost greu chiar să ne dăm mîna. Ne-am luat rămas bun din ochi. După o clipă, între trunchiurile copacilor, silueta lui subţirică s'a topit.

— „Tu, ai să te duci la a noua. Pe frate-tău l-am trimis la postul de observaţie — că-i mai mare...".

— „Păi, eu îs mai mare, Domnule Maior...". M'a fulgerat:

— „Apoi, de ce n'ai spus ?"

— „N'am ştiut că..."

— „Ostaşul să ghicească !... Ei, şi la urma urmei, să-i fie de bine.

De ce-a fost obraznic ?"

— „....?"

— „Sigur !... De ce-a fost obraznic, să crească mai mare, ca frate-său cel mare ?".

Şi a încheiat măreţ:

— „Toate greşelele se plătesc în lumea asta !" Apoi, a rîs din toată inima, s'a întins de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

două ori mai lung cît era, şi a căscat de-a huit pădurea.

— „Acum, lasă-mă 'n pace să mă dezbrac, că mi-i somn. Şi du-te la datorie!".

N'am apucat să pornesc cu omul de legătură şi maiorul se dezbrăcase. Iar eu, şase luni învăţasem că pe front, toată lumea trebue să doarmă îmbrăcată şi încinsă...

In bezna pădurii, pe cărarea lunecoasă şi cotită, pe care mă călăuzea omul de legătură, în pustiul acela jilav al pămîntului dispărut şi în faţă şi în spate şi de sub picioare, — despărţit de copilul bun şi drag cu care trăisem alături, toţi anii mei puţini — am simţit destrămarea ajunsă până şi în bruma de familie ce-mi rămăsese. Păşeam mecanic, fără de gînd, şi parcă orbăcăiam într'o gură imensă de prăpastie a morţii.

— „Mai pe dreapta, că la stînga îi rîpă...".

L-am auzit ca în vis. Rîpă? Ei şi? Toată noaptea asta, şi pădurea asta, şi moartea asta care plutea lîngă tranşee....

De-odată baioneta mea sună sec. Coaja albă a unei cruci de mesteacăn. Mai încolo alta, şi alta... Cărarea tăia printre cruci. Firesc, nu? Totul e să treci dincolo de ele. Numai că aici, dincolo de ele te aşteaptă altele. Intrebarea e cît vei hălădui pînă să ţi-o găseşti pe a ta. Şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

creştineasca dorinţă e să ai norocul, ca măcar să ţi-o găseşti, fiindcă în urma ta rămîn ceilalţi, care ţin să fii al lor şi după aceia.

Pufnesc în râs. Al lor? Nu.

Cine va mai urca pe meleagurile astea, cu miros de mortăciune, tîrziu, încolo, cînd vor rămîne singure, şi goale ca întru început? Doar copiii satelor, de vor zburda în joacă, ducîndu-şi vitele la păscut, în dimineţi proaspete de vară. Dar pentru ei, nu vei fi tu. Vei fi amintirea unei vremi crîncene, ca şi tranşeia de alături.

M'am cutremurat. Şi liniştea nopţii şi bezna pădurii şi toată atmosfera asta jilavă de pămînt reavăn, în care vorbele sînt şoptite şi gesturile sunt pline de fereală — creiau, toate, o dureroasă impresie de nevoiaş ţintirim sătesc

Iar în clipa aceia, linia tranşeelor am văzut'o ca un mormînt multiplicat la nesfîrşit, pe care oamenii şi-l sapă singuri, ca în cele mai sinistre scorniri ale bolnavei imaginaţii orientale.

Şi în acest mormînt colectiv, cei vii stau laolaltă, aşteptînd mîna, ori obuzul care să-i îngroape, chiar în clipa cînd i-a ucis.

O bufnitură scurtă şi o înjurătură crîncenă. T'resar.

— „Ce-i ?".

Nici un răspuns. Umbra, de dinaintea mea, dispăruse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Unde eşti?" întreb. Şi mă străduesc să deslipesc ceva, din apa neagră în care sînt. Nimic. Doar forme fantastice, care se unduesc alarmate, după măsura alarmei mele.

— „Ia, aici" răspunse un glas, de undeva, dintr'un fund, care părea nesfârşit. „Am lunecat! Na!... Bine face Don' Lo'tinent cînd rîde de mine. Cică: Mă Ha'lambe, tu nu eşti agent de legătură, mă! Tu eşti agent de lunecătură... Incai de-aş luneca odată devale, pîn'la noi în sat!.. Dar dă!... Ruşinea asta nu mi se întîmplă... Asta unde mi-ar prii...".

Şi mormăind blajin, în buna lui lege de ostaş necăjit, Ha'lambe, agentul de legătură dela compania a noua, a urcat pe căi tăinuite mie, pînă la cărarea unde mă ţintuise „ruşinea lui".

— „Acu, dă mîna încoa, să te duc eu; că aici se afurisește treaba!". Dar, invitaţia lui mi s'a părut riscată, şi oricît de frumoasă ar fi solidaritatea ostăşească, după cele întîmplate cu doi paşi în urmă, am preferat calea răspunderilor personale.,

Ha'lambe, oarecum jicnit de neîncrederea mea, a făcut cîţiva paşi într'o muţenie îmbufnată, apoi, răzbunător, a început o adevărată teroare:

— „Mai la dreapta... La stînga... Mai sus... Hop!... mai jos... aici se cască altă rîpă!.. Acu, hurducă-te peste copac... Ia, aici, vezi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că-i o boambă în pământ... Nu că ar fi... eh! dar, oricum... Acu-i acu! Aici e-o clisă, ca untura! ...".

Intr'un tîrziu, simțindu-mă sleit, i-a trecut obida.

— „Greu... nu?".

Nu i-am răspuns. Dădusem din cap pentru mine și mi s'a părut destul. A pus pinten, răspunzînd singur:

— „...Pînă te înveți... Dar noi, care... și acasă la noi... noaptea... ba cu vitele... ba.. dă! Altă... vorba ceia... Și dacă dai în labe... nu-i cine știe... Eh!... Se întîmplă... Te scoli și gata...".

Mă încăpățînasem să nu răspund. Dar nici nu prea auzeam ce spune. Urechea mea, speriată puțin, în sgomotul monologului ținut de Ha'lambe, căuta să-i descoase efectele. Căci ostașul vorbea acum tare și fără grijă, ca la el în sat. Izbutise să populeze și bezna și pădurea, dar creiase în mine, ca o amenințare nouă.

— „Nu s'aude, dacă vorbești așa tare?".

— „De unde să s'audă?".

— „Dela nemți".

— „Ei și?...". Și aici Ha'lambe a scos printr'o vibrație scurtă a buzelor lui rudimentare, un sunet foarte jignitor pentru nemți.

Voiam, cu orice preț, ca dușmanii să nu fi auzit expresia necivilizată a camaradului meu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era şi un pic de laşitate în asta — recunosc — căci, evident, dispreţul lui Ha'lambe, sunase într'un limbaj aproape internaţional. Dar mai mult decât laşitate, era cavalerismul impus de Şcoală, faţă de vrăjmaş.

De altfel, chiar fără Şcoală, pe un duşman n'ai chef să-l batjocoreşti. Il respecţi. Uneori îl respecţi curios de mult. Aş putea să spun că îl respecţi cu atît mai mult, cu cît e mai primejdios. E şi logic. Cu cît te simţi mai slab, cu atît adopţi mai puternic principiile reciprocităţii.

Dar se vede că Ha'lambe, nu împărtăşea punctul nostru de vedere. Şi asta, nu fiindcă n'ar fi fost un om temător în faţa morţii, dar pentru simplul motiv că nu vedea necesitatea să moară tocmai el. La această înălţime am socotit, la început, că l-a ridicat slujba lui de agent de legătură.

Decît Ha'lambe, nu era omul să păstreze echivocuri. Vrînd să-i controlez temeinicia curajului — şi să fac totodată o constatare ce mă interesa direct — l-am întrebat:

— „Tranşeia e departe?"

— „Mîhî...". Răspunsul nu mi s'a părut tocmai clar, dar mi l-am închipuit cu un adaos de mişcare.

Insă Ha'lambe a mirosit îndoelile mele, A cîrmit scurt la dreapta, pe o moviliţă, şi s'a oprit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cînd am ajuns lîngă dînsul a zis:

— „Iote!".

Şi în aceiaşi clipă, ca fulgerul mi-a pus mîna în piept, tăindu-mi pasul următor. Avea dreptate. Eram pe o buză de şanţ.

— „Ce-i asta?".

— „Tranşeia...".

Am amuţit. Ştiam că pe fronturile apusene, soldaţii condamnaţi la moarte, sînt ridicaţi pe taluz. Executarea o făceau gratuit, prompt, şi fără formalităţi, cei de peste drum.

— „Dar bine..." am îngăimat eu... „nemţii nu ne văd? Nu trag?... Sînt aşa de departe?"

— „Nemţii sînt în...". Şi aici Ha'lambe mi-a dat, într'o sinteză pitorească şi rurală, o informaţie absolut de necrezut, asupra poziţiei ocupate de nemţi.

Dar silueta lui lălîe şi neagră, tăiată sus, pe taluzul şanţului, mi-a părut în clipa aceia, de două ori mai mare şi de două ori mai caldă.

Nu mai era un om care vorbea, ci o momîe de lut, crescută din lutul tranşeei; o momîe vrăjită — de noapte şi ceva neînţeles, mie — care silabisea într'un limbaj rudimentar, calm şi sălbatec de adînc, o nepăsare de element primar şi indestructibil.

Ha'lambe crescuse peste dimensiunile patetismului.

Era pămînt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde se vede că vreau şi eu să-mi fac datoria, dar nu ştiu care este

— „Tră... dom' Lotn... Dumnealui la a noua... Dom Maior..."

Peste masa făcută din trei scînduri rupte, şi proptită în pari, s'au întins două mîini...

— „Locotenent Andreescu".

— „Sublocotenent Călugăru".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ia stai domnule... Să mînînci ceva... Ghiţăăă!...".

— „Traţăăă...".

— „Din ce-i de mîncare,... pentru o gură de om flămînd...".

Şi în cîteva minute, lîngă opaiţul acela nevoiaş, care-şi pîlpîia luminiţa lui săracă în bordeiul murdar şi plin de fum, lîngă cărţile de ecarté, hălcile de slănină, ouăle coapte, peştele afumat şi paharul de vin, aduse din belşugul curţii boereşti Vasluene a Locotenentului rezervist Andreescu, am simţit pentru prima oară, după ani lungi şi chinuiţi, cum ia trup şi adevăr, tot aceia ce bănuisem vis, literatură, fantezie.

Oamenii aceia n'aveau haine pe sufletele lor. Ii despuiase sălbătăcia pădurii şi a războiului. Vorba lor bruscă, gluma directă, rîsetul plin şi neoprit, toate astea durau ca un început de lume nouă.

Şi într'adevăr lume nouă era.

Turburat fără măsură de viaţa asta proaspătă care mă înconjura, mă asalta, mă domina şi se strecura turburătoare în mine, urmăream jocul redeschis al ecarté-ului lor, ca pe-o arătare din altă viaţă. Război? Tranşee? Uitasem. A trebuit să fac o sforţare să-mi impun capătul unei întrebări:

— „Eu ce trebue să fac?...".

Cum s'au uitat unul la altul! Cum s'au uitat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la mine! Cum au zîmbit!... Au răspuns ca un singur om, cu o singură idee...

— „Să mînînci zdravăn...".

— „Şi să te culci şi să dormi şi mai zdravăn".

— „Şi să te plimbi vre-o cîteva zile...".

— „...ca să vezi cam ce-i pe-aici".

—„...Şi pe urmă om vedea".

— „Că muncă este de făcut".

— „...Şi nu-i nimeni de prisos".

Am zis că au răspuns ca un singur om, cu o singură idee?.. Trebue să adaug:... dar cu două bunătăţi, pornite dintr'o înţelegere, tot atît de mare.

Într'un tîrziu, chinuit de-o întrebare, pe care nu mi-o mărturiseam, am şoptit:

— „Dar văd că e linişte pe front...".

— „Ei da — iarnă.. Is amorţiţi ca urşii în bîrlog...".

— „Dar lasă, că au vreme să se desmorţească...".

Vorbeau aşa de simplu şi de firesc, de parcă pomeneau de-un cîine credincios culcat în prag.

O trăsnitură de armă a chihotit peste văi — îndoindu-se scurt. Alta, mai aproape, i-a răspuns. Apoi două. Apoi cinci... apoi fără număr, repezi, duşmănoase, înfricate. In cîteva clipe, noaptea se făcuse ferfeniţă, în ropotul înebunit, de arme. O mitralieră, mai departe, a început să ţăcănească uscat, ca o falcă prinsă de fri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

guri. O gură de tun a zgîlţîit înfundat creasta, şi potopul de foc şi de trăsnet creştea ca o năvală de apă turbată, cu glas de tunet şi dinţi de oţel.

— „I-am deochiat...". Şi ce le-a spus Locotenentul Andreescu nemţilor, semăna grozav, cu părerea lui Ha'lambe... „Hai la şanţ".

M'am sculat... Ca şi cînd nici n'aş fi fost pe lume, nu mă vedeau. Legîndu-şi centurele, îşi împărţeau sectoare şi treburi grabnice. Auzeam şi înţelegeam frînturi de vorbe: „reţele-capra provizorie... şanţ de scurgere... post de observaţie... baterie....".

— „Dar eu...".

Nimeni nu mă auzea...

— „Eu... Domnule Locotenent... Ce fac eu? Daţi-mi ordin...".

— „Ordin? Mînînci bine, să te saturi... şi te culci... Să ne ierţi că nu-ţi putem ţine companie, dar trebue să potolim măgarii...".

Şi au plecat, mistuindu-se în noapte.

Bordeiul s'a făcut de-odată imens, rece şi trist. Impuşcăturile nu se mai deosebeau. Erau ca un urlet continuu... Ameţit, am dat la o parte foaia de cort din uşă şi am scos capul afară.

De undeva, din văzduh, tuşituri de pară ţîşneau scurt şi rînduit. Una şi alta... şi altele multe...

Tot într'acolo, alte lumini scăpărau mai tari, mai zgomotoase.

Focul se înteţea... Am tras perdeaua la loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ordonanța Sublocotenentului Călugăru s'a ivit în prag, cu tot echipamentul pe ea :

— „Asta-i semn de ducă, dom Elev !".

Şi repezit, a început să strîngă lucrurile din bordei.

— „Dar eu ce trebue să fac ?...".

— „Dumneavoastră luați-o devale...".

O zguduitură crîncenă de afară, a făcut ghem perdeaua în uşă şi a stins opaițul...

— „...de nemți !" a strigat Traţă, care-şi însuşise şi el părerile stăpînilor şi ale lui Ha'lambe ! Şi a aprins din nou luminița.

Ordonanța Locotenentului, venită şi ea în grabă, cu ochi cîrpiți de somn — m'a dat scurt din cale şi a pornit la strîns bagajele.

Focul nu contenea de fel.

Voiam să fac ceva şi nu ştiam ce pot să fac.

— „Dacă m'aş duce în tranşee ?...". Dar Traţă mi-a curmat avîntul.

— „Vă 'mpuşcă... nu vă cunoaşte soldaţii !".

— „Mergeți cu noi dom 'Elev, dacă e cazul" — zice celălalt. Şi fiindcă Traţă asculta tot mai alarmat iadul de afară, s'a hotărît :

— „Eu chiar zic să plecăm — că aista e cîntec de mutare !" Şi săltîndu-şi în spate lada de campanie, a eşit.

— „Dar eu...".

Traţă nu mi-a răspuns. Şi-a răspuns singur numai, unei întrebări pusă în el, şi-a zis scurt :

— „Da !...".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A înşfăcat opaiţul în mînă, l-a stins, şi, cu lăzile la subţuoară, a coborît în vale, cu necîntărită grabă. Nedumerit, încurcat de frigurile zarvei acesteia nebuneşti, nu apucasem nici măcar să-i cer să-mi lase opaiţul.

In mijlocul bordeiului pustiu şi întunecat, m'am simţit cel mai nenorocit dintre oşteni, cel mai nedreptăţit dintre oameni...

Am venit aici să-mi fac datoria... Dar care-i datoria mea?

Şi zadarnic cercam să filozofez asupra ei... Trebuia întîi s'o găsesc. In iureşul nebun al luptei de afară—cu nenorocita mea de baionetă—fiindcă altă armă nu aveam — ce eram să fac? Imi venea să plîng.

Şi ticălosul de Traţă, care mi-a deschis şi ochii asupra primejdiei să mă duc în tranşeu.

Resemnat la ori ce, m'am aşezat pe leasa goală, care slujea de pat Locotenentului... Era atîta zgomot, că aproape nu-l mai auzeam. Ca o destrămare nervoasă mi-a frînt încordarea.

O lumină de gînd mi-a adus în ochi chipul fratelui meu.. Il vedeam eroic la tranşeu.. biruind... lovit... iar... Toate au trecut pe dinainte. au pîlpîit o clipă... două.. şi s'au topit.

Am sărit în sus îngrozit. De afară bătea un soare voinic şi tînăr, ca într'o zi de sărbătoare. Era zi plină.

In jurul meu, bordeiul, cu toate lucrurile lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la loc, avea o pace curată şi cuminte, de gazdă chivernisită.

In prag, pe două capete de butuci, ofiţerii mei citeau jurnale proaspete. Lîngă ei, bea o cană de ceai, fratele meu...

Am sărit din pat, ruşinat.

Cei de afară au întors capetele zîmbind.....

— „Traţăăă! Ceaiul pentru Dom 'Elev!..". Apoi spre mine:

— „Ţi-a venit fratele să se intereseze de dumneata. A auzit lupta de astă noapte...".

— „Nu azi noapte — Eu, azi noapte, dormeam" — i-a răspuns fratele meu... „dar am auzit azi dela comandantul companiei..". Apoi, mie, — „şi cum te ştiam în stare de orice — mi-a fost teamă...".

Locotenentul a rîs.

— „Şi-a făcut datoria perfect. A avut ordin să doarmă, şi a dormit aşa de bine, că n'a simţit nici când ordonanţele l-au mutat din pat".

— „Şi ce-a fost?...". i-am întrebat.

— „Ai dormit înainte, buştean".

Am zîmbit.

— „Dar focurile de azi noapte?".

— „O mică reprezentaţie, care a reuşit...".

Am făcut ochii mari. Călugăru a pufnit în rîs.

— „Trebuia să-ţi punem nervii la încercare! Asta fac eu cu fiecare subaltern... Trimit vor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bă unui soldat să tragă cîteva focuri, că pe urmă trag toți ca chiorii. Nemții se sperie și ei.. răspund... Și reprezentația urmează după program".

— „Și?" am întrebat cu un nod în gît.

— „Și — pot să-ți dau certificat de bună ostășie. Ți-am spus să stai aici, ai stat Bun! Ai auzit o luptă și n'ai fugit! Bun! Ai adormit! Asta-i mai bun ca toate! Nervi sănătoși! Deci..".

Sergentul telefonist l-a întrerupt.

— „Domnule Locotenent. regimentul cere raportul luptei de azi noapte".

Rîzînd, Locotenentul a intrat în adăpostul telefonului. De acolo l-am auzit:

— „Astă noapte la ora 11.32 minute, o patrulă inamică, de mărimea unui pluton, cu o secție de mitraliere, a atacat frontul companiei 9-a, protejată de focul intens al tranșeelor inamice și de bombardamentul de artilerie.

După o luptă care a durat aproape două ore, inamicul a fost respins, și s'a retras în pozițiile lui, ducînd cu sine mai mulți răniți".

...Insă adevărul, eu nu-l știu nici pînă azi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Glonţul ia de multe ori viaţa, dar uneori dă alta nouă.

Desierna mulcomit. Pe front, viaţă leneşă. Ca un fel de armistiţiu tacit, se încheiase între noi şi cei din faţa noastră. Nici o împuşcătură nu spărgea tihna umedă a văii Limpejoara. Rar, hăt departe, spre Caşin, cîte un zvon posomorît de tunuri trezite, pufnea greoi, amintindu-ne îndârjirea mută a vremurilor. Incolo

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bună pace şi bună gospodărie prin cotloanele noastre pline de fum.

Cărăruia din spatele frontului mergea mînă în mînă cu tranşeia. Mă duceam la compania a douăsprezecea sub ispita multor lucruri de-odată. Pretextul era să-mi văd fratele. Adică să-i întorc vizita. Dar în mine, tremura uşurel dragul unei primejdii închipuite. Voiam să calc în postul înaintat. Colţul acela, înfipt în buza tranşeei nemţeşti, la treizeci de metri de bîrlogul celorlalţi, îmi dădea dinainte fiori de faptă mare. Voiam să mă pot lăuda faţă de mine însu-mi că în traiul acesta aşa de paşnic, am ştiut să vîr pintenul unui gest. Şi mergînd vesel, ca spre o mare bucurie, ascultam în tremurarea proaspătă a zilei, un cîntec lin de armonică, adus de vîntul primăvăratec, peste dealuri. Nemţii cîntau şi ei.

Am trecut pe lîngă batalionul unde şedea compania de rezervă. Cîţiva soldaţi, chinciţi pe rădăcina unui copac, povesteau îndeei, rupînd cu mîini grele şi posomorîte, crengi fragede de lăstăriş.

Le eram nou. S'au sculat fără pripă şi m'au salutat. Le-am răspuns infricat, cu grabă reglementară. Trecut de ei, le-am simţit în ceafă un zîmbet îngăduitor. M'a bucurat vîlceaua care mă cufunda în pămînt, rupîndu-mă din ochii lor.

Mi-am găsit fratele în bordei. Răsfoia îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păcat, o cărţulie soioasă, găsită acolo. Şi în clipa aceia, mi-a părut micşorat, ca un om care nu-şi dă seama de importanţa locului pe care-l ocupă.

Direct, ghicindu-mi insultător curiozitatea, mi-a tăiat vorba :

— „Hai să vezi postul înaintat. Dar o să ai o deziluzie. Nu-i ce te aştepţi"...

Am ocolit un şanţ şi am intrat sub grinzile postului înaintat. Printre două bîrne, o liniuţă de lumină arăta cărăruia spre deal. Cai de sîrmă ghimpată, răsturnaţi de-a curmezişul şi, ceva mai sus de ei, ca o scurmătură de pămînt.

— „Acolo-s..." mi-a şoptit.

In faţă, nici o mişcare. Nici măcar o crenguţă clătinată. Cu adevărat bine spus : muţenie de mormînt.

O pată cenuşie cu ferestruică, mărginea în semicerc un crenel. Şi pe taluzul lor, abia zbicit. cîteva firişoare de iarbă grăbită, ca şi la noi..

Ei şi noi.

Treizeci de metri la mijloc şi o taină înfiorătoare : prăpastia dintre două vieţi. Neastîmpărul îmi dă ghes. Vreau să văd mai mult decît îmi îngădue aţa de lumină întinsă între bîrne.

E atîta linişte, nemişcare şi aer de bună pace, că teama de puşca lor se topeşte în curiozitatea mea. Trec alături de adăpost şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă ridic pe prispa tăiată pentru trăgătorii obişnuiţi.

Acum văd bine.

Tranşeia lor lunecă în linie potolită, devale la dreapta, şi se pierde între copaci.

Aş vrea să-i văd, să-i aud, vii,materiali. Ascunşi acolo, în cămăruţa lor nesfîrşită, de lut, îmi par ca fioroasele animale din preistorie: terifianţi şi inexistenţi. Eri, erau oameni ca mine şi ca tine. Depărtarea de dînşii îi întrupa omeneşte. Apropierea lor, mi-i face ireali, ca duhurile fioroase, care-mi îngrozeau copilăria.

Şi totuşi e linişte. Harmonica lor cîntă înainte, subţirel, departe. E ca un glas de împăcare, venit din sufletul pădurii, din sufletul pămîntului.

Peste mila uriaşă care mă tălăzue blajină şi îndurerată, faţă de toată zădărnicia trudei şi a morţii, un drag imens de viaţă îmi fură şi ochi şi minte peste colina lor.

Din adîncuri de mult uitate, ese bulbucînd la suprafaţă, impresia dulce de glumă şi primejdie din jocul „de v'aţi ascunselea" al copilăriei mele.

Simt înainte de orice că „e frumos". Şi mă simt zîmbind fără voe. A! ce copil incorigibil port în mine! Constat, şi mă bucur.

O clipă — două.

. . . . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce-a fost asta? Un şuer, o trăsnitură, un fulger.

Au tras în mine.

In mine?

De ce?

Şi mă simt îndurerat ca de o nedreptate. De ce au tras în mine? Sufletul meu mîngîia şi taluzul tranşeei lor. Cu toate astea au tras.

Da, dar puşca s'a clătinat. Cît a trebuit să tremure mîna care a tras, de n'a izbutit să lovească în plin la treizeci de metri? Şi cine a vîrît în ea, tremurul care m'a apărat?

Brusc m'am prăbuşit. Trecuse o moarte pe lîngă mine. Nu o moarte întîmplătoare, ci a mea, trimisă pentru mine, cu toată setea să mă ajungă.

Iar eu scăpasem. Şi eram mîndru.

Se făcuse în mine ca un nod. Nod de aducere aminte ori de început a ceva nou.

Puşcaşul dela cota 711 n'a ştiut niciodată că dincolo de marele război, focul lui de armă pornise un alt război: al meu. Căci de-acum încolo nu mai erau vrăjmaşii tuturor, erau vrăjmaşii mei.

Fratele meu era galben. Focul de puşcă, felul cum mă făcusem ghem, îi dăduse impresia, că-s lovit.

Dar soldatul de pază la post a scuipat ireverenţios peste toată linia nemţilor, blagoslo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vindu-i cu două vorbe scurte, îndesate şi foarte laice în expresia lor totală, deşi în parte luate, pline de cuviinţă şi cucernicie.

De astă dată vorbele nu m'au jignit. Erau o împuşcătură spirituală, trimisă înapoi ca revanşă, şi se adresau unuia singur, ca reprezentant al tuturor.

Şi aşa, fratele meu s'a întors spre bordei întovărăşit de un om nou.

Acela eram eu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Paştele e sărbătoare, dar nu pentru toţi.

Astăzi e zi sărbătorească. Norii s'au destrămat.

Doar spre Momîia de au mai rămas cîteva caere cenuşii, agăţate de crengile copacilor.

Stau la postul înaintat. Stau din zorii zilei, fiindcă nemţii au prins glas şi am o dorinţă nebună să desluşesc ceva din mormăiala lor; măcar ideia de vietate omenească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar în afară de cîteva hohote de rîs, clare, pline şi liniştitoare, nu pot prinde nici o vorbă. E şi asta destul. Aerul tăcut şi fioros al locului se fărămiţează în rîs ca o apă între pietre.

Simţi că primăvara a trecut şi peste caii de sîrmă ghimpată. Ne îmbăiază de o potrivă pe toţi, în acelaş soare şi acelaş bine.

Şi totuşi rîsul acela, venit din fund de pămînt, sună straniu cîte odată. Ca o umbră ciudată se aşează pe el, îndepărtîndu-l, înstrăinîndu-l. Să fie de vină buza puştii care pîndeşte din crenel, ori altceva mai ciudat, care ne-a despărţit mai grav decît sîrma ghimpată ? Nu ştiu. Stau aşa, nemişcat, cu faţa în soare, cu ochii închişi, rezemat de peretele tranşeei şi ascult.

Din cînd în cînd, armonica prietenoasă prinde glas. Se tîngue dulce, apoi se topeşte nesimţit, ca într'o oftare. Azi pare mai aproape — ori vîntul mi-o aduce mai deadreptul. Cîntă. E liniştită, cuminte şi tristă ca ziua asta de Paşti, cu soare cald şi cu pămînt umed, zgîriat de oameni dătători de moarte, şi temători de ea.

...Mi-l închipui. Un bătrînel potolit, cu mustaţa blondă şi căzută, cu ochi mici albaştri, visînt departe, departe de tot, la sătuleţul Sileziei lui. Ce i-i cîntecul, decît o dulce chinuire, decît o dureroasă aducere aminte ?

Aducere aminte ? El mai are ?

. . . . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eu sînt gol. Gol, fără sfîrşit de gol. Ca un vas din care s'a strecurat totul...

Trebue pus altceva în el... Primeşte orice. A şi primit: glonţul de eri. Amară şi tare temelie pentru omul cel nou.

. . . . . .

Şi armonica se tîngue înainte în limba ei. A ei, şi a neamţului blajin de acolo. De ce nu şi a mea, a noastră a tuturor acestora din linia noastră?

Eu cel puţin, mă prefir în acordurile ei de mică orgă, ca într'o primitivă slujbă bisericească. Evadezi din tine şi urci, urci. Unde? Tot în tine desigur, dar într'un „tine" mai bun, mai nepămîntenesc. Deci o iluzie a ta...

E zi de Paşti...

...Şi mă simt împăcat cu toate negurile din trecut şi toate negurile viitoare...

...O bătrînică încovoiată, răsare dintr'un ascunziş. Hieroglifele obrazului se rup cu linii tari, în bătaia lumînărelii din mîna slabă. Lîngă ea, un copil, doi... Acasă rîde în floare albă, masa întinsă... cozonacul... ouă roşii... Şi în dreapta, în stînga, în sus, peste noi, cîntă clopotele, de parcă toată viaţa cîntă, trezită în noapte...

E zi de Paşti...

Un rîs tare şi greu izbucneşte dincolo. Apoi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o larmă, un vălmăşag de rînjet, ţipăt şi ceartă. Ascut urechea şi tresar. Glas de femee:

— „Lăsaţi-mă...".

Urechea mi se încleştează, auzind'o.

— „Lăsaţi-mă odată... Nici în ziua de Paşti nu...".

... Şi n'am mai auzit.

Cei de dincolo dădeau cu tîrnăcoape grele în temelia bisericii din mine.

Cei de dincolo, sau ceva dincolo de ei?

Am rămas cu ochii îngroziţi, în ochii fratelui meu. Şi acolo, am citit limpede, marea spaimă:

— „Şi biserica trebue să ne-o reclădim?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cînd dăruim gropi celor morţi, furăm taina celor vii.

Azi e zi de armistiţiu pentru îngroparea cîtorva morţi dintre linii. Au rămas acolo, nefericiţii, din miezul iernei. Şi-au dormit somnul pe loc şi iarna a avut grije să-i ţie în zăpadă, ca sub cearşaf.

Decînd a dat însă topirea de primăvară, alături de ghiocei, au început să iasă la iveală mîini înţepenite şi negre. Morţii cereau cruce, aşa explica Ha'lambe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După multe rapoarte, s'a admis cererea armistiţiului.

O cîrpă albă s'a ridicat peste tranşeul nostru. Dincolo s'a făcut vîlvă şi iureş de glasuri. Dupăeli grele de paşi, sunau înfundat. Un glas a întrebat:

— „Ce vreţi?".

Li s'a răspuns.

După câteva ore, au revenit spunînd că, mai marii lor, admit armistiţiul, de cîteva ore.

Dela noi, a fost delegat Sublocotenentul Binder — dela ei, un ofiţer tinerel.

S'au ridicat odată peste taluzuri şi s'au apropiat unul de altul.

Izolată între sîrme şi între puştile ţintite de amîndouă părţile, s'a ridicat Pacea.

Pacea! O oră ori două numai — dar pacea, Două ore de altă viaţă.

S'au înţeles repede, în nemţeşte. Porunci scurte au scos apoi din tranşee cîte o grupă de soldaţi cu lopeţi. Dela noi şi dela ei.

Şi în vîlceaua în care mai dăinuiau urme de zăpadă înegrită, i-am văzut lucrînd de zor, laolaltă. La început crunţi, neîncrezători şi duşmani. Dar repede de tot, i-a cuprins pe toţi ceva nou şi comun. Nici azi nu-mi dau seama ce cîntec le-au cîntat lopeţile din mînă, ori halcele de pămînt, răsturnate.

Curînd, i-am văzut amestecaţi şi uniformi, ca şi morţii de la picioarele lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...la acolo o mînă de oameni harnici, care se zoresc la o treabă veselă, ca să nu-i apuce seara.

Spectacolul era neobişnuit.

Cele două tranşee vrăjmaşe, înfloriseră. Toţi soldaţii noştri şi ai lor, priveau cu capetele puse pe braţe rezemate de taluzuri. Şi încolo şi încoace, două rînduri de tărtăcuţe înegrite, scoase din pămînt.

Comentariile şi glumele curgeau ca puhoiul. Şi dela noi şi dela ei.

Nu pot spune că nu mi s'a strîns inima. Peste moartea răsărită din zăpadă, viaţa se răzbuna. Era o nevoe bolnavă de înveselire. O excitare trecută dincolo de margini.

Observatorii din creneluri ţineau în cătarea puştii, ofiţerii de sus şi soldaţii de jos: garanţia păcii. Simbol stupid, dar tragic şi adevărat poate nu numai pentru ceasurile de atunci.

Dar dincolo de ei, viaţa se restaurase.

Cel dintîi care a dat drumul primei pietricele vesele, a fost un neamţ voinic şi gras, cu o faţă roşie, ca o lună de şes, în răsărit.

A sărit cu trup greoi pe taluz şi s'a aşezat pe el, ca pe un scaun. Ocupase, cu dispreţ suveran şi cu altceva, locul cuvenit puştii.

A rîs şi a dat două vorbe răguşite, pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu le-a înţeles nimeni. Dar dospea în ele atîta voe bună, că au fost contagioase.

Morţii? A! da, erau acolo, negri şi crispaţi, cu ghiare uscate vîrîte în frunzişul mort ca şi ei. Se sărutau.

Au fost vre-odată oameni în formele astea? Cine să se mai întrebe?

Erau binecuvîntaţi, că erau un pretext de viaţă nouă.

Gălan sergentul şi-a îndemnat oamenii, şiret:

— „Rîdeţi, mă fraţilor, să nu creadă nemţii, că suntem mai flămînzi ca ei!".

— „Şi fumaţi, mă!..." a adăugat sergentul Iancu.

Dincolo, un neamţ a scos pe buza tranşeei, o cutie de conserve, din care îmbuca în plină aşezare şi în plină pace.

Gălan a simţit ofensa şi a replicat scurt:

— „Vasile, dă pîinea încoa".

Şi cu briceagul lui de altoit, a rupt o felie cît opt.

— „Faceţi şi voi ca mine, flăcăi".

Cel dintîi „flăcău" care l-a urmat, a fost, fireşte, moş Toader Păscaru din Dorohoi, om cu cinci copii şi părul alb.

Nemţii au înţeles limbajul tutunului şi al pîinii. Au răspuns. Două ţări îşi arătau bogăţiile. Război economic: carte de vizită a păcii.

Curînd au început însă, trişările.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iancu, sergentul, fost cîrciumar, şi-a dus sticla la gură. El nu umbla cu bidon; rămăsese credincios meseriei. Mi-a şoptit la ureche:

— „Să creadă că-i vin!" şi a contrafăcut pe gură, o suflare de beţiv, cînd dă de băutură tare.

După asta, s'au dezgolit toate raniţele şi toţi sacii. Abia atunci am văzut eu ce le burduşea. Roţi de caşcaval, metri întregi de pastramă, saci de ceapă, slănină, şipuri de rachiu colorat, măsline...

Ba Goldenberg Şmil, ca om mai subţire, a scos doi cîrnaţi întregi de salam de Sibiu şi s'a învoit cu Cristea, de lîngă el:

— „Te faci şi tu că mînînci dintr'unul, dar să nu te-atingi de el, că..."

In cîteva minute, cele două taluzuri erau ca două mese lungi de orgie.

...Intre ele, morţii dormeau cuminţi...

Bieţii morţi... Inţelegeau ei oare, în nemişcarea lor, că erau răzbunaţi pe războiul care-i nimicise? Vedeau ei că li-s gropile făcute, dar soldaţii de-acolo, le întîrzie înadins, ca să mai prelungească bună voia clipei?

Ofiţerii de sus nu băgau de seamă. Sau se făceau. Intraseră adînc într'o discuţie de prieteni, care-şi servesc graţiozităţi, în numele patriilor. Binder îl informa că America a declarat război Germaniei, iar neamţul, foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vesel, îi explica plăcerea luptelor cu oceane la mijloc, în loc de sîrmă ghimpată.

Soldaţii noştri, bizuiţi pe neinternaţionalitatea limbei romîneşti, făceau reflecţii tari, şi în ton şi în culoare.

Cît priveşte pe cei din fundul vîlcelei, erau toţi robiţi vervei lui Gîlcă, cel cu falca sfărîmată de trei gloanţe. La început îi privise chiorîş. Dar ajuns lîngă ei, şi văzîndu-i mai mici şi mai slabi, s'a adresat odată la toţi:

— „Şi voi mi-aţi rupt bunătate de falcă...?".

Nu era greu de lămurit ce-a vrut să spue discreta lui mormăială între dinţi, care a urmat, cînd adaosul l-a spus tare:

— „...I... Doamne iartă-mă, că nu se cade la o zi mare!...".

Şi s'a simţit bucuros pe loc. Îi iertase cu mărinimie.

„Dă-i, neamţule, dă-i!"

Ingîna în tact, şi săpa zdravăn, îndemnîndu-i. Nemţii, între ei, au zîmbit, clătinând din cap. Dar Gîlcă a înaintat repede, la familiarităţi neînchipuite. A dat unuia o sfîrlă peste nas, altuia i-a rupt un fir de mustaţă. Pe altul l-a sfătuit să se lase ras cu lopata, pînă ce-a ajuns de i-a turtit altuia capela peste urechi.

In cele din urmă, şi încurajat mai ales de hohotele dublei galerii din tranşeele de sus, Gîlcă a trecut între doi nemţi, le-a pus mînile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe după gît, şi a schiţat, între morţi şi gropi, un briuşor barbar, cîntînd în plin :

„Dă-i, neamţule, dă-i".

Ordinele de sus, le-a încremenit o clipă veselia. Şi lor şi nouă.

Morţii au fost puşi în gropi şi pămîntul s'a aşezat la locul lui, moale, umed şi afînat. Ca o fată cuminte care-şi ascunde ceva de preţ, sau ceva care o stinghereşte.

Gâlcă, tăcut, a scos un firicel galben de lumînare, l-a frînt în două, şi a aprins două flăcărui la capetele mormănaşelor negre.

Pe urmă a rîs vesel, ca de-o poznă, şi le-a bătut în pumni nemţilor, care nu se îngrijiseră de candelă pentru mormintele lor.

Dar pe taluzul tranşeelor n'a mai rîs nimeni.

Ca un val negru se prăbuşise peste tot. Peste oameni şi peste locuri.

Să fi fost aerul de cimitir ? Nu cred. Imi închipui că în fiecare s'a încleştat ceva. Aluneca la fund, o făptură bună. Vacanţa se isprăvise. O vacanţă mare şi primitoare a vieţii.

Vorbele au căpătat ceva scrîşnit. Observatorii şedeau cu degetele pe trăgace şi paturile armelor înfipte bine în umere. Pe obrazul lor lipit de lemnul rece şi lucios, svîcnea cîte un muşchiu.

Era o reîncordare, mai pietroasă ca cea de dinainte. Şi soldaţii scăpărau vorbe mai neci-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vilizate, la adresa celor de peste drum, cu ofiţerul lor în cap.

Groparii s'au cufundat în tranşee, cu spatele înfiorat. Peste matca păcii trecute, căzuse ca într'un gol, să-l umple, tăcerea înfricoşată. Venea mînă în mînă cu noaptea şi le şedea bine laolaltă.

Ofiţerul neamţ, rămas singurul vizibil, a primit toate rămăşiţele de ură veche şi toţi mugurii de ură nouă. Acum, se părea tuturor obraznic, stupid în rigiditatea lui spilcuită cu cizme de lac şi frizură pomădată. Eram din nou duşmani.

Dacă ar fi înţeles limba romînească, ce i-ar fi auzit urechile...!

S'a uitat o clipă spre noi şi a zîmbit..

Simţea?

A întins mîna lui Binder, i-a strîns'o şi i-a spus:

— „Cam gălăgioşi soldaţii d-voastră romîni... cînd e armistiţiu".

Binder, înţepat, i-a răspuns:

— „Scuză-i. Sînt mai tineri decît cei din 204 Landwehr ai d-v.".

Celălalt, a dus ca fulgerul mîna la gît şi a îngălbenit. Pe gulerul lui, sclipea cifra regimentului. Eleganţa, pe care inoportun voise să o arboreze faţă de noi, îl făcuse trădător. Şi nu era Binder omul, să nu prindă cifra blestemată, pe care nu o putusem afla, cu toate incursiile şi încercările noastre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Neamțul a strîns ochii. Suferea îngrozitor în biata lui conștiință de ostaș.

Și cum Binder s'a întors zîmbind spre noi și ne-a spus tare:

— „I-am făcut-o! Să vadă cu cine are de-aface!..“ celălalt i-a întins mîna și i-a răspuns în cea mai perfectă limbă românească:

— „Mi-ați făcut'o. E adevărat! Dar știam mai de mult, că am de-aface cu regimentul doisprezece din Bîrlad, domnule Sublocotenent. Binder...“.

A salutat scurt și a dat țanțoș înapoi. In buza tranșeului s'a oprit, a mai salutat odată și s'a prăbușit în fund, cu un salt.

Binder încremenise pe loc.

— „Peste un minut, armistițiul încetează!“, a tunat un glas de dincolo.

Binder, abia a avut vreme să ajungă la post și cel dintîi foc a și pornit. Dela ei.

...Apoi liniște și întuneric. Doar în vale, două flăcări mai stăruiau pe morminte. Nemții se distrau trăgînd la țintă în ele. Și poate dincolo de ele. In pietatea păcei, care devenise inutilă.

Peste o oră, Tudose din postul trei — post obligat să stee noaptea pe taluz — se prăbușea în fundul văii, lovit de un glonte în cap.

Acolo în fundul văii, lîngă mormintele celorlalți, care cereau și altele.

...Dar cel puțin Tudose, a avut o lumînare la cap — o lumînare de pace.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O mică întîmplare menită să fac cunoştinţă cu colonelul, cu maiorul şi mai ales cu înţelegerea dintre ei.

M'am statornicit în companie şi mi-am luat plutonul în primire. Am acuma un sector şi-s mîndru de el. E primejdios şi are un post de observaţie al artileriei. Mai exact, e primej-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dios *fiindcă* are un post de observaţie al artileriei. Căci nemţii l-au descoperit.

L-au descoperit şi nu-l iartă. Adică nu mă iartă pe mine, fiindcă sublocotenentul Brătăşanu ştie ce înseamnă rezistenţa materialelor şi a durat un adăpost, cu cei mai groşi copaci din pădure. L-a denumit, **„Suprafort"**.

Deaceia, îşi îngăduie luxuri primejdioase. Repet, primejdioase pentru mine şi pentru bieţii mei ostaşi descoperiţi.

De pildă, nu le dă voe nemţilor să facă sgomot. Nici un zgomot. Imediat ce aude ceva, telefonează din adăpost, bateriei, lucruri alarmante:

— „La 636, un pluton face lucrări!" sau:

— „Pe drumul care duce la 670, din colţul pădurii, se transportă muniţii...".

Şi bateria ţîfnoasă a căpitanului Mardan, plesneşte în seria ei de patru, pînă ce clemenţa lui Brătăşanu se îndură de noi.

De noi, nu de nemţi, fiindcă ei ripostează prompt. Şi cum nemţii nu cunosc decît postul de observaţie dela mine, mă copleşesc cu o atenţie oţelită care, curînd o să defrişeze toată pădurea de pe tranşeu şi toţi soldaţii din el.

Că mai are acest bosumflat de Brătăşanu o meteahnă infernală: vrea să-şi facă de lucru fanteziei lui. Şi construeşte, construeşte la infinit!. E un romancier, pus în slujba tunurilor.

In felul acesta, nu-i sgomot, cît de neînsemnat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

venit de dincolo, să nu aibă o poveste întreagă şi complicată, dedusă din situaţia generală a războiului european.

De exemplu, astă noapte s'a auzit un scîrţîit de car.

Iată cam cum e raţionamentul, în stil:

— „A fost auzit un scîrţîit de roată. Prin urmare era un car. Dacă scîrţîia, înseamnă că mergea carul. Bun! Un punct cîştigat.

„Carul scîrţîia, deci cel puţin o roată, era neunsă. Dacă era neunsă, nu putea să fie militară; nemţii ştiu că, ori ce sgomot trădător trebue eliminat. Bun! Al doilea punct cîştigat.

„Deci, un car civil. Prin urmare, car romînesc, luat dintr'un sat, din spatele frontului. Să fi fost luat în grabă aşa de mare că nu a avut vreme să fie uns? Sau, a făcut atîtea transporturi grăbite, de n'a mai fost vreme să fie reuns? Amîndouă ipotezele duc la aceiaşi concluzie; se face ceva în grabă mare.

„Bun! Al treilea punct cîştigat.

„De ce această grabă? Ori au primit informaţii, că vor fi atacaţi, ori au ordin să atace. Bun! Al patrulea punct cîştigat: e vorba de un atac.

„Să luăm pe rînd.

„Atacăm noi? Nu se poate. Mai întîi, fiindcă Ruşii au fost opriţi în Galiţia. Să atacăm, ca să le descongestionăm frontul, acolo? Nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poate, fiindcă pe frontul francez, situaţia e liniştită...".

Şi aşa mai departe...

Concluzia era totdeauna aceiaş:

— „Allo, bateria! Opt lovituri la cota...".

Şi Mardan se executa, cu o docilitate şi o repeziciune formidabilă.

Dar opt lovituri dela Mardan, însemna un ricoşet de treizeci şi două de lovituri în plutonul meu.

Lui Brătăşanu îi sticleau ochii, din adăpost.

— „Nu vă temeţi, răgălie! Au obuze proaste. Se sparg numai în o sută—o sută cincizeci de bucăţi, pe cînd ale noastre, franceze, se sparg în două mii... Oţel superior!...".

Dar, consolarea vrednicului artilerist, nu ridica prea mult, moralul soldaţilor mei.

Incepuse să mă frămînte dorul unei ideale organizări de tranşee, cu toate adăposturile şi subteranele ei. Brătăşanu rîdea.

Dar într'o bună zi, a început să fie agresiv. Nu ne-a mai dat explicaţii ample, şi n'a mai inventat şahuri de strategie universală. S'a supărat pe nemţi, pur şi simplu. A început să-l sîcîe existenţa lor.

Pretextînd mai întîi, o rectificare a tirului — „un reglaj de vară" cum zicea el — şi-a convins căpitanul, apoi a început să „lucreze" toată tranşeia nemţească. O ara cu obuzele, şi-o stropea cu şrapnelele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era ceva minunat şi înfiorător. Tunurile lui Mardan, puse pe Dealul Mare, dominau poziţia duşmană. „Trăgeau ca în strachină" — după expresia rurală a lui Ha'lambe. Şi ajunseră să tragă aşa de precis, încît puneau obuzele în tranşeia nemţească, de parcă le puneau cu mîna. Gîlcă îşi schimbase cîntecul:

...Dă-i Mardane, dă-i!

...Intr'o noapte, eram la cărţi. Adică priveam. Şi eu şi Brătăşanu.

Puţin vorbăreţ de felul lui, de astădată era şi mai morocănos. Ba era aşa de puţin vesel, încît nu comandase un singur obuz măcar, toată ziua.

Telefonul a ţiuit lung. Artileristul din post a raportat că, între 670 şi 693 se aude sgomot: bătaie de pari şi sunet metalic.

Pari?... Sunet metalic?... Concluzie: reţele de sîrmă.

— „Nişte bestii, domnule! Nu lasă bieţii lor soldaţi, să doarmă în pace! Ei stai, că le arăt eu! Hai să vezi!"

Şi foarte convins de larga lui umanitate, a comandat cinci salve la punctul indicat.

Cîteva clipe, obuzele în iureş nebun, s'au întrecut, şuerînd prin noapte şi s'au prăvălit, ca zvîrlite dintr'un singur pumn, pe un colţişor de loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Douăzeci de evantalii de lumină, de moarte, de urlet.

Şi din clocotul lung, lung, al Limpejoarei, a rămas în urmă un vaer sfîşietor de om. A trecut ca un cuţit peste păduri, pînă la mine.

Brătăşanu m'a strîns îngrozitor, de braţ:

— „Auzi?".

Şi vaerul s'a reîntărit — odată... de două ori... Apoi s'a dus departe mai departe pe calea văii după clocotul exploziilor.

S'a dus pe calea lor şi s'a stins cu ele.

Dar cu ele s'a stins vaerul numai. Omul, se stinsese desigur aici...

Brătăşeanu şi-a dat chipiul pe ceafă, şi a icnit:

— „Am cheltuit o mie de obuze, ca să aud muzicuţa asta!".

Mi s'a părut un monstru. Unde dormise fiara asta, în omul care îmi era aşa de drag?

Voiam să fug de el — să dau de ceilalţi — de ori cine.

L-am refuzat scurt, brutal aproape, cînd mi-a spus să ne întoarcem împreună la bordei. Am rămas singur şi mi-am lipit fruntea de ţărîna rece a taluzului.

Vaerul s'a auzit iar. S'a auzit, ori mi s'a părut? Nu ştiu. Era în urechea mea.

Lîngă mine s'a ivit umbra cumsecade şi bună, a lui Gălan, sergentul de serviciu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Insfîrşit un om!" mi-am zis. Şi m'am agăţat de cuvîntul „om" ca de o salvare

— „Il auzi, Dom' Elev?" Am stat o clipă la îndoială. Glasul îi suna astfel.

— „Ce să aud?".

— „Guiţatul neamţului...".

...Mai încolo, Gîlcă, în post, fredona vesel:

„Dă-i Mardane, dă-i!

I-am întors spatele şi am pornit orbăcăind în noapte prin gropi, printre copaci, ca un rătăcit... Un rîs minunat, sănătos şi vesel, m'a scuturat din amorţeală.

Eram la bordei.

Brătăşanu se înveselise, era cel dinainte: glumeţ, bun şi mulţumit. Pedepsise bestiile!

...A doua zi dimineaţă, binoclurile ne-au adus lîngă ochi, lucrări de reţele începute şi lăsate la mijloc, cu pari grămadă şi roţi de sîrmă. Erau în punctul indicat nouă din vreme şi sortit să fie portiţă pentru un atac al nostru: calea cea mai uşoară şi cea mai puţin sîngeroasă de ajuns la tranşeia nemţească.

. . . . . .

După masă, a pornit vijelia. Toate bateriile şi toate calibrele, cu toate felurile de proectile.

Se scutura biata noastră pădure bună, de tot ce era mai frumos şi mai proaspăt în ea.

In două ceasuri, sectorul meu, era un morman de găteje. Oamenii la fel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tot regimentul era la creneluri, şi rezervele apropiate, cu arma în mînă. Totul vestea un atac. Pînă şi Gîlcă era impresionant ; se întorsese la vechea formă :

„Dă-i neamţule, dă-i !

Brătăşanu nici nu se clintise.

— „Răspunde ! Ce aştepţi ? Imi distruge plutonul !"

Calm, m'a bătut pe umeri :

— „Lasă-i domnule, să-şi facă şi ei cheful. Nu-i nici o primejdie. Aştia îs industriali : tae pădurea !". Pe urmă, a adăugat cu dispreţ suveran :

— „Asta-i artilerie ? Fabrica Götz et Comp. industrie de lemn !".

Şi s'a întins pe pat, cu mîinile făcute puişor.

. . . . . .

A avut dreptate.

Nici un rănit şi nici o lovitură în tranşeu. Dar teroarea sgomotului, sleise tăria plutonului.

Fără să mai întreb pe nimeni, am scos oamenii la lucru şi am început un adăpost, la vre-o douăzeci, treizeci de metri, în spatele tranşeei.

Voiam să sap o galerie pe la şase, şapte metri sub copaci şi s'o întăresc în stîlpi zdraveni, ca stîlpii puşi, de artilerist, la post.

Soldaţii, cu toată oboseala, lucrau de zor. Insfîrşit vedeau ceva pentru ei, oricît de primejdios le părea gîndul să se adune toţi la-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

olaltă într'o hrubă, care se putea surpa în cutremurul obuzelor.

La mijlocul lucrului, mi s'a vestit trecerea colonelului. Il vedeam întîia oară pe front.

Cu mica şi inofensiva îngîmfare a elevului nou-nouţ, l-am aşteptat în faţa gurii de groapă pe care o iniţiam. Căci aici, pe front, pot spune că într'adevăr o iniţiam. Ideia unui adăpost solid, înfipt adînc sub pămînt nu era cunoscută. Erau doar cîteva ridicule adăposturi de tranşee, dar acelea erau pentru ploae şi cel mult pentru gloanţele şrapnelelor. Nici chiar adăpostul făcut de artilerişti nu era mult mai avansat, cu toate bîrnele lui groase.

Eram prin urmare mîndru că sunt cel dintîi din regiment, care fac asemenea ocrotire pentru trupă, şi aşteptam, legitim, măcar o strîngere de mînă binemeritată.

Iată însfîrşit şi colonelul. Scurt şi îndesat, urcă încet, lîngă vlăjganul blond, cu ochi albaştri şi zîmbet deştept pe buze, care era maiorul batalionului meu.

— „Ce faci aici?".

Explic.

— „Ce?" Şi se strîmbă, ca în faţa unei comèdii neînchipuite.

Incerc să explic iar.

— „Lasă, că am priceput eu, invenţia d-tale".

— „Credeam...".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „N'am zis: Ce? „adică sunt prost şi n'am învăţat nimic!". Am zis: „Ceee!... adică eşti prost şi n'ai învăţat nimic!".

— „Păi, tocmai la şcoală...".

— „Să nu-mi spui mie, ce se învaţă la şcoală! Şcoala nu poate să te înveţe asemenea prostii...".

— „Adăpost...".

— „Ce adăpost, domnule? Asta-i adăpost? Asta-i zămnic pentru varză şi pentru cartofi...".

— „Intărit cu bîrne...".

— „Ahaaa!... Dar de unde?".

— „Din pădure".

— „Ahaa! dacă-ţi dau voe eu".

— „Credeam..."

— „...Daaa! c'o să te las să tai pădurea, ca să ne vadă nemţii toate tranşeele, nu?... Dar eu nu dau voe!". Pe urmă s'a enervat: „Şi cu ce să tai?...".

— .....

— „Şi cu ce să tai bîrnele?... Hai?...".

— „Un joagăr!"

— „De unde?"

— „Dumneavoastră...".

— „Dar ce, eu îs joagăr? N'am! Statul n'are. Când ai venit cu invenţia asta, de ce n'ai adus şi un joagăr în raniţă?"..

— „Credeam..."

— „Uite domnule că mai discută! Toţi ăştia, noii, sunt ca d-ta? E o fericire!... Cu asemenea invenţii cîştigăm războiul, cu siguranţă... Auzi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

domnule, ce învaţă 'mnealor pe soldaţi: nu vă mai duceţi fraţilor înainte, intraţi sub pămînt. Buuună şcoală! Dar, mă rog, alte invenţii n'aveţi? Aşa, nişte soldaţi cari să nu mînînce şi sà nu moară?..." Şi socotind că a glumit destul cu mine, a terminat milităreşte:

— „Să-mi laşi soldaţii în pace, săracii. Is destul de trudiţi ei şi aşa".

Dar simţind că maiorul se uită la el, l-a privit în sus şi a dat din umeri:

— „Ba nu zău! Poftim, viitori ofiţeri!".

Decît, maiorul îl privea de mult. Deşirat cum era, i se uita în fundul chipiului, de parcă ar fi fost de sticlă. Ce vedea maiorul prin sticla aceia, nu ştiu. Dar în ochii mici şi albaştri, era o luminiţă, care tremura foarte, foarte ciudat. M'a încremenit însă, cînd l-am văzut dînd din cap colonelului, în chip de aprobare.

...Şi au plecat mai departe. După câţiva paşi, colonelul s'a oprit:

— „Să-i trimiţi pe toţi oamenii liberi la sîrmă — şi să-i pui să lucreze în echipe. Pînă dimineaţa, să fie gata reţelele"...

— ?...

— „Ce te uiţi aşa la mine? Reţelele din spate! Şi să-i pui să facă latrine sistematice... Şi să astupe porcăria asta de aici..."

Maiorul pornise înainte, cu mîinile la spate, cu chipiul pe ceafă, ca un om împăcat cu cugetul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Colonelul, agitat, l-a ajuns gesticulând şi bombănind...

Peticiţi de frunze, tot mai peticiţi, au dispărut în sus. In urma lor pădurea s'a închis ca o cetăţue. I-a închis şi m'a închis.

— „Vrăjmaşul de peste tranşee mă omoară — dacă poate. Cel din dosul tranşeei mă umileşte. Şi poate!".

Eram aşa de micşorat în ochii mei, că n'am avut curaj să mă uit la soldaţii, cari încremeniseră cu mîinile pe lopeţi şi tîrnăcoape.

Aşteptau un ordin. Le-am întors spatele şi m'am dus în tranşeu.

Cum stam acolo, cu capul în palme şi coatele pe taluz, am zărit dincolo, o sentinelă nemţească, la post.

Am luat prima puşcă şi am tras. Am tras răzbunător, cu sete, cu ură. Neamţul s'a uitat mirat în toate părţile. Cine ce avea cu el?

Am tras apoi a doua oară, a treia oară. Aş fi fost fericit să-l lovesc.

După nu ştiu cîte focuri, l-am scos din fire. S'a aplecat şi el pe puşca lui şi a tras. Unde? In altă parte. Pesemne undeva, de unde i se păruse că vin gloanţele.

. . . . . .

Seara, regimentul raporta diviziei, că o sentinelă germană dela cota 670, ucisese o sentinelă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din compania 4-a şi rănise pe soldatul care-i luase locul.

Vinovat era comandantul companiei care fixase postul într'un loc deschis. I s'a luat comanda.

. . . . . .

A doua zi dimineaţa. Ha'lambe a venit la mine, în tranşeu.

— „Tră' Dom' 'lev! Dom' Ma'er m'a mînat să vă spun aşa:

Bat'o mama de viaţă!
Cine ştie nu învaţă
C'a 'nvăţat ce nu mai ştie...
Şi-i o mare porcărie...
Şi-apoi foi de lobodă
Gura lumii slobodă:
Baba cu rotiţi şi cai
Spune lumii că-i tramvai!".

Dela crenel... Gîlcă trăsese cu urechea şi fredona:

„Dă-i, neamţule dă-i!...".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aici se va vedea că e bine să ai pietate, dar e mai bine să n'o ai.

După o luptă crîncenă şi plină de îndoeli, soarele făcuse abur oţărala babelor întîrziate. Şi primăvara, gospodină săritoare cum este, s'a îndemnat la rosturile ei. O apucase vremea şi dădea zor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din cea dintîi suliță a soarelui și pînă se clătea gura cerului în apele puhave și leșietice, răsturnate în fund, spre Răchitaș ori Soveja, ca niște cladăre nedărăcite de lînă amestecată, mai că vedeai iarba crescînd.

S'ar zice că eșea la soare duhul adevărat al pădurii și al meleagurilor astea.

Din mîzga dospită de apă și frunziș mort. chiuia parcă o tărie nouă. Și tăria asta, suptă de milioane de rădăcini, se ridica semeață și se trimitea înapoi cerului, în milioane de frunzuliță și fire de iarbă proaspătă.

Pasările înebuniseră. Nu mai știau ce să cînte: lumina care cădea de sus, ori viața verde, care se ridica de jos. Săltau în iureș de stoluri, pînă în poclada cerului și se prăbușeau pînă în umbra căpriței fragede, ca iar să se urce și iar să coboare, depănînd firul zborului pe o suveică nevăzută. Parcă făceau slujbă de Ștafetă între duhul de sus și duhul de jos, îndemnîndu-le spre cununie.

Agenți de legătură. Iluzii.

Numai tranșeia nu înflorea. Se vede că pămîntului nu-i place osteneala zadarnică. Acolo, lutul dejghiocat de reveneală, se răsturna în grunzi și mai mici și mai mari, fărămițîndu-se, și dospind sub frămîntarea bocancilor scîlciați.

Adăposturile de iarnă din tranșee miroseau a mucigai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unul cîte unul, soldaţii, acoperiţi de frunza pădurii, cutezau să se caţere pe taluzurile de lut galben, şi să se lase moi, pe pufuleţul proaspăt de iarbă, ieşit din pămînt.

Desmorţire. Imbiere spre alte locuri, spre alte gînduri. Poate chiar spre viaţă. De ce nu? Inima e aşa de încăpăţînată, iar dincolo de ea, taina aceia a bătăii ei, pe care nu a pus mîna nimeni, e aşa de surdă la socoteala limpede a morţii, că nu-i de mirare puhoiul acesta de dor de soare şi odihnă, care i-a înjunghiat pe toţi.

Şi fireşte şi pe mine.

Am eşit la iarbă şi la soare.

Aici, la cîteva sute de metri de bordeiul meu, e o poeniţă de toată frumuseţea. De jur împrejur, stufişuri grase şi curate, o mărginesc aşa de gospodăreşte, că-ţi par puse dinadins, de o mînă harnică, de grădinar isteţ. La mijloc iarba s'a îndesit şi-i toată picurată cu flori. Parcă a zmălţat'o, cu vrere anume, o stropitoare de aur, de sînge şi de cer, cu tot curcubeul lui.

Comandanţii noştri i-au schimbat rostul ei de pajişte. Au făcut'o minciună. Minciună pentru avioanele nemţilor. Căci au brăzdat-o în lung şi în lat cu tranşee adînci de-o palmă, şi cu reţele de-o şchioapă. Pentru desăvîrşirea minciunii, fundul tranşeelor de-o palmă, e presărat cu ţărînă neagră, şi capetele parilor de reţele sînt date cu var. Obiectivele dela 3000 de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

metri înălțime, vor fi rămas îngrozite de o atît de perfectă organizare. Iar în bordeele de dincolo, bucățica aceia de peliculă, trebue să fi stricat somnul multor oameni și a multor nopți.

Fragmentul văzut era însă tot ce se putea vedea. Pădurea, desigur, nu putea să ascundă decît un rest, mai primejdios, mai strict organizat și mai plin de capcane teribile.

Nu și-au închipuit nemții niciodată că tranșeia noastră era o vietate și ea, sensibilă la soare și plictisită de umezeală. Ori cum ar fi fost, însă, poiana mea trebue să le fi fost nesuferită. E și ușor de închipuit.

Din tranșeia lor nu se zărea prin luminișul copacilor, decît un colțișor. Un colțișor mai frumos decît toată poiana. Dar drept acolo, în mijlocul verdeței, albeau crucile de mesteacăn ale cîtorva morminte. Și dacă mormîntul din spatele tău, înseamnă o durere care a trecut, cel dinaintea ta nu-i decît o durere permanentă. E durerea care te așteaptă. E durerea de pînă la final. Spun asta, fiindcă și la ei se zărea o cruce, spre dreapta, lîngă Incărcătoarea. O cruce mică, umilă, pierdută sub hățiș. Dar nu mi s'a întâmplat, odată măcar, să-mi arunc ochii într'acolo și să n'o văd. Iar neamțul care se oprea lîngă ea, cu ochii la noi, parcă spunea obraznic și sinistru:

— „Vă așteaptă !..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Decît astea toate le-am gîndit şi le-am văzut, după aceia.

Căci atunci era o zi aşa de caldă şi florile clipeau aşa de armonioase cu iarba şi cu cerul, încît crucile albe şi grămăjoarele de pămînt negru, dela rădăcina lor, mi-au părut nesfîrşit de triste şi obidite. M'a durut sărăcia şi singurătatea lor. Nici iarbă nu voia să crească pe ele. Nedreptate inutilă a naturii. Am vrut să acopăr cu cîteva flori de cîmp, goliciunea aceia dureroasă.

A! nu-mi păsa deloc că pe cruci nu era scris nici un nume. şi că niciodată n'am ştiut cîţi fuseseră ai noştri şi cîţi ai lor, cari erau ai noştri şi cari erau ai lor. Mizeria morţii fusese bună prietenă tuturor. Şi eu, mizeria asta voiam s'o acopăr.

Am strîns un mănunchi curat şi proaspăt: bănuţei şi albăstrele. M'am plecat uşurel de-asupra celui dintîi morman de ţărînă, dospit cu viaţă de om şi mustind în trup de om... Şi printr'o ricoşare năpraznică de gînduri şi închipuiri, mă vedeam pe mine însumi întins la doi metri dedesupt şi primind cu zîmbet şi dulce strîngere de inimă mîngîerea de floare a ofrandei venite în creştetul mormîntului.

Era o simţire înduioşătoare, tristă şi bună. O fărîmă din resemnarea ce-mi trebuia să nu mai bocesc zadarnic jertfa inutilă a tinereţii mele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

. . . . . .

...O palmă cumplită m'a plesnit peste ochi şi mi-a zvîrlit capul într'o parte. O palmă groaznică, nevăzută, care a şuerat şi a trăsnit în aceiaş clipă, de m'a lăsat buimac şi cu inima seacă.

Copacul dela cîţi-va paşi de mine s'a frînt ca o aşchie, în explozia care-i fulgerase trunchiul şi s'a prăvălit.

...Trăseseră cu tunul în mine. Micul lor tun de tranşeu, pus înadins să supravegheze şi să cureţe poiana primejdioasă, îşi începea activitatea lui vitejească cu mine.

Cu mine? Nu, desigur. Cu biata mea pietate inutilă.

Iar mai tîrziu, cînd tunuleţul acesta l-am găsit crăpat în bucăţi pe dealul lor şi am privit prin cătarea lui cele trei cruci albe din poeniţa noastră veselă, am înţeles că şi eu aş fi făcut la fel. Pietatea, acolo, era ca o badjocură adusă crînceniei în care ne scăldam.

Şi cred că singurul lucru, care m'a salvat, a fost doar faptul că m'am înclinat cu un lat de palmă mai puţin. Traiectoria de trăsnet era bariera pe care n'o trecusem...

Iar asta, mi-a dovedit că mă desbăram încet şi sigur de rămăşiţele vieţii cu care nu mai trebuia să mă întîlnesc....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum, moş Păscaru, din Dorohoi, va dovedi că războiul face pe om să uite şi ceia ce nu trebue.

Făgăduiala regească de împărţire a pămînturilor, a ajuns şi în cotlonul nostru. Oamenii sînt turburaţi, ca de toate veştile mari de victorii, de care au auzit. Şi fiindcă ştiu că la urmă n'a fost nici o victorie, nu cred nici vestea nouă. Asta nu-i împiedică totuşi, să fie veseli

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi să o discute. Li-i drag faptul că mărimile s'au gîndit la ei.

Regimentul ne-a transmis ordinul să întocmim statistici. Iată un bun prilej, pentru fiecare din noi, să intrăm cu mîinile pînă în coate, în mizeria ostaşilor noştri.

Afli case cu cîte zece copii, o capră şi douăzeci de prăjini de pămînt, iar alături, vezi miluiţi cu zeci de fălci moldoveneşti, oameni singuri şi fără rost.

Cînd e vorba de împărţeala pămîntului fiecare arată, că mai are nevoe şi dincolo de ceeace are. Nici un argument din lume n'ar fi în stare să-i dovedească lui Iancu, cîrciumarul de oraş, că n'are nici drept, nici nevoe.

— „Apoi de unde să ştie Statul că eu îs cîrciumar?" — îmi spunea el. „Eu arăt hîrtiile, că-s născut la ţară. Şi-adică, eu de ce fac război? Să nu mă aleg cu nimic?".

Cît priveşte pe Ion Mărgărint, el era categoric:

— „Am opt fălci, dar ce? Le-am furat? Trei îs zestre de la nevastă, două mi-a făcut taica pe numele meu şi celelalte două le-am cumpărat eu. Care vasăzică îs om vre'nic, nu?".

— „...mda, Mărgărinte!"

— „Apoi?... De ce să nu iau şi eu dacă-i pe degeaba. Eu aşa chitesc că trebuie să se fi gîndit Statu': „Mă, uite că aista îi muncitor şi iconom. Să-i dăm săracu, pen'că la el prinde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Da beţi'ului celuilalt de ce să-i mai dăm, că tot îl bea... Nu ?".

— „Mda, Mărgărinte !".

— „Şi-acu, mă întorc şi altfel. Nu ca să ziceţi matale, că-mi trag cenuşa pe turtă. Hai la împărţeală. Da' să fie dreaptă. Că al'mint'e, ce fel de 'mpărţeală mai este ? Nu ?".

— „Mda, Mărgărinte !"

— „Uite mă ! Ţine tu o falce, şi tu o falce, şi tu vere, ţine o falce... Mă rog, cît cade la 'mpărţeală !"

— „Da, Mărgărinte, tu ai dreptate, dar atunci nu se ajunge, băiatule, şi nu vine omului mai nimic".

— „Şi cam cît să vie ?"

— „De unde vrei să ştiu eu ?"

— „Dar măcar aşa, pe de-asupra... O fi o jumătate de falce ?"

— „Nu ştiu !"

— „ ...două prăjini, trei ? Hî...". Şi Margărint se uita cu ochi subţirei la mine, ca şi cînd asta ar fi fost o afacere a mea, personală, din care voiam să-l págubesc numai pe dînsul. L-am înfruntat:

— „Vine puţin, flăcăule, puţin de tot !"

— „Ei las' să fie acolo, că nu strică !"

I-am explicat liniştit şi lung. I-am spus ce vrea Statul. I-am vorbit de minimum de existenţă şi i-am făcut toate teoriile de circumstanţă. La urmă a dat din cap, ca şi cînd ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zis: „Dacă-i aşa apoi bine!" Dar cînd a deschis gura:

— „Eu zic că matale, să scrii acolo, că am şi eu nevoe de cinci ictare, ca tot omu...".

— „Nu, asta n'o spun, fiindcă eu n'am nevoe!" A rîs:

— „Eh! Ce ştii matale!"

Apoi, pe un ton de dulce complicitate a adăugat încetişor:

— „Şi-adică matale n'ai să iei?"

— „Nu, Mărgărinte, nu iau!"

— „Apoi dacă îţi fi avînd..."

— „N'am nici o palmă de pămînt, mă băiatule!"

— „Păi, atunci de ce să nu luaţi?"

— „Dar ce să fac eu cu pămîntul?" A clipit din ochi şi a rîs sub mustaţă:

— „Iacă, să mi-l daţi mie!"

Nu se mai termina. Sîcîit, am dat din umeri. El a continuat:

— „...Apoi eu aşa zic, după mintea mea proastă. De pămînt, are tot omul nevoe. Dar la unul nu se dă şi la altul se dă; matale nu vi se dă, că sînteţi tîrgoveţ, cum s'ar zice, şi nu ştiţi daraverile pămîntului. Va să zică nu vă pricepeţi. Atunci se dă la ţărani, că ei săracii se pricep. Da' să ştii matale că nu se pricep toţi. Eu, acu, se vede că mă pricep. Am făcut din cinci opt. Dar iaca Vasile — am un cumnat — a făcut din patru, două... Care vra să zică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu-i ştie rostul. Şi dacă Statul i-o mai da cinci, el le face iar două... Dar eu, din cinci mai fac opt, că aşa-i dovada...".

Şi fiindcă tot n'am vrut să scriu, ce crede Ion Mărgărint despre împărţirea pământului, ostaşul meu, s'a depărtat încetinel, dînd din cap, scîrbit de nedreptatea mare ce i-o făceam lui şi eu şi Statul.

Alţii, mai naivi şi mai vicleni, minţeau. Ba spuneau mai puţin pământ, ba născoceau greutăţi familiare. Unii luaţi mai repede, se întorceau, rîzînd, la declaraţii mai exacte:

— „Păi, am cam vre-ooooo.... hai să zic aşaaa.... să tot fie trei fălci... Cam aşa... Dar chiar trei n'or fi, că... mai o brazdă răsturnată... fuge hatul... Să zicem, pe laaa... preţ de două fălci şi juma'te să fie...".

De bine de rău, smulgeam bietele date trebuitoare statisticei.

Singur, moş Toader Păscaru din Dorohoi, s'a dat îndărăt. Nu voia în ruptul capului să declare nimic.

Am crezut, la început că e o şiretenie sau o sfială. Părea aşa de nevoiaş, aşa de rătăcit pe lume bietul om, încît mi se părea o glumă să-l întreb de averea lui.

— „Intrebaţi-i pe ceilalţi mai întîi, dacă aşa trebue...".

Şi mi-am zis că-l sfieşte, ori o sărăcie dusă dincolo de orice margine, ori o bogăţie nemăr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

turisită, şi greu de dat pe faţă, acum şi aici, în mijlocul oamenilor care-l ştiau sărman.

Il ştiau şi îl vedeau.

Căci Moş Păscaru n'a ştiut niciodată ce înseamnă o rezervă de hrană, ţinută în raniţă. Lui nu-i trimitea nimeni. Nici nu ştia să ceară. Oamenii, îmbunaţi de atîta lipsă, îl îmbiau totdeauna. Făcea o favoare:

— „Să iau, ca să nu-ţi fie cu supărare, dar eu...", sau,

— „Lasă acolo, să mai ai, că eşti tînăr. Eu am trecut peste nevoile aistea... Ce să mai stric, de pomană, un lucru bun...?".

De fumat, fuma doar cît i se dădea dela companie. Cît priveşte solda, soarta i-o ştiau toţi. O împrumuta şi făcea uitate datoriile. Era înduioşător cînd venea un om să-i plătească împrumutul. Începea să rîdă uşurel, lua banii, îi învîrtea pe toate părţile, cu un zîmbet de nedescris şi întreba, de pildă:

— „Oare nu se supără statu, dacă le-aş prinde pe bordei, ca nişte poze?".. sau, filosofa:

— „Acu viaţa-i ieftină, mă ţicuşor, nu face atîtea parale..."

sau:

— „Pe arginţi numai Iuda a vîndut..."

Şi totuşi, oricine ştia, că moş Păscaru are cinci copii, în bîrlogul lui din Dorohoi. Nu-i scriau, nu le scria; dădea din umeri:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „...de le-oi scri, or să se sature?".

Tristeţea lui dulce, de om necăjit, dar împăcat cu necazul, mi-l făcea tot atît de drag, pe cît de drag mi-l făcea hărnicia lui domoală şi tăcută. Nu l-am auzit niciodată văitîndu-se. In schimb, într'o înserare blajină, cînd era în post, l-am auzit cîntînd. Nu mă simţise. Era atîta senină durere în cîntecelul acela, cîntat încetişor, numai pentru sufletul lui, că m'am dat îndărăt furiş, să nu mă simtă.

Din ziua aceia mi-a fost drag de-al binelea.

Iată dece în faţa ferelii lui să-mi dea lămuriri, pentru statistică, n'am vrut să-l silesc. L-am lăsat la urmă.

— „Acum, dumneata moş Toader".

A stat o clipă şi a lunecat spre dreapta şi stînga, ochi mici şi cenuşii:

— „Las că-ţi spuiu eu matale...".

Il stinghereau cîţiva soldaţi din preajmă.

Taina începuse să mă supere. Am trimis soldaţii la bordee şi am rămas singuri.

— „Acum, spune!"

A ocolit iar:

— „...Să zicem că unul nu spune nimic..."

— „...Da... Şi?"

— „Oare se supără Statu'?"

— „Nu, dar nu-i dă pămînt".

Moş Toader a înjunghiat a rîs, sub mustaţa lui bălae şi dată pe oală.

A făcut un gest domol, de nepăsare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Parcă altfel... Ba nu zău dom' Elev, nu şagă... Crezi matale în povestea asta? Iaca eu nu cred. Să mă tai şi nu cred. Că regele o fi zis... se poate... Dar ce te faci cu sfinţii? Că eu mi-s pătit cu daraveri de aistea — uită-te la părul meu alb. Eu alta cred că a zis Statu' — şi ce să zic, a chitit bine el, în socoteala lui: „Mă, aiştea îs oameni amărîţi şi-şi lasă osul pe cele coclauri. Ia să le făgăduesc eu ceva, să aibă inimă să ducă la ham. Că o minciună frumoasă face cît o mie de bogăţii, dacă-i la rostul ei".

Şi i-am ascultat povestea sărmană, multe ceasuri în şir. Ca o mare obidă neagră, cursese peste toate zilele lui amărîte, de clăcaş împovărat. N'avea nici o palmă de pămînt. Muncea de-avalma, cu nevasta şi copiii, pe unde apuca: la un chiabur din sat, ori la un arendaş ovrei. Pentru el, iarna şi vara, erau acelaş lucru: trudă. Şi pentru el războiul fusese ruptură crîncenă în viaţă. Patru ani bătuse toate dealurile şi toţi munţii, săpînd tranşee şi desfundînd drumuri. Concentrat la graniţă, cu cea dintîi serie de oameni, în vremea neutralităţii, rămăsese pînă azi, să împlinească vorba tristă a cîntecelului, pe care îl murmura cîte-odată:

Frunză verde iasomie
Din partea mea de moşie
Să-mi faci maică liturghie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Că ne-a dus din sat în sat,
Ca banul de căpătat,
Şi ne-a dus din ţară 'n ţară
Ca banul de cheltuială...

Povestirea lui măcina toată asprimea din mine. M'am pomenit punîndu-i mîna pe umăr şi îmboldit să-i sărut obrajii uscaţi şi tăbăciţi de toate vînturile, toate ploile, ninsorile şi amarurile, tuturor meleagurilor bulgăreşti, ardeleneşti şi romîneşti.

Dar în mîna mea a foşnit scurt şi rău Statistica regimentului. A fost ca o chemare la datorie.

Golit o clipă de durerile lui, n'a mai stat împotrivă. A dat din cap, ca un om bătrîn ce era şi care nu voeşte să strice cheful copiilor.

Mi-a răspuns la tot ce l-am întrebat: o sărăcie înspăimîntătoare şi o siguranţă crîncenă, că nimic nu se mai poate schimba.

— „... cinci copii mi se pare. Nu?".

—„... vre-o cinci..." Şi a zîmbit singur şi amar în aproximaţia lui.

— „... Cel mai mare de... acum trebue să aibă cam şaisprezece ani — Neculai îi botezat el, da noi îi zicem Culai. Pe urmă-i Gheorghe. Gheorghe îi zice şi mă-sa. Să fie de paisprezece şi vre-o trei luni. După el am făcut'o pe Vasîlca — asta-i mititică — adică tot are cam la unsprezece ani... Pe urmă.. pe urmă e... Un băiat... făcut pe iarnă.... ea îi ziceea....".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A urmat o pauză groaznică. Ochii lui moş-Toader s'au făcut întîi fierbinţi, apoi reci ca de mort... Abia a şoptit, în spaimă:

— „... Am uitat cum îl cheamă...".

Cu mînă grea de plumb, a şters încet, mecanic, cîteva broboane de sudoare rece, ţîşnite pe fruntea lui uscată. Şi înfingînd ochi răi în ochii mei umeziţi, mi-a rînjit:

— „...Apoi dacă i-am uitat şi eu... cum are să-i mai ţie minte Statu?".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde se vede că sergentul Bălan vrea să scape viaţa unei vrăbii, dar nu-şi poate scăpa nici viaţa lui.

Treisprezece Mai.

Eu din parte-mi, nu pot suferi superstiţiile. Mai ales una aşa de banală ca asta. Mă revoltă şi protestez automat. Toţi sînt ca mine,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar ca şi mine, păstrează, în fund tăinuit de inimă, o mică febră care ne indispune.

Nu-i vorbă, ziua a început prost. Ne-am deşteptat în vuetul infernal al tunurilor ruseşti. Bat în creasta dealului Momîia, de parcă vor să-l niveleze. Fumul curge pe văi, în lostopane albe, odată cu trunchiurile aşchiate de copaci şi cu pămîntul arat.

Se zice că un rus obişnuit e jumătate de om. Iată că un rus supărat, face cît doi, căci, nu mai încape îndoială că sînt supăraţi.

Pe Momîia aveau post înaintat, la trei zeci de metri de nemţi.

Trăiau în bună pace, pînă eri. Dar pe seară, un neamţ mai dîrz la datoria lui, a zvîrlit o granată în ruşi. A sfîrticat vre-o trei, a rănit vre-o opt, şi a rîs vesel peste gemetele lor. Era dreptul lui.

Ruşii, au pus iute mîna pe granate, să răspundă. Ar fi fost un răspuns promt şi eficace. Dar rîsul neamţului i-a oprit. Badjocora merita alt răspuns.

Peste noapte, trupele ruseşti s'au retras şi artileria a intrat în funcţie. Pe creasta unde nu cuteza nici un tun să tragă, de teamă să nu-şi ucidă proprii ostaşi, obuzele ruseşti au măcinat, şase ore în şir, nemţi, copaci şi pămînt la o laltă.

Din fumul care a coborît spre poale, creasta pădurită a Momîiei, a eşit la ora zece, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de la un bărbier nemilos : o imensă chelie pudrată cu praf de lemn, de frunze şi de moarte.

Comandanţii nemţi au înţeles că se pregăteşte o diversiune.

Au dat drumul din lanţ tunarilor lor, să ne hămăiască în bună voe.

Intîi s'au năpustit pe artilerie. Defrişase Mardan o parte din pădure, ca să vadă până în creastă. Cu asta, bateria lui era la cheremul nemţilor. Numai că el îşi avea o teorie aparte :

—„Nemţii sînt deştepţi şi nu pot să mă creadă aşa de prost, ca să pun bateria unde am pus-o. Ei or să creadă că am pus'o în creastă, dar că am tăiat pădurea în urmă, să-i înşel!".

Teoria lui riscată ne cam dădea fiori.

Dar 13 Mai a fost, ca să zic aşa, treisprezece, pentru alţii. Pentru Mardan a fost o zi de mare biruinţă. Căci nemţii au zvîrlit în el peste o sută cincizeci de proectile mari şi au fost deştepţi întocmai cum prevestise căpitanul : le-au dat în creastă.

Ba încă le-au dat cu atîta precizie, că n'a căzut nici unul dincolo, spre baterie.

Cel puţin aşa socoteam noi.

Mardan a avut însă grijă destulă, să ne dea emoţii şi nouă. La începutul bombardamentului, ne-a telefonat prin Brătăşanu :

— „Să nu se bucure măgarii, că am să fac teatru!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Măgarii — adică noi — am luat însă teatrul în serios.

Bateria căpitanului a început să răspundă în salve întregi. Fiecare tun bătea în altă parte. Nemții întăresc.

După o serie de salve — băgăm de seamă că unul din tunurile lui Mardan, închide gura. Urmează în serie de trei, pe cînd nemții dau drumul vijeliei întregi.

După cîteva zeci de minute, seria de trei a lui Mardan, se reduce numai la două tunuri, apoi, la unul singur.

Obuzele nemțești înebuniseră. Dar înebunisem și noi. Eram siguri că i-au scos trei tunuri din luptă.

In uraganul de moarte, care sfărma creasta Dealului mare, a înghețat și glasul ultimului tun romînesc. Nemții au mai tras un sfert de oră, de-au măturat gătejele rămase, apoi au tăcut.

Brătășanu, livid, își mușca mustața, zbîrnîind telefonul:

—„ Și totuși telefonul funcționează... De ce nu răspunde?... Eu trimit soldatul la baterie... Sau... mai bine mă duc eu, că tot degeaba stau aici, de vreme ce bateria îi scoasă din luptă...".

Dar telefonul a sunat, ca un bondar nervos.

— „Aici Mardan, măgarilor! Am murit voluntar în rate și acum înviez în bloc!".

Și în aceiași clipă patru tunuri au plesnit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

patru obuze au şuerat, patru trăsnete au căzut şi au eşit din tranşeele nemţilor.

Şi tranşeele lor erau pline de soldaţi. Toţi eşiseră la creneluri să vază isprava artileriei lor.

Urlete nesfîrşite, vaere, ţipete de ordine. Altă salvă, şi alta, şi alta.

La telefon, căpitanul, după vechiul obiceiu, imitînd bufnetul tunului, fîşîitul obuzului şi explozia, striga :

— „Buunnn şşşşşii... apro-bbbattt!

Ne mai înţelegînd nimic, nemţii au schimbat ţinta. Şi iată-mă vîrît în buza tunarilor. O jumătate de ceas m'au înebunit, în vreme ce Mardan îşi plătea poliţa, bătînd infanteria lor.

La un moment dat s'a plictisit.

—„ Mă Brătăşene, spune-le să înceteze ei întîi, că eu îs politicos. Sînt în ţara noastră, aşa că aştept să facă ei gestul... altfel nu tac două luni".

Toate rugăminţele noastre erau zadarnice. Politeţea lui desăvîrşită nu-i îngăduia să se scoale „dela masă", cum zicea, înaintea „musafirilor".

Brătăşanu era în al noulea cer :

—„Dom'le Căpitan, eu sînt cam răguşit şi regimentul ăsta de nemţi e Landwehr — de ăia bătrînii — cam surzi... Eu zic să le scrii d-ta asta, cu obuze pe tranşee — ca să fie clar...".

Nu ştiu ce minune s'a întîmplat, dar după o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vreme nemţii au tăcut. Mardan a vestit şi el:

— „Acu să le zic şi eu la revedere..“ şi a tras o salvă.

— „... şi mersi !“... şi iar a mai tras o salvă.

Apoi a terminat şi el.

O linişte mare s'a întins peste pădure. Ca dislocaţi din toate încheieturile fiinţei noastre, şedeam moi, fără vlagă, rezemaţi de taluzurile tranşeelor. Ici-colo, cîte o crenguţă ruptă, scăpăta jos, ca un rest din durerea trecută. Mi-am inspectat leneş sectorul şi m'am oprit în partea mai ferită de pădure. Un grup de oameni şedea la cislă.

Gălan, era mai trist ca toţi. Se urcase pe taluz şi-şi proptise umărul într'un copac.

—„ Ce-i Gălane ?“.

Mi-a întins o schijă caldă de obuz:

—„Am prins'o adineauri. Ii făceam semn să vie la mine, şi n'a vrut. M'am supărat şi am apucat-o de coadă !“

Oamenii au rîs încetinel. Gîlcă, a îndrăznit:

— „Mare ispravă ! Cu mîna, e uşoară treabă ! S'o prinzi cu falca, aşa cum am prins-o eu ! Dar deh ! 'mnealui e don' sergent ! Tot cu palma... I-a fost ruşine să întindă gura după ea... !“

Oamenii au rîs şi n'au prea rîs. Gălan s'a uitat blînd.

— „De, mă frate Gîlcă. De patru ani de cînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bat pustiile, n'am avut noroc să prind nimic... Şi zău că mi s'a acrit. Nu vezi tu mamă, nu vezi tată... nu vezi frate... Uneori mai că aş fi bucuros... Ce să mai vorbim?" Şi-a rămas cu ochii în gol.

— „O să vie şi asta, Gălane..".

— „M'a prins urîtu, don' Elev. Stăăăm pe loc, de ne macină cuscrii creerii din cap".

— „Deh! mă Gălane, ce vrei să facem?".

— „S'o pornim... încolo, ori încolo" — şi a arătat spre nemţi şi înapoi — „dar s'o pornim odată... Şanţul aista a început să duhnească a ţintirim...".

Nu-l auzisem niciodată vorbind aşa. Era ostaş bun şi curajos. Depresiunea din el, nu era numai în el. Curgea ca un firişor de apă prin toate tranşeele. Ce să-i răspund? Vorbe? Patriotism desumflat? Am rămas cu obrajii în palmă, cu gîndurile şi ochii duşi, întocmai ca dînsul.

Pe o crenguţă de lăstăriş, o vrabie s'a aşezat cu sgomot. Toţi ochii s'au întors spre ea. Fugise cît a fost urgie, şi s'a întors odată cu liniştea — cu pacea.

In clipa aceia un singur fir de aur s'a depănat în toate minţile. Toţi ochii au zîmbit: o viaţă micuţă şi liberă se clătina în frunze verzi.

Ce gînd drăcesc mi-a pus puşca în mînă, nu ştiu. De unde în mine dorinţa asta stupidă să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împuşc o vrabie, cu armă de război? Gălan a făcut ochi mari. Ocheam încet.

— „Nu trage dom' Elev! Ce ne-a făcut ea, săraca?".

O clipă, mi-a tremurat mîna, în apa caldă a glasului care mă ruga. Nu înţelegeam însă ce spune. M'am îndîrjit.

— „Huşş!"... Vrabia a zburat, speriată de Gălan. Şi sergentul s'a uitat la mine cu ochi care mi-au tăiat supărarea. Imi imputa şi mă ruga să-l iert:

— „Am scăpat un suflet, săracul!".

M'a învins. Am lăsat puşca pe crenel. Dar după cîteva minute, vrăbiuţa s'a întors pe crenguţa ei. Fără să vadă Gălan, am ochit şi am tras. A căzut, ruptă în două.

Gălan s'a dus a luat'o în mînă şi a dat din cap, oftînd:

— „Oof Doamne! Unde e să crape pămîntul, apoi se crapă... Degeaba vrei să fugi, degeaba te alungă altul...".

După înoptat, sergentul Iancu trebuia să treacă prin reţele, să aşeze ascultătorii. Un telefon, dela Batalion, mi-l cerea însă, pe un ceas, la distribuţia de alimente.

— „Atunci, pui posturile cînd te 'ntorci!".

Gălan, de lîngă mine, zise:

— „Mă duc eu, dom' Elev. Tot n'am ce face!".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Unde să te duci?"

— „Dincolo de reţele!".

— „E rîndul lui Iancu, lasă-l să se ducă el".

— „Se întîrzie şi nu-i bine! Ce mare lucru?". Şi s'a dus.

Peste o oră, mi l-au întors împuşcat în piept. Un glonţ intrat prin spate şi eşit pe sub sînul stîng. Doi centimetri mai sus, ar fi atins inima. Şi, era glonţ dela noi.

Plîngea de durere şi spaimă. Clăbucii de sînge se amestecau cu lacrimi.

Îmi venea să urlu de amărăciune. Îl ţineam pe braţe, în vreme ce îl bandaja brancardierul. Hemoragia era teribilă. Zadarnic îl rugam să tacă, zadarnic îi spuneam că-şi face mai rău zbuciumîndu-se.

Cînd i-a înfipt tifoanele muiate în iod, a început să geamă cu tot glasul:

— „Mamă... mamă... Şi n'am să te mai văd...".

Sîngele a izbucnit furios. Îl vedeam murind din vina lui. Mila s'a schimbat într'o furie de nebun.

I-am strigat:

— „Dacă mai spui o vorbă, îţi cîrpesc cîteva palme de te năucesc!".

Urlasem de-a huit pădurea.

L-am văzut căscînd ochii mari. Ochi mari de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vită bătută. S'a uitat lung la faţa mea de ceară şi n'a mai zis nimic...

Numai pleoapele clipeau, gonind spre capul ochilor, lacrămi mari şi neînţelegătoare.

Emoragia s'a potolit.

Cînd l-au suit pe brancardă, mi-a făcut semn. M'am apropiat. Abia suflînd, mi-a şoptit :

— „Nu s'a auzit dela nemţi.... E departe...".

Şi-a rămas cu ochii la mine, pînă ce-a cotit brancarda după tranşeu...

. . . . . .

Mă, Gălane, mă, flăcăul meu voinic şi bun, azi eşti om cu stare şi cu rost în satul tău, nu-i aşa ? Înţelegi tu şi astăzi ţipătul meu, tot aşa cum l-ai înţeles atunci ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum dau pe faţă conspiraţia făcută de ofiţeri, să apere pe colonel de moarte şi pe noi de colonel.

Colonelul era om gospodar. Postul lui de comandă, pitit tocmai în fundul văii, s'a înconjurat cu o grădinuţă curată, împărţită de brazde verzi, în straturi înflorate. La mijloc, un chioşculeţ de lemn de mesteacăn, desăvîrşea patriarhalitatea unei aşezări, înstrăinate cu totul de asprimea milităriei noastre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar, într'o zi, un obiectiv fotografic, cocoţat într'un avion nemţesc a avut indiscreţia penibilă să înregistreze această întocmire lumească şi să n'o socoată o urmă din trecut. Dovadă că nu mult după asta, o sumă de proectile, au pornit din fundurile văilor stăpînite de nemţi şi nu s'au oprit nici la noi, nici n'au urcat până în Dealul mare, ci s'au mulţumit cu o jumătate de drum. Adică au avut necuviinţa să necinstească cu fum şi schije, frumuseţea durată cu osîrdia batalionului de rezervă.

Va fi fost panică ori nu, n'am de unde şti. Dar maiorul meu a primit un telefon grabnic, pe care tot grabnic mi l-a retransmis. Mă privea personal :

— „Ascultă, ţuşcă. Mi-a telefonat Wilhelm al doilea numărul doi, aşa : — „Ala care făcea groapa aia, cînd noi amîndoi... ţi-aduci aminte. Aşa ! Să-i dai ordin să poftească aici să facă un adăpost de artilerie — dacă se pricepe. Să-l văd şi eu ce se pricepe"... Aşa că, du-te la Berlinul din fundul văii şi fă-i groapă, săracul ! Şi ascultă, tu ai memorie bună ?".

— „Am !".

— „Bun. Atunci să-i faci un frontispiciu şi să-i sapi acolo versurile astea... Stai să le fabric, că eu le ou îndată :

„Fie groapa cît de rea
„Tot mai bine 'n groapa mea !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste două zile adăpostul era gata. Colonelul venea, se uita, strîmba din nas:

— „Să vedem...".

Cînd l-am anunțat că e gata, nu i-a plăcut nimic. Bîrnele erau prea subțiri, locul prea mic, scările proaste și insuficient de adînc.

Peste alte două zile, o ploae torențială a adus în el un șuvoi de apă și l-a făcut putină. Cînd a încetat ploaia de sus, au început nemții alta. Ceva mai dură și localizată precis, la postul de comandă.

Atunci însă defectele adăpostului au fost uitate. S'a trecut cu vederea chiar și apa din el. Vorba maiorului, — care schimbase versurile de circumstanță:

„Vie apă cît o vrea,
„Tot mai bine'n groapa mea!".

Dar întîmplările astea au avut un efect ciudat. Colonelul a început să viziteze frontul tot mai des. Aspru cum era de felul lui, nu găsea nimic bun și nimic organizat. Mica lui teroare zdruncina și picătura de tihnă ce ne-o mai dăruia frontul, din cînd în cînd.

Căci — lucru lesne de înțeles — nu venea pe front decît atunci cînd era liniște și bună pace.

După cîteva săptămîni de vizite, ofițerii erau înegriți. Singurul care jubila era Dobias.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In sectorul lui, colonelul nu călcase niciodată...

— „Ai noroc!" A oftat Mina Filip...

— „Norocul şi-l face omul cu mîna", a replicat scurt Dobias şi a rîs. „Proştilor, eu am găsit soluţia: dau reprezentaţie!"

Invenţia lui Dobias putea să fie salvatoare. Rareori un om a fost ascultat cu o mai adîncă dorinţă de învăţătură.

— „E simplu ca oulăluia cu America. Doi poli sergentului telefonist dela regiment. El telefonează: Don' Colonel o pornit pe front. Bun. Expediez un soldat să-şi facă de lucru, unde se despart cărările la batalioane. Vede că a apucat la alte batalioane? Nu mă interesează. A apucat spre noi? Telefon: Vine la batalionul nostru. Bun. Scot zece oameni la crenele, cu granate şi aştept.

„Colonelul trece pe la batalion şi apucă unde vrea. Se duce la alte companii? Nu mă interesează. Vine la mine? Doi poli sergentului telelefonist dela batalion şi i-am deschis gura. Telefon: vine la dv.

„Eu gata sînt. Dau ordin: Zece granate svîrlite pe rînd, şi zece puşti. Foc repede.

„Nemţii, proşti, se sperie, habar n'au ce-i, dar încep să tragă şi ei. Ba, cîte odată, pun şi o mitralieră. Şi cum poziţia lor e mai sus ca noi, gloanţele dela dînşii vin exact pe versantul văii pe unde vine colonelul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA JUDEȚEANA

„Şi colonelul o ia frumuşel înapoi... Asta-i!"

Eu nu cred că Edison, cînd a inventat lampa cu cărbune, a primit felicitări aşa de călduroase, ca Dobias în ziua aceia.

Dar de a doua zi Colonelul n'a mai putut să urce pe front.

Cîtăva vreme, nici nu s'a mirat, nici nu şi-a pus vre-o întrebare. Ba începuse să fie mîndru că şi pe frontul nostru e o activitate mai intensă.

Numai maiorul, vulpoi blond, a mirosit ceva. Imediat a trimis la toate companiile, un avertisment, scris de mîna lui:

„Cucule cu pană sură,
„Fii măgar, dar cu măsură..."

Şi cum frontul întreg începuse să fie mai neliniştit şi mai iritat de fel de fel de veşti şi hărţueli, care trădau un intens spionaj nemţesc, toate lucrurile au căpătat explicaţie logică:

— „Trebue că este spioni, dom'le! Prea se ştie precis, fite ce mişcare!...".

560.915

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde se vede că sînt gata să prind un spion, dar n'o nimeresc

Imi place să-mi petrec veacul în tranşeu. E răcoare şi pămîntul miroase plăcut în umbra asta dulce de primăvară proaspătă. Soldaţii, luminaţi şi ei de binele vremii, au prins grai şi doruri. Povestesc fel de fel de întîmplări şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scorniri. Mi-i drag să-i ascult. E fraged ceia ce spun şi e simplu. E odihnitor şi tonul şi cuvîntul. Mă îmbăiez, cu voluptate nespusă, în apa asta rustică, de care mă rupseseră anii mei de şcoală şi de viaţă orăşenească. Aş zice că mă reclădesc pe vechile mele temelii şi strîng mîna, peste o generaţie, înţeleptului moş Gheorghe din Dodeşti, bunicul cu barba albă, cu căciulă miţoasă, cu cizme largi şi grele şi cu privire de oţel în singurul lui ochiu, pitit sub sprînceană aspră şi stufoasă.

Mi-i bine. Asta-i tot — şi e nesfîrşit de mult.

Mă simt ca o plantă proaspătă, care se hrăneşte lacomă şi creşte cu rîvnă, din belşugul cald al pămîntului.

In urma mea, amintirile aproape că s'au prăfuit. Nici nu-mi mai par ale mele. Sunt lucruri din viaţa altcuiva. Da, e drept, mi le-a spus şi am suferit de drama lor, dar nicăeri nu-i o zgancă, să mi le ţie treze.

Mă ridic înalt şi drept, într'o curăţie şi o simplitate primară, pentru ceva mai sus de cît a fost calea dinapoi. Moarte să fie ? Sînt resemnat. Viaţă să fie ? Sînt gata.

Ochiul e limpede. Vede în afară clar, pînă hăt, pe vîrful Răchitaşului, unde şi-au ridicat nemţii observator de artilerie. Dar înlăuntru vede şi mai limpede, şi mai departe. La dreapta drumul curat pînă la cruce. La stînga : luptă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

senin, şi o voinţă neînfrîntă de izbîndă, dar nu înebunită de visuri bolnave, ci în chibzuinţa unei drepte umilinţi creştineşti, unde se cere înainte de orice, să-ţi măsori şi să-ţi ştii fără amăgire, locul pe care îl ocupi în spaţiu.

Mă gîndesc — şi rîd cînd mă gîndesc — la micul şi ridiculul Don Quichottism, cu care afirmam tatei, că din război ori nu mă mai întorc, ori mă întorc maior.

Avea dreptate bătrînul: am să mă întorc locotenent — dacă mă întorc.

S'au dus veleităţile, ca fumul. Acelea nasc şi înebunesc oamenii, în hărţuiala stupidă dintre ziduri duşmănoase, unde fiecăruia i se pare că doi oameni nu pot trăi unul lîngă altul pentrucă nu încap sub soare la o laltă.

Dar aici e atîta spaţiu... Nimeni nu strică viaţa celuilalt. Ba dimpotrivă. Ce caldă înţelegere a adus între noi, strînşi aşa, cum sîntem, din toate meleagurile şi din toate lumile, traiul acesta, sub cer deschis şi sub primejdia deschisă şi uniformă.

Bizuindu-ne unul pe altul — căci trebue să ne bizuim —n'avem vreme să ne mai vedem cususurile. Iată izbînda unui nou creştinism. In el nu mai are nimeni senzul îngust al meseriei lui — ce meserie ar mai fi de căutat acum? — ci senzul lui larg de om ridicat „de-asupra burţii pline" cum spune Satin, din „Azilul de noapte". Căci tăria şi înălţimea omului de aici începe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi peste ani mulţi, încolo prietenia asta, va răscoli temeliile noastre, mai adînc decît ori ce altă răsturnare. Ne vom realiza atunci în devălmăşie, cum ne-am pregătit acum, să ne realizăm în parte. Marea faptă a războiului, asta va fi. Şi înseamnă mai mult decît locurile cucerite şi decît vrăjmăşiile satisfăcute...

. . . . . .

Am ajuns să-i spun toate gîndurile astea, de parcă l-aşi fi cunoscut de un veac. Era un bătrînel alb şi blajin. Răsărise în tranşeu, drept la punctul de legătură cu regimentul din dreapta. Nici nu m'am prezentat măcar. M'a bătut pe obraz :

— „Cum te chiamă, băiatul moşului ?".

I-am spus. Dar nu ştiu ce blestemată sfială m'a oprit să-l întreb şi eu. Căci n'avea nici un grad — şi hainele ponosite de pe dînsul nu-mi dădeau voe să-i acord mai mult ca o căpitănie, ori o maiorie în rezervă.

La urma urmei, ce-mi păsa ? Era un om bun, mai bătrîn ca mine cu o viaţă întreagă, şi care totuşi simţea şi înţelegea la fel cu mine. Nici nu m'am întrebat a cui biruinţă e mai mare : a tinereţii mele, ori a bătrîneţii lui ?

M'a iscodit de oameni, de ofiţeri, de colonel. I-am răspuns fără înconjur.

Apoi, mi-a cerut informaţii despre tranşeu, despre postul înaintat, despre mortiere...

Am stat o clipă la îndoială.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dumneavoastră sînteţi din regimentul unsprezece?".

A dat din cap zîmbind, ca o aprobare firească, şi ca o mică mustrare faţă de neştiinţa mea.

Puţin umilit i-am spus după aceia tot ce voia să ştie. Mi-a mulţumit şi mi-a dat mîna :

— „Apoi, la revedere, băiatul moşului!"

— „Vă întovărăşesc şi eu!" i-am spus grăbit.

— „Nu, puiule, mă duc singur. Nu vreau nici să te deranjez, nici să mă deranjezi...". Glasul îi era dulce, dar suna ca o poruncă.

Am rămas pe loc, pînă nu s'a mai văzut.

Nu aveam astîmpăr. Imi dădusem drumul gurii prea uşor. Ca să-mi despovărez sufletul, am dat goana pînă la cel dintîi ofiţer din regimentul unsprezece. Nu ştia nimic, nu văzuse pe nimeni, iar în regimentul lor, nu era nici un ofiţer cu semnalmentele bătrînului.

— „Ia vezi să nu fie un spion. Mişună, ca furnicile, pe front. Goana după el".

Goana am dat, dar după dînsul am trimis un soldat să i se ţie de pulpană. Eu am dat un telefon alarmat maiorului.

Cu paşi dezbîrnaţi, într'un minut, maiorul m'a ajuns. Am luat'o prin tranşeu pe urma bătrînului. La postul înaintat l-am găsit cerînd informaţii sentinelei.

Maiorul l-a bătut amical pe spate :

— „Ce pofteşti matale, camarade?..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrînul s'a întors. Maiorul a înlemnit:
— „Trăiţi Dom'le General!". Apoi s'a uitat la mine, cu o mutră... Doamne! Şi repede mi-a şoptit la ureche:

„Of! Săraca Românie,
„De ţi-ar sta'n putere ţie
„Ai viri-o'n puşcărie,
„Şi-ai ucide-o din prigoană
„Socotind'o că-i spioană..."

...Era generalul nostru de brigadă!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cînd buhaiul muge,
Dorobanţul fuge,
Numai Spaimă-rece
Calculă şi trece...

La punctul de legătură dintre sectorul meu cel nou şi regimentul din dreapta, fac cunoştinţa cu Locotenentul Florea Dimitriu. Un bărbat tînăr, plin de vlagă, de cuminţenie şi de acel fluid misterios, care îţi mărturiseşte un suflet cald şi frăţesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu glumește nici cu viața, nici cu războiul. E dîrz în amîndouă. Și nu din datoria silnică. Dintr'o conștiință fermă și clară, bărbătoasă și aspră, ca vremurile noastre.

E un dușman al „eroismului".

— „Eroismul contrazice instinctul de conservare. E o alienare. Și eroismul e primejdios ca orice scăpătare de sub control. Se deservește și deservește: distruge oameni inutil și face surprize în operații. Războiul e o vînătoare. Cine pune nervi, sperie „vînatul" și se primejduiește. Numai o socoteală rece și o frică bine dozată, poate să dea roade bune. Sudoare multă — sînge puțin; sudoare puțină — sînge mult. Adevărata victorie nu constă în distrugerea inamicului, ci în conservarea ta perfectă... Cele cinci minute de rezistență în plus de care vorbea Togo al Japonezilor".

Cu o companie dresată, doi ani de zile, în principiile lui, vecinul meu de sector, izbutise să aibă cel mai mic număr de pierderi din toată divizia. Și cu toate astea, nimeni nu făcea recunoașteri și incursiuni mai primejdioase ca dînsul.

Avea nervi de fier. Așteptase un atac nemțesc, pînă la cincizeci de metri. Atunci abia au țîșnit în arc, cele trei sute de granate și e greu de spus, dacă din două valuri de nemți s'au putut întoarce înapoi, teferi, două zeci de oameni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trecut cu sectorul la Incărcătoarea, a început să sape un tunel spre nemți, ca să-i svîrlă în aer. Nu l-au înțeles mărimile și neînțelegerea asta a costat mai tîrziu, cîteva sute de vieți.

Distanța de nemți îl supăra. Prin bolți subțiri, lucrate în liniște, la un metru sub pămînt, își împingea frontul pînă în sîrma nemțească. Acolo, găurile de cîrtiță se legau, tăinuit, între ele. După asta, într'o singură noapte, se dărîma pojghița de de-asupra.

Dimineața, nemții vedeau, cu groază un tranșeu întreg, la o palmă de dînșii. Bineînțeles, dacă mai apucau să-l vadă. Căci Dimitriu avea și obiceiul să strîngă în companie pe cei mai strașnici aruncători de granate.

Pentru isprăvile acestea, făcute cu calcul și hotărîre, i se zicea „Spaimă-rece".

Căci era Spaimă nu numai pentru nemți. Vecinii lui de sector, tremurau cît și nemții, la năzdrăvăniile astea, încheiate totdeauna cu trăsnete de mortiere, cu zile întregi de luptă încruntată și cu o nouă serie de cruci albe, lîngă cele vechi.

Firește, Spaimă-rece avea grijă de ostașii lui. Acolo mortierele băteau zadarnic, iar granatele lunecau, stupide, peste adăposturi. Dar în dreapta și stînga sectorului său, era seceriș în toi.

Odată, la un pahar de vin, i-am întors teoria eroismului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Tu, cu toată compania la un loc, eşti o singură fiinţă. Şi dacă vezi lucrul mai de-aproape, faceţi la olaltă unul din eroii aceia pe cari îi deteşti şi cari deservesc. Ca o dovadă, sînt cei morţi pe lîngă sectorul tău". A stat o clipă la îndoială.

— „Se poate. Mă gîndeam şi eu uneori. Dar asta e iluzia pe care o dă raportul dintre mine şi ceilalţi. Intre demenţa eroului şi cuminţie, e acelaş raport ca între calculul rece, amănunţit, precis şi lasă-mă-să-te-las-ul celorlalţi".

— „Admit. Dar cînd vezi cît deserveşti, de ce nu pui frîu?".

A strîns ochii şi umerii, ca într'o crispare desnădăjduită.

— „Nu pooot! Eu sînt de meserie inginer mecanic. De mic copil am fost atras de fascinaţia rotiţelor cu zimţi, care se învîrtesc uluitor de repede, fără să scape una din alta şi fără să se vateme. Nu te gîndi la rotiţele ceasornicului. Acolo, e un ticăit lent. Totul se face mai uşor de controlat, mai uşor de înţeles. Gîndeşte-te la viteza unei locomotive, care trece urlînd, de clatină pămîntul, ori la motorul sinistru al unui automobil de curse ori de avion.

„Calculul cel mai perfect, cere punerea în practică, să-l confirme. Şi frumuseţea, — poezia dacă vrei, — nu e în plan, ci în realizarea, în funcţionarea desăvîrşită a planului realizat.

„Eu în război, sînt un ofiţer-inginer mecanic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De aceia, cred că mi s'a zis bine Spaimă-rece.

„Desfăşurarea unei incursiuni, sau săparea unei tranşei, o calculez ca pe o maşină perfectă. Uite planurile toate, schiţate metru cu metru.

„Soldatul meu ştie dinainte copacul unde se opreşte, locul precis unde îşi face masca şi timpul exact cît stă acolo.

„Vezi aici, fiecare traseu de drum, cu numele fiecărui soldat. Dincoace, e planul galeriilor. Uite cum am ajuns, uite cum i-am legat.

„De n'ar fi ai noştri fără curaj, ştii ce-aş face ? Aş săpa tranşeu dincolo de tranşeul nemţilor, ca să-i atac prin spate.

„Şi, cred că am s'o fac, pe proprie răspundere. Mi se pare stupid de uşor şi nu pricep să nu-mi pun în aplicare un plan cu o reuşită tot aşa de sigură, ca şi cele de pînă acum. Ar fi, de altfel, o inovaţie în războiul ăsta!".

Dar dincolo de aceste planuri, care însemnau tot atîtea supărări pentru superiorii lui, Florea, cînd nu făcea invenţii, aplica sisteme vechi la războiul nou.

Fabricase, cu soldaţii, vre-o cinci-şase catapulte mici, cu care zvîrlea granate pînă la două sute de metri. Fabrica un fel de arcuri pentru svîrlit rachete. Iar la un moment dat, necăjit pe reţeaua ghimpată a nemţilor, a fabricat, cu prăjini lungi, nişte foarfeci, cu care tăia sîrmele,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ziua namiaza mare. Era acolo un sistem ingenios de pîrghii şi sfori, care-i îngăduiau să opereze din fundul tranşeului.

Nemţii, furioşi că focul puştii ajunsese ridicul de neputincios, au fabricat alte prăjini să i le rupă. Şi în războiul artileriei grele, al tancurilor, al avioanelor şi al gazelor, cota 711 a văzut bătae crîncenă cu prăjinile, peste firele de sîrmă ghimpată.

Efectul foarfecii-prăjină era însă mic. Il micşorau şi prăjinile înebunite ale nemţilor. Atunci Florea a găsit altceva mai bun : cabluri lungi şi multe, cu greutăţi la cap, zvîrlite peste sîrmele nemţilor, încolăcite în ele, şi trase cu macaraua.

Nemţii n'au înţeles adevăratul scop decît în clipa cînd au văzut cablurile întinzîndu-se, odată pe tot sectorul, iar parii lor cu reţele cu tot, eşind din pămînt, culcîndu-se jos şi pornind'o spre tranşeia românească.

Ceasul acela, cred şi eu că a fost la ei, un ceas de spaimă rece.

Soldaţii îl divinizau. Pe front, unde era o imposibilitate de garantat ceasul de odihnă, Spaimă-rece izbutise să reglementeze şi viaţa lui şi a celorlalţi : zece ore de lucru şi paisprezece de odihnă. Dar lucrul era lucru şi odihna-odihnă. Mergea aşa de departe cu respectul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acesta încît, la un atac al nemţilor, n'a admis la creneluri ostaşii cari erau în oră de odihnă.

Cît priveşte hrana lor, era singurul din divizie care izbutea să dea două feluri de mîncare şi la prînz şi seara. Avea, cum zicea el, parafrazînd „curăţitorii de tranşee" din armata franţuzească, „curăţitori de ogrăzi" cari-i procurau, porci, oi şi miei, după timp şi împrejurări. Dela el am învăţat — şi mi-a prins bine mai tîrziu — că un porc mistreţ e „o chestie de apreciere"...

In asemenea împrejurări, autoritatea se clădea dela sine. Nu dădea o palmă unui om, nu striga la nimeni, nu se supăra pe nimeni. Soldaţii erau: frate Vasile, frate Gheorghe, frate Neculai. Numai ordonanţa era: frate Vax, telefonistul: frate P. T. T. şi furierul: frate S. S. R.

Nemţii în schimb erau: Domnii.

— „Ce fac domnii? Ce părere au domnii? S'au supărat domnii!"

Cînd îl lăsau în pace să lucreze la vreunul din planurile lui infernale, spunea cu toată inima, şi toată seriozitatea:

— „Păcat că **„domnii"** se încăpăţînează să stea vis-à-vis. De-ar veni aici, ar fi nişte rumîni foarte cum se cade".

Din două în două zile, dădea cîte un ceai la „tinichele". Tinichelele eram noi: ofiţerii şi elevii. Aluzie la bucăţelele de tablă, scoase din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cutii de conserve, ori din încărcătoarele Steyer și care ne serveau de grade.

Atunci era o gazdă afabilă și atentă, ca o femee burgheză. Bordeiul lui era podoabă de curățenie și gospodărie. Făcea singur ceaiul ori cafeaua și gonea, cît colo, pe fratele Vax.

— „Asta-i treabă subțire, frate Vax. Ca să te primesc la ea, ar trebui să te avansez la gradul de frate Cremă... Dar asta-i greu, pentru stimata scăfîrlie a domniei tale !...".

Nu juca cărți și nu fuma. După ce ne dădea ceaiuri, se așeza în fundul pătucului curat și desena în legea lui, ferit de ochii noștri. A trebuit să ne împrietenim mult ca să-mi arate odată, în mare taină, „hîrtia stricată" de el. Case, peisagii, capete de femee...

— „Amintiri... Vezi tu, țîncule, Ewers spunea într'o nuvelă, că într'o insulă din Pacific, a aflat oameni cu o memorie fantastică. In mijlocul lor și memoria lui a început să se lumineze. A descoperit că ascuțimea asta, a amintirii, era datorită alimentației: un anume soi de pește, bogat în fosfor, și ușor de prins.

„Pentru mine, frontul, pădurea, moartea — știe dracu ce? — e ca peștele cu fosfor al lui Ewers. S'au luminat în mine, atîtea mii de lucruri cari se prăfuiseră, că vreau să profit și să le însemn. Dacă aș desena ca tine, aș fi fericit. Dar, prost așa cum le fac, sînt totuși ca un fel de fișe ale vieții mele... Cine știe de nu mi-or trebui vre-odată — la bătrînețe...".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „stai cu nevasta la sobă, să-ți încălzești reumatismele și să-ți aduci aminte...".

N'a răspuns. Și-a aruncat ochii pe pereți și a zîmbit. Erau acolo, prinse în cuișoare, peste douăzeci de fotografii: nevasta lui. Un căpșor blond, cu ochii mari, veseli și nas de copil cîrn. In mutrica aceia nevinovată, doar gura însemna o dîră de femee.

O adora. Niciodată nu vorbea de dînsa direct. Dar din toate pildele lui, din felul în care nu suferea să se glumească asupra căsniciei și a femeilor, înțelegeai ușor ce gravă, adîncă și fundamentală dragoste dospea în inima acestui calculat Spaimă-rece. Era ca o uriașă răzbufnire de viață, de sub pojghița de oțel a socotelelor lui centimetrate..

Înțelegeam toți acelaș lucru și îl simțeam crescut în ochii noștri.

De altfel, avea tot dreptul s'o iubească așa cum o iubea. De acolo, din orășelul ei, de pe malul Bistriței îi trimetea regulat scrisori imense, scrise mărunțel și pachete doldora de bunătăți.

— „Două minute te rog, să citesc scrisoarea asta și...."

Și cele două minute se făceau o jumătate de ceas, în cel mai nefericit caz. Nefericit pentru dînsul, bine înțeles.

Ăsta era jurnalul lui, jurnalul vieții lui. „Viața

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mea de sub gît" spunea în glumă. Dar ochii lui nu glumeau. Tot adîncul îi era prins în dragostea asta, exasperată de o prelungită despărţire.

Se bătea uneori, brutal peste piept:

— „Blestemata asta de fleică, nu vrea să ştie nimic de calculele mele. Cînd fac un calcul nu pot suferi tictac de ceas — mi-aduce aminte că trece vremea... Iar „dumneaei" mi-aduce mereu aminte că trece viaţa...".

Insă destăinuirile lui se opreau aici. Trebuia să lipeşti mii de bucăţele ca să poţi întregi o clipă. Dar şi atît de puţin, încă era deajuns ca să te ameţească frumuseţea unei căsnicii aşa de depline: trup şi suflet, trecute peste timpi şi peste întîmplări.

Cum era să nu primim, cu entuziasm, vestea că, însfîrşit, a căpătat un concediu de două săptămîni? Era ca un copil. Şi-a sărutat toţi soldaţii, el inginerul rece şi calculat — şi a plecat devale, sărind aşa de uşor, de-ţi era o surpriză neplăcută că nu-i vezi aripi.

Care din noi, în lipsa lui, n'a privit îndelung, în voe, şi în tristeţe uşor colorată de invidie, fotografiile care-i zîmbeau în urmă? Şi care din noi, nu s'a înfiorat construind ceasurile de revedere, după dragostea şi dorul lor, încordat în cei doi ani ai despărţirii?...

. . . . . .

Cînd s'a ivit Florea în pragul bordeiului, ni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'a oprit inima pe loc. Lipsise numai trei zile: timpul să ajungă şi să se întoarcă imediat. Cărţile ne-au căzut din mîini moarte. Ochii ne-au îngheţat pe faţa lui. Ne-a dat mîna la toţi, şi-a lăsat mantaua, a clipit din ochi, să se deprindă cu umbra, apoi încet, fioros şi liniştit, a strîns toate fotografiile de pe pereţi.

Ce putere nebunească a fost în degetele lui de-a sfîşiat ca pe o singură foiţă, maldărul acela de cartoane?

Bucăţi, le-a scăpat din mînă. S'a aşezat pe pat, la locul lui şi a murmurat:

— „Care-mi dă o ţigară?..."

A luat, la întîmplare, una din cele şapte, care i s'au întins.

— „Şi un foc...".

Dar în para chibritului i-am văzut ochi străini. Mîna îi tremura. Şi în clipa aceia a tremurat şi mai tare, mîna care ţinea chibritul.

. . . . . .

De atunci, Spaimă-rece a fost un ofiţer ca oricare altul. Stăpîn pe ştiinţa tuturor rotiţelor, din maşinăriile complicate — el n'a mai putut să îndrepte, niciodată, rotiţa vinovată a vieţii lui...

Intre crucile albe ale cimitirului improvizat de pe costişa bordeiului, s'ar mai fi cuvenit una. Dar pe aceia n'a avut nimeni curaj s'o pue. Ingropa mai mult decît un om: îngropa pe Dumnezeu din om...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Capitol fără titlu căci cimitirul n'are cruci.

Intr'un locuşor clădit sub umbrare falnice de ulm, preotul regimentului a slujit batalionului nostru. Mă răcoreşte ca o mireasmă nouă, poezia aceasta, aproape uitată, din versetele Scrip-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

turii. Simt azi că aveam nevoe de ea. Dece, nu ştiu să-mi lămuresc. Dar parcă niciodată înflorarea bătrînă a vorbelor şi doinirea tărăgănată a melodiilor noastre ortodoxe, n'a sunat în mine mai adînc şi mai adevărat. Da, acesta e cuvîntul: adevărat. Am simţit slujba, ca o pregătire pentru fiecare clipă. Şi în pregătirea asta — de care viaţa dîrză a zilelor obişnuite, nu vrea să ţie seamă, fiindcă se bizue pe tăria lor — am găsit reînviorată credinţa celor dintîi creştini. Mi-am lămurit atunci şi pietatea bătrînilor, mi-am lămurit şi pietatea înspăimîntată a copiilor, mi-am lămurit şi pietatea prudentă a femeilor. Şi m'a uimit gîndul că în acest amestec de copil, bătrîn şi femee, un straniu alchimist atotputernic, a ştiut să îmbăeze şi să dospească inima luptătorului cu moartea.

Iată că reduc la această formulă simplistă pe fiecare tovarăş şi fiecare ostaş din jurul meu. Îi reduc la fel şi îi recunosc pe toţi. Căci din fiecare, viaţa de aici, ca o sită rară, a strecurat tocmai miezul acela care construieşte şi prelungeşte viaţa: tinereţea şi dragostea. Mila şi cruzimea sînt de-opotrivă de exagerate: ca la copii, femei ori bătrîni.

Pornirile sînt violente, opririle sînt încăpăţînate, prieteniile au ceva bolnăvicios şi instinctul de conservare e ciuntit, pesemne unde lipseşte astăzi tocmai resortul tainic al bucu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

riei şi al nevoilor trupeşti din echilibrul firesc al cîntarului uman.

Incerc să explic pe alţii şi, de fapt, mă explic pe mine. Uneori, rar, mi se pare, nu că mă reconstruesc, ci că am pierdut legătura cu mine însumi.

Căci e în mine o carne tînără şi zvăpăiată. Au fost în ea clocote lungi şi grele de porniri. Unde mi s'au topit? Ce zeu misterios, a secat izvorul firesc? Şi cu ce scop? Iată, mă judec dezbrăcat, de mine însumi şi nu mai pot afla, nicăeri, învăpăierile de altă dată.

S'a lăsat un stăvilar, numai? S'a clădit o iezătură trecătoare? Ori e o răsturnare întreagă în rosturile vieţii, pentru ca însăşi carnea să sufere mai puţin?

Şi iată-mă ajuns la singurul gînd, care mă împacă.

Ascult slujba, cum se înşirue domoală şi tristă, iar gîndul meu nu mă mai ruşinează. E poate întîia oară în viaţa mea cînd pot privi cu limpezime, în fum de tămîie şi în verset de Biblie, rosturile adînci ale sîngelui omenesc.

De mult, din clipa cînd viaţa mi-a deschis ochii asupra lor, m'a copleşit o mare şi turburată nedumerire: dece tocmai creştinismul, astă credinţă a dragostei de oameni, şi a iubirii, credinţa care „a iertat mult celei care a iubit mult" păstrează încă, într'un colţ, vrăj-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

măşia păcatului originar? Şi dece numeşte „păcat" cea mai firească şi mai neînfrîntă pornire şi nevoe a vieţii omeneşti?

Intrebarea asta s'a răsucit în mine, amară şi grea, ani de-arîndul, şi se întorcea cu duşmănie, în toate ceasurile mele de reculegere. Mă urmărea din cuibul de taină a visului meu, pînă în colţul stranei unde mă împingea şi inima mea şi moştenirea din inima mea. Dar acolo, sîngeram într'o luptă crîncenă cu nedumerirea. Şi însăşi ispita întrebării îmbrăca haină de păcat.

Azi mă văd senin şi îndoiala s'a dus. In meleagul zilelor mele, bucurat de o lumină nouă, pot plivi şi răsădi în bună voia mea. Sînt împăcat cu mine, căci nu mă mai pot turbura. Amintirea zilei de eri nu-mi dă teamă pentru ziua de mîini; şi icoana ei nu mai poate fi răsfrîngerea de oglindă a întîmplărilor din trecut. Cel mult, prevestirea lor, Dar o prevestire vagă şi umbroasă, ca un vis fără contur.

O simt şi o vreau. E ca o siguranţă viitoare.

Iar siguranţa asta, îmi îngădue astăzi să gîndesc ori ce, fiindcă prezentul, cu jertfa lui din mine, a dezbrăcat de păcat nu numai viaţa mea de azi, dar însăşi păcatul zilelor viitoare.

In rîndul meu, la fel cu mine, îi judec pe toţi. Iată-i aici, roată, uniformi în faţa lui Dum-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nezeu şi a oamenilor. Răvăşiţi trupeşte de frig şi foame, de boleşniţi grele şi de neodihnă, învestmîntaţi în petice aspre de haine murdare, nerăşi, încercănaţi şi supţi, ce le-a mai rămas să îndure, ca să-i pun alături mucenicilor? Şi care păcat va mai fi pentru ei păcat, cînd viaţa le-o îngădui să-şi reîntoarcă un drept pierdut — dacă vor mai avea această viaţă, şi dacă le-o mai îngădui?

In şapte ani de zile toate celulele trupului omenesc mor şi sînt înlocuite cu altele noi. In şapte ani de zile ne vom şti „alţii — cu desăvîrşire alţii". Intorşi la casele noastre vom găsi streini din care nu cunoaştem decît numele. Ce ne va mai lega de făpturile acestea noi, cînd nici o celulă din lăuntrul nostru nu cunoaşte, nu simte şi nu înţelege nici măcar o celulă din trupul lor. Rămîne sufletul? Care suflet? Eu văd că în mine au fost de-ajuns două luni numai, să mi se altoiască un altul. Ce prăpăd va fi atunci în şapte ani?

...Şi mă uit cu milă fără de margini, la un ofiţeraş tînăr, aşezat, cuminte ca o fetiţă, în mijlocul ofiţerilor dela mitralieră.

Nu-l cunosc. A venit proaspăt între noi, chiar azi de dimineaţă. E tînăr, frumuşel şi curat, ca o fată de pension eşită întîia oară în lume. Are în ochi, în port şi în gest, ceva sfios

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi plin de cuviinţa pe care o dă sentimentul că în cea mai mică greşeală e sîmbure de catastrofă.

Hăinuţele lui sînt scoase din cutie, manşetele sînt albe şi noi, cizmele sclipesc necuviincios de tare, iar la încheetura mîinii, ca o desăvîrşire fizică şi morală, sclipeşte lănţugul de argint al unei brăţări.

Ce se va alege din obrazul acesta roz-alb, peste cîteva luni? Cum or să lucească ochii lui de copil, cînd i-o săcătui spaima?

Il simţi sărutat proaspăt de lacomă gură femeiască şi te întrebi, cum va fi în ziua cînd altă gură, mai lacomă încă, s'ar potrivi să-l aleagă.

Şi mă cutremur în suliţa de foc a unei imagini.

Din ziua cînd neamţul dela postul înaintat, a tras nefericitul glonţ, mă chinue pînă la boală obsesia înfăţişărilor postume. Imi dau seama că e ridicul şi totuşi n'o pot împiedica. Mă uit la fiecare om şi mi-l închipui mort. De fapt e o revenire a unei obsesii vechi. De cînd eram copil, îmi plăcea, seara în pat, să-mi pun mîinile pe piept, să închid ochii, şi **„să mă văd"** mort. Era ca o voluptate bolnăvicioasă pe care trebuia să mi-o satisfac şi cu mine şi cu alţii. De cîte ori nu s'a trezit bunica cu mîinile puse pe piept, încetişor, de mine? Şi de cîte ori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

n'am pîndit somnul mamei şi al tatei, ca să-i surprind, o clipă măcar, în poziţia „de mort"?

Numai că atunci, era o gimnastică uşoară şi uniformă. Acolo era poziţia simplă a sicriului.

Aici însă, fantezia are tărîm larg, şi ochiul meu deprins cu desenul, se vrea divers şi colorat la nesfîrşit.

. . . . . .

De ce oare mintea mea a fabricat acum imaginea asta groaznică? Ce are aface bietul copil din faţa mea, ce-şi ascultă aşa de cucernic liturghia, cu oroarea crispată în praf şi ofişiere de cărnuri pe care „o văd". Şi ochii aceştia blînzi şi buni, cum de-i pot socoti în stare să ajungă sinistrii globi sticloşi, înghemţaţi de moarte şi de iadul spaimei, din tabloul de vis rău, pensulat în mine, ca de un gînd barbar?

Şi strîngerea mea de inimă se întreeşte deodată.

Poţi tu scăpa cu viaţă, frumosule ofiţer, poate să fie mincinoasă, cît o vrea, imaginea groaznică din mine, în ce priveşte trupul tău. Ea n'o să fie însă niciodată mincinoasă dincolo de el.

Căci într'o zi, ştiu bine, sufletul tău de azi, va fi, în inima ta, asemeni întocmai cu înspăimîntătoarea icoană în care te-am zugrăvit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde-s doi puterea creşte...

Se vede că pregătim ofensiva. Asemeni ordinelor, venite dela reghiment, a intrat în noi ceva înfrigurat şi rău. Nu cruţăm nici o durere şi nici o istoveală. Pîndim, cu o nelămurită înfricoşare, agentul de legătură, cînd se furişează grăbit printre copaci, de poartă în săculeţ ordi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nele batalionului, şi-i ca o uşurare întîrzierea zilelor crunte. Căci în adevăr, crunte se arată să fie, în străşnicia poruncilor de sus.

Croim mereu adăposturi zdravene, am primit căşti şi măşti de gaze, hărţi noi rectificate, iar avioanele urlă cînd mai sus, cînd mai jos, după curajul şi treburile lor tăinuite.

Zilele trecute, un ofiţer francez — aviator — şi-a plimbat silueta subţirică şi neagră pe tot lungul frontului, ca să controleze de jos aceia ce văzuse de sus. Sălta uşurel, ca o pisică, peste şanţuri şi arăta dinţi albi sub mustăcioara neagră, cînd îi fluera amical la ureche un glonţ trimis de dincolo să-i salute venirea.

Sub seară, a plecat făgăduindu-ne pe a doua zi o reprezentaţie excepţională. Dar nu s'a ţinut de cuvînt. In schimb nemţii au binevoit să greşească un vagon de bombe aeriene în nefericitul nostru spital dela Căiuţi. Ce va fi fost acolo, nu ştiu. Ştiu însă bine ce-a fost la noi după o săptămînă, cînd huiau văile toate de ropotul nebun al unui bombardament, întîmplat, Dumnezeu ştie unde, departe, spre munţi. Avioanele noastre întorceau postului de comandă nemţesc, din Soveja, vizita cu praf de puşcă dela Căiuţi. Jalea pe care au stîrnit'o, am aflat-o mai tîrziu. Atunci ne-am bucurat doar de falnica întoarcere a maşinelor uşurate, de linia lor perfectă şi de tăcerea desăvîrşită a tunurilor antiaeriene.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Decît, mica biruiță dela Soveja, nu se repeta în fiecare zi. Fusese într'o Simbătă și ne încheiase frumos săptămîna. Cea următoare avea să fie mai puțin veselă, fiindcă nemții, speriați se vede, de numărul avioanelor, au adus cîteva escadrile proaspete și pornite pe harță...

De Luni de dimineață, un avion mai îndrăzneț ca toate, s'a plimbat peste toți copacii noștri, de parcă își făcuse drum din frunzele lor. Zadarnic țăcăneau mitralierele, zadarnic detunau puștile. Se plimba avionul, ca la el acasă. Ba la un moment dat, băgînd de seamă o secție de mitraliere eșită la lumină, s'a repezit în ea cu o bandă întreagă de cartușe luminoase și explozive.

Curînd, alte două avioane s'au furișat, jos de tot, peste tranșeele nemțești și au năvălit în noi.

Ce-or fi vrut, e greu de știut. Ceia ce simțea însă oricare din noi, era ca o mare batjocură. Cu atît mai mare cu cît n'aveam nici o putință să ne răzbunăm. Pădurea, buna prietenă care ne ascundea de alte primejdii, apăra acum tot așa de prietenește mașinăriile uruitoare și jucăușe cu cruce neagră pe ele.

Deodată, de undeva, din văzduh, un punctișor negru s'a prăvălit țăcănind.

Ca fulgerul, avioanele nemțești au luat înăl-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţime şi vreme de un ceas, am asistat la cel mai minunat şi emoţionant joc de moarte pe care l-am putut vedea în viaţă. Luptă inegală şi sălbatică între trei nemţi şi o sfîrlează romînească.

Greu aş descrie ce învolburare aprigă era în ele toate. Mitralierele nu mai conteneau şi goana cu răsturnări, cu înălţări, cu lunecări şi căderi, era ca un joc de vrăbii neastâmpărate, cu pene de argint şi suflet de oţel.

Lupta venea uneori jos de tot, peste copaci, iar alte ori pierea, pîlpîind, în slava cerului, fără altă biruinţă şi altă înfrîngere, decît se alege dintr'o joacă de copii gălăgioşi şi zburdalnici.

Romînul, dansa încolţit de cei trei duşmani, şi lăsîndu-se în jos, ca o frunză bătută de vînt, îşi proptea mitraliera în coada unui neamţ pînă îl izgonea. Urca apoi drept ca o săgeată şi se răsturna pe altul.

Dar joaca asta n'a ţinut mult. Cele trei avioane nemţeşti s'au strîns pumn, şi au pornit spre romîn ca trei drumuri care se adună la o răscruce. Sub vijelia mitralierelor romînul s'a clătinat şi s'a prăvălit...

Abia atunci ne-am dat seama că se jucau acolo zaruri de vieţi omeneşti. Inimile ni s'au strîns.

Cei trei nemţi îşi purtau în cercuri largi şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

elegante, fala izbînzii lor. Pe pămînt, scrîşneau dinţi încleştaţi şi poate, mai încolo, întins pe iarbă, sub fierărie ruptă, un suflet de-al nostru, se stingea în prăbuşirea cea de pe urmă.

Ca o materializare a amarului nostru, primul tun şi-a trimis primul proectil. Intre cele trei avioane, un fumuleţ rotund şi alb s'a învoltat ca o floare. Apoi altul şi altul, şi altele multe, repezi, grăbite, enervate.

In câteva minute cerul era zmălţat.

Dar lupta s'a apropiat de noi, peste noi. Priveliştea răcoritoare de sus a venit cu primejdia ei: paharele şrapnelelor au început să stropească pădurea.

Ne-am tras în gura bordeiului, mai la fereală. Pe cer avioanele, nestingherite se învîrteau pe loc. De-odată un proectil exploadează sub aripa unuia, şi-l răstoarnă..

Am chiuit de mulţumire.

Şi a chiuit mai tare ca mine, Grigorcea, agentul de legătură, care avea un frate la bateria antiaeriană.

— „Aşa, Costache, stuche-l sub coadă!".

Un hohot de rîs, a plesnit sănătos de lîngă noi:

— „Mai pune-i una şi sub aripa cealaltă, să-l îndrepţi!".

Dar în aceiaşi clipă, un urlet de pahar a crescut de sus, a trăsnit în crengi. Grigorcea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'a făcut ghem la rădăcina copacului, a zvîcnit odată, de două ori, apoi s'a întins moale.

De sub casca sfărîmată şi vîrîtă în ţeastă, un fir de sînge s'a prelins încetişor.

Spre amiază batalionul ne-a trimis poşta. Intre cele cinci scrisori, una era pentru Grigorcea.

Am învîrtit'o între degete... Imi tremura mîna. Am întors'o :

„Află despre mine dragă toadere că mii dorinţa să te văd pînă noi închide ochii că am ajuns la mare slăbiciune şi ma păcătoşit boala şi bătrineţea şi aşa mii dorinţa să te mai văd că eu numai pe voi vă am şi toate îs degeaba dacă nu vă văd şi iam scris şi lui costache şi să te rogi şi tu de domnu căpitan al tău săţi dea drumul să te abaţi o zi acasă şi lăi mulţumi şi tu cu ceva că aici am de toate şi degeaba am de toate dacă bucurie nam că nu-i vreme de bucurie dacă nu vă văd pe voi că acu numai năcaz pe lume şi la sufletul meu că aşai vremea"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„En France, chez nous"...

Il chema Chamard şi era locotenent proaspăt. Bălan, cu o mustăcioară gălbue, cu ochi mici, ca doi bolzi albaştri între gene albe şi cu figura oarecare, instructorul francez detaşat regimentului nostru, a venit să modeleze în civilizaţie străveche, barbaria organizaţiei noastre de bătălie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu avea nici timp, nici drag de altă argumentare, pentru tot ce voia şi pretindea, decît: „En France, chez nous...".

In bună parte, avea dreptate. Era trimis să aplice la noi, ceva ce învăţase, dădea roade bune şi era admis, în meleagurile lui. Ba în scurtă vreme, ca să elimine, dela început, orice discuţie, pornea toată propunerea cu:

— „En France, chez nous, pour améliorer ça, on....".

De fapt: — „En France, chez nous" era pentru el, ceiace era pentru mine: — „Noi, la Şcoala Militară....". Inutilitatea argumentărilor, faţă de neînţelegerea altora, ne dăduse leit-motive, care ne înfrăţeau. Şi ne înfrăţeau, negreşit, însăşi principiile noilor metode de război. Eu, le ştiam teoretic, iar el — pesemne — le învăţase din practică. Era logic să ne simpatizăm şi să ne căutăm. Dar cum eu nu puteam să las plutonul, cutreera el sectoarele, pînă mă găsea într'un colţ de tranşeu. Şi lîngă mormănaşe de mucuri stinse, se încheia totdeauna cisla noastră prietenească, de ore lungi şi tihnite.

In ceasurile astea, am învăţat să-l cunosc, începând cu mutra lui anonimă şi sfârşind cu marele anonimat al sufletului său.

Aţi băgat de seamă că oamenii au, în deobşte, mutra specifică a preocupărilor sau meseriei lor. Uneori însă, îşi adoptează o mutră pas-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se-partout. Ţi-i imposibil să-i descifrezi şi le şade tot aşa de bine, sau tot aşa de rău, în orice haină s'ar îmbrăca. Sinteza lor s'ar găsi, în acele imbecile acte civile, unde oficialitatea e convinsă că a rezolvat formula individului, constatînd că are: gura potrivită, nasul potrivit, fruntea potrivită, bărbia potrivită...

Acest „potrivit" pus în vîrful acoladei semnalmentelor, era formula lui Chamard. Mai mult chiar.

Ştiindu-l franţuz, erai inclinat să-i găseşti mutra galică. Dar bălana lui faţă, putea să fie tot aşa de bine, mutră de neamţ, de rus ori de bulgar. Chiar romîn putea să fie, judecînd după strașnica lui semănare cu Vasilache-Bouroş, caporalul din a patra de mitraliere.

Era rezervist. Trebue să fi fost un biet om tare necăjit de viaţă, în zilele lui de pace. Vorba maiorului, limba romînească i-a desvăluit expresia lui adevărată:

Frunză verde de mărar
Am ajuns la vai ş'amar! (*Chamard*)

O lună de zile, porecla îi rămăsese, şi el însuşi rîdea spunîndu-şi: Lieutenant Vaille Chamard, ceia ce îi dădea prilejul să glumească: Qui Vaille Chamard? Cred însă că nimeni nu i-a lămurit prea bine ce-i cu acel „Vai" pe care şi-l scria după ortografia, — din toate punc-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tele de vedere, convenabilă, — a limbii lui. Eu unul nu l-am lămurit. Fericita confuzie i-a dat o mîndrie pe care o purta ca pe o decoraţie, alături de glorioasele palme ale medaliei lui militare.

In fond era un copil.

Neam de negustori, dintr'un sătuleţ agăţat pe-o rîpă a Vosgilor, el însuşi negustoraş, fără prea multă carte, nu cunoştea din gloria Franciei lui, decît două-trei crîmpee de istorie banală, şi două trei oraşele mai răsărite, prin care îl purtase războiul. Bacăul i se păruse, de aceia, un oraş mare şi frumos. Cît priveşte Iaşul, îl robise cu desăvîrşire, prin localurile „somptuoase" şi acele extraordinare „les bodegas" cari nu aveau seamăn decît cu cele din „En France, chez nous, et surtout de Paris"...

— „C'est toujours l'ésprit latin, mon vieux... La grande race..."

Trăind pe două-trei idei simple, Chamard construia înlăuntrul lui o viaţă superioară nouă, printr'o Franţă fantastică, ciugulită din atlaze, reparată cu pensulă de poveşti şi pusă în lumina caldă şi duioasă a unui patriotism singular, exasperat de nevoia înălţării personale.

Căci Franţa n'avea importanţă ca ţară aparte, ci ca loc de naştere a lui Chamard : certificat. De aceia nimic nu era imposibil acolo,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nimic mai mare ca acolo, nimic mai perfect ca acolo. Mai exact, Dumnezeu vorbea franţuzeşte.

Aşa, am aflat că acel „En France, chez nous" nu era numai o logică nevoe profesională. Era reazimul întreg al vieţii lui.

Şi atunci, e uşor să mi-l închipui, astă-zi, în prăvălioara lui din Vosgi, spunînd fiecărui client o poveste uimitoare, care începe neapărat cu: — „En Roumanie, près de la mer Noire...".

Se înţelegea admirabil cu Colonelul, fiindcă nici el nu pricepea romîneşte, nici celălalt nu-i putea spune pe limba lui. Iar aghiotantul, om abil, traducea cum voia, şi ce voia. Ii împăca pe amîndoi. Căci — lucru sigur — metodele noui de luptă îl scoteau din fire pe colonel, iar Chamard — din principiu — detesta — „Ces metodes boches d'avant guerre, apportées ici par le vieux, Charles premier".

Pentru colonel, Chamard era: „Păpădie franţuşcă", iar pentru Chamard colonelul era „Le Kaiser-cadet" sau „La Deuxième édition" sau mai simplu: „Le grand chameau".

Incolo, Chamard se împăca cu toată lumea. Impărţea ţigări la toţi soldaţii şi-i bătea amical pe obraji.

— „Y-a-t'il de nouveau, Ghiţă?". Căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

auzise şi el că un „Ghiţă" e în orice ostaş român.

Numai cu Florea Dimitriu, nu s'au împăcat dela început. Inginerul mecanic, de cum a făcut cunoştinţa, i-a ţinut acest mic speech, în cea mai perfectă limbă franţuzească.

— „Domnul meu, îmi pare rău că facem cunoştinţă. Iubesc adevărul şi drumurile netede. Sînt silit, deaceia, să-ţi spun lucruri neplăcute. In primul rînd, nu am nevoe de instructor. In al doilea rînd, chiar de-aşi avea, ar trebui să fie un geniu ; şi dumneata ai să recunoşti că n'ai nimic genial în dumneata, afară de mutra asta ştearsă, pe care geniile au cochetăria să o arboreze, ca să-şi bată joc de lume.

„In al treilea rînd, nu iubesc franţujii. Sînt o rasă vlăguită şi neinteresantă, intendenţi de cimitir glorios. Trăesc pe ceiace a fost şi se socot mari, pentru că au greşit cîţiva oameni dinaintea lor, să fie mari cu adevărat.

„Nu iubesc Revoluţia Franceză şi idolatrizez pe Maria Antoinetta. Aţi sanctificat în ea femeia, martirizînd-o. Cu ea, aţi dovedit că sînteţi nişte canibali, îmbrăcaţi în catifea — deci : şi sălbateci şi prefăcuţi.

„Adevăratul soare al Dumneavoastră se reazimă pe un mîncăcios, care mă îngreţoşează : Rabelais, pe un invidios cu tot felul de oftici în el : Molière, şi pe o canalie sinistră : Robes-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pierre. Scurt: răi și egoiști. Pe Danton l-ați ucis, pe Ioana ați lăsat'o ucisă și Napoleon era de import. Asta sînteți și nu pot să vă iubesc, nici nu pot să vă stimez. Stimez dobitocii de vis-à-vis: sînt filo-german.

„Și știi dece sînt filo-german? Fiindcă ei se bat singuri cu lumea întreagă, știind bine că vor fi bătuți. Dumneavoastră, în situația lor, — și mult mai ușoară decît a lor — ați cedat Alsacia și Lorraina.

„Vă disprețuiesc, fiindcă nu știți să muriți frumos. Sînteți asasini. In războiul actual, aveți un reprezentant desăvîrșit în Fonck, aviatorul, care a dat jos o sută de avioane nemțești, dar n'a încasat în avionul lui, nici un glonte nemțesc. Ai să zici: „meritul lui!" Desigur. Dar ați simțit singuri deosebirea, cînd l-ați poreclit: — „Asasinul!".

Acest speech, spus fulgerător și tăios, l-a amuțit pe Chamard. Clipea din ochișorii lui albaștri și mici, suflînd nervos pe nări, ca un biet copil bătut degeaba. Îți făcea milă și totuși era comic.

Noi, privitorii acestui box fără partener, și deci inutil, eram nefericiți de tot. Ne era silă și să crîcnim. Florea era scos din fire și ochii lui injectați de-odată, arătau colți de cîine, care nu sufere nici băț, nici mîngîere..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De altfel începuse să ne fie teamă de dînsul. Dela nefericita întîmplare a concediului, avea suişuri şi coborîşuri, care nu prevesteau nimic bun. Zile întregi, cădea într'o nemişcare, soră cu piatra. Alteori, ca acum, năvălea în oameni, fără pricină şi nu cruţa nimic din deşteptăciunea lui, ca să lovească şi să stîrnească umilinţi. Ceia ce era mai dureros, era că nu-şi mai recunoştea nici o greşeală. Crescuse în el, ca făptură vie, tot cinismul inteligenţii lui reci şi distrugătoare. Creia distrugerea, iată. Şi nu ştiu dacă se simţea bine, ori se simţea rău în calea chinuită a vieţii lui de azi, dar îl mulţumea, ca o patimă nefericită.

In tăcerea care se lăsase grea, peste noi, şi-a aprins o ţigară, a mozolit'o în gură, şi ne-a privit pe rînd. Apoi a pufnit scurt, în rîs rău. A scuipat ţigara întreagă din gură, ca şi cînd ne-ar fi scuipat pe toţi, de-a valma şi a rînjit:

— „Ce vă uitaţi aşa la el? Vi-i milă, nu?". Vasiliu, a îndrăznit:

— „... în orice caz...".

— „In orice caz, ce? Nu trebuia să-i spun, nu? Să gîndesc ceva, tot aşa de precis şi de drept ca o linie între două puncte, şi să ocolesc! Ei bine, eu nu pot. Am nenorocul că am învăţat să trag linia dreaptă şi am mîna precisă.. Nu-i vina mea, dacă voi sînteţi nişte neputincioşi şi vă tremură mîinile, ca la babe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De altfel discutăm de geaba. Sînteți niște lași, fiindcă, de fapt, toți gîndiți ca mine".

Am intervenit, cu toată teama, că-i rup ori ce zăgaz:

— „Dar nu ne strînge nimeni de gît să gîndim ca tine, Floreo...". A făcut un gest dispreţuitor:

— „Aaa... dacă nu vă strînge nimeni de gît... Din nenorocire pe mine mă strînge. Şi mă strînge teribil. Mă strînge, fiindcă are cine să mă strîngă. Am aici..." şi s'a plesnit cu palma peste frunte... „am aici un domn care pune oamenii în cifre şi-i calculează, ca într'un bilanţ de bancă. In chestia asta, cine nu gîndeşte ca mine, nu gîndeşte deloc. Voi sînteți fericiți, fiindcă pesemne puteți să nu gîndiți. Eu nu pot şi sînt silit să trag concluzii. Asta-i!".

A eşit apoi în gura bordeiului, s'a răzămat cu umărul de uşă şi a rămas cu ochii, pe jumătate închişi, în golul pădurii.

Mai departe, încolo, ordonanţa lui, făcută ghem la pămînt, în patru labe, sufla într'o fărîmă de foc, sub gamela agăţată de crăcană. Ii erau ochii roşi de fum şi obrajii aprinşi de sforţare.

L-a strigat:

— „Frate Vax, fă-te încoa".

Ordonanţa a venit în goană. Gîfîia.

— „Ia o ţigară. Şi să-mi spui tu — dar drept — pentru ce ne chinuim noi aici?".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Soldatul a dat din umeri:

— „Păi, dacă nu se poate altfel...".

— „Așa, frate Vax, asta-i!". Și s'a întors spre noi: „Auziți domnilor? Șiii... ascultă Vax! Pentru cine lupți tu?".

Aici ostașul a stat în cumpănă:

— „Păi, pentru... patrie!".

— „Ești un dobitoc! Du-te dracului! Dar mîncarea tot pentru patrie o faci?".

Era furios.

— „Nu, pentru dumneavoastră...".

— „Apoi atunci?... Hai marș de-aici, că ești prost!".

Soldatul nu s'a mișcat. A spus mai încet:

— „Adică Dumneavoastră, vreți ca să spun tot... drept... Eu credeam că întrebați așa — unde-s aici domnii ofițeri și franțuzul... Da, tot pentru Dumneavoastră luptăm... Cum s'ar zice. vorba cu patria e așa... că așa ne învăța de răcut...".

A mai dat odată din cap, ca și cînd ar fi zis: „Asta-i!" și s'a dat înapoi spre focul lui neaprins, și spre gamela cu pește uscat.

Florea s'a întors cu capul spre noi, și peste umăr ne-a spus:

— „Nu se poate altfel... și Patria e așa... Că așa ne învăța ca răcut... Voilà!".

Ne-am uitat unii la alții și am dat din umeri. Ca și cînd ar fi avut ochi în ceafă, să ne vadă, a continuat:

— „Nu vedeți legătura, nu-i așa? Cel puțin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vi se pare că n'o vedeți. Dar în voi nu-i jignit sentimentul ospitalității — asta ar fi onorabil, deși e stupid. E sgîriată lașitatea. Duce-ți-vă dracului cu ea cu tot. Eu nu pot să fiu laș. Vă invidiez și vă urăsc. La urma urmei..." a adăogat mai încet, „e și asta o lașitate. Cine zice : „nu pot" e laș. In dicționar trebue tradus „nu pot" cu „lașitate...".

Apoi, de-odată s'a întors spre mine. Avea ochi injectați și aprinși :

— „Mă băiatule, mă. Vorbesc cu tine. Tu ești un coheror perfect. Nu știu cine dracu a avut fantezia să te facă fără sgură — pesemne tată-tău era beat cînd te-a zămislit — altfel nu-mi explic cum ai ieșit așa din neamul tău de țărani — dar numai tu ai să pricepi.

„Eu fac războiul fiindcă am găsit cîmp de activitate pentru mine, pentru judecățile și pentru calculele mele. Puțin îmi pasă mie de socotelile complicate ale celor mari. Aceia e o algebră pe care n'o pricep și nu mă interesează. Pentru mine equația e simplă : am o singură necunoscută, deci equație de gradul întîi : să-i fac pe măgarii de vis-à-vis să se teamă de mine. Dar aici nu mai încape nici România, nici Franța, nici Chamard al vostru : sînt eu și o dihanie cu capete multe, într'un bîrlog de peste drum.

„Zic : „eu" pentru că soldații mei sînt tot eu. Sînt gîndurile mele materializate. In compania mea, inițiativa nu există. Am pus pe ea tăbliță,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca pe stîlpii de rețea electrică: „pericol de moarte". Soldații mei n'au voe să vrea și n'au voe să gîndească: „primejdie de moarte". Sînt conducte goale. Am, aici, rezervor mare, ca să le dau la toți. Și rezultatele le vezi. Mai ales ai să le vezi de-acum încolo, fiindcă marea bătălie n'am dat'o. O pregătesc".

Am murmurat.

— „Bine... ori cum... asta-i altceva...".

A pufnit de rîs și m'a mîngîiat:

— „Și pulberea de fier din coheror... s'a transformat în praf de cărbune prost...".

Apoi și-a întins hainele pe el, a luat chipiul, ne-a salutat:

— „Guten Tag, meine Herrn... Ich habe die Ehre"...

Și a plecat pe tranșeu, fredonînd fals în muzica unei șansonete franțuzești, greu de recunoscut anume, versuri improvizate:

„Și pulberea a fost...
„Praf de cărbune prost!...".

Am rămas copleșit. Concediul nefericit ridicase în mintea lui zăgaz teribil. In creerul acela luminos și ascuțit ca o lamă de briciu clocotea o tragedie. Viața lui fusese fără nici o supapă de siguranță și vedeam venind explozia, fără putință de oprire.

M'am sculat și am pornit spre sectorul meu. Imi uitasem și de tovarăși și de Chamard.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'un tîrziu, locotenentul francez m'a ajuns pe cărare. Nu scosese o vorbă de la atacul nebunesc al lui Florea. Il simţeam că vrea să spue ceva, în limpezire. Am dat din umeri şi am zis :

— „Asta-i !"

El a răspuns :

— „Da, da, ...asta-i !".

Apoi, după cîţiva paşi, a intrat în miezul lucrului :

— „Ei bine, ce-a spus în fond ? Vorbea aşa de iute... şi pronunţă aşa de greşit franţuzeşte, că n'am înţeles mare lucru. A spus ceva care să mă jignească ?".

Am zîmbit. Işi găsise cea mai naivă portiţă de scăpare. L-am încurajat :

—„O !"

— „...şi la urma urmei nimeni nu-i vinovat că Napoleon a fost corsican. Ferdinand al vostru, e neamţ... Asta nu vă împiedică să vă lăudaţi cu dînsul. Nu-i aşa ?".

— „Evident..."

— „In ori ce caz, acest biet locotenent, ar avea neplăceri grave, dacă m'aş apuca să raportez ceva... nu ?".

— „Evident..."

— „Are însă noroc că ţi-i prieten..."

N'am mai răspuns.

Norocul ăsta nu mi se părea aşa de evident.

Şi am avut dreptate. Peste o săptămînă, Florea era chemat urgent la divizie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Generalul, crîncen, l-a primit fluturîndu-i un raport de patru coale.

— „După ce-mi faci toate buclucurile din lume, mi'l mai faci şi pe ăsta? Ştii dumneata ce o să se întîmple dacă las lucrurile să meargă mai departe?"

Cu călcîele lipite oficial, Florea a răspuns scurt şi calm.

— „Da. Guvernul francez o să-mi declare război...".

Generalului i-a căzut raportul din mînă, şi şi-a ascuns faţa în palme. Umerii i s'au sguduit odată, de două ori. S'a întins pe fotoliu într'o crispare.

Florea, urmărea scena, serios, cu un ochiu lucid şi interesat, de doctor.

Era 'ntr'adevăr o minune: Generalul acesta sîngeros şi hain, pentru întîia oară în viaţa lui, rîdea. Rîdea cu hohot. Rîdea cu lacrimi.

Şi în mijlocul acestui rîs nervos, care nu-l mai părăsea, a luat condeiul şi a scris pe referatul lui Chamard:

— „Ofiţerul va fi trimis la curtea marţială..."

In procesul care a urmat, Chamard a făcut gestul nobil: s'a înscris ca apărător şi a vorbit cuminte, cald şi speriat de efectul neaşteptat al referatului său.

La eşirea din proces, Florea, achitat în unanimitate, i-a întins mîna. Sperînd într'o mulţu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mire logică, Chamard a zîmbit şi se pregătea să fie modest şi elegant. Celălalt a scrîşnit :

— „Guten Tag, mein Herr...".

Apoi, după cîţi-va paşi s'a întors :

— „Ai fost şi de astă dată franţuz. Adică, mai pe romîneşte : cabotin".

Şi a plecat spre sectorul lui, fredonînd pe aceiaş muzică, de nerecunoscut, versurile lui, întoarse pe dos :

„Şi praful de cărbune prost
Tot pulbere de fier a fost..."

. . . . . .

In aceiaşi zi, pe seară, m'am pomenit cu Florea, în tranşeu la mine. M'a întrebat de-adreptul :

— „Tu eşti un copil şi Chamard tot un copil. Dacă aduni un copil cu un alt copil, ştii ce dă ?"

— „Doi copii"

— „Nu, o copilărie..."

Şi a plecat fără să-mi întindă mîna.

A mirosit, pesemne, că eu l-am îndemnat pe Chamard, să facă gestul dela Curtea Marţială. In urma lui m'am gîndit cu amărăciune, că întâmplarea asta mulţumise toată divizia, afară de trei oameni : Florea, Chamard şi eu.

Asta ca să se adeverească versurile lui Dimitriu :

„Şi pulberea a fost
Praf de cărbune prost!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde moş Toader Păscaru înţelege suferinţele omeneşti.

Singurul om practic pe front, s'a dovedit Chamard. El rezolvase chestia alimentaţiei, bizuit pe obiceiuri care n'au putut, nici cînd să ne intre nouă în viaţă. Mai simplu spus : mînca broaşte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi slavă Domnului, de toate era lipsă pe meleagurile noastre, numai de broaşte nu. Urla valea de orăcăitul lor impetuos. Era, după vorba maiorului, ca o cîntare:

„In băltoacă
La răstoacă
Bate-o toacă
Năpîrstoacă..."

Chamard, le gătea cu o ştiinţă de invidiat şi o pasiune agravată încă, de mărimea lor impresionantă. Erau, într'adevăr, nişte broscoi imenşi, cît puii de găină, iar în farfuria întinsă a Franţuzului, care nu-şi găsea tovarăş, — ceia ce nu-l stingherea de loc — păreau cu adevărat ispititori.

Soldaţii, cînd au aflat de obiceiul păgîn al lui Chamard s'au îngrozit. Nu-i mai primeau nici ţigări din mînă. Numai moş Toader Păscaru a fost îngăduitor:

— „E... e sărăcie mare pe lume, dom'le... Ce? Ca la noi, unde sînt vite pe toate drumurile?...".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Isac Goldenberg.

Cum se pripăşise Isac Goldenberg din Hîrlău, tocmai în plutonul meu, nu-mi aduc aminte. M'am pomenit cu el, într'o zi ploioasă şi grea, ca de fier. Nemţii trăgeau de zor, — cu toată artileria şi cu toate mitralierele, — sîcîiţi de cîteva patrule cercetaşe, care le păruseră, se vede, avangarda unui atac.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Goldenberg a venit, s'a prezentat şi a stat un ceas lîngă mine, fără să-i clintească un muşchiu pe obraz, cu tot potopul obuzelor, cu toată urgia de zgomot şi de moarte, care urla peste noi.

Vorbea domol, aproape în şoaptă, articula greu în jargonul lui de evreu al Moldovii de sus. Liniştea îi era tot pe-atît de sîcîitoare, în larma şi nervii bombardamentului, pe cît îi era de odihnit calmul şi stăpînirea.

Scos din fire l-am întrebat:

— „Dar acum nu ţi-a fost frică?"

— „Frică?...". Şi a rămas cu ochii goi la mine, de parcă vorba a huit într'un pustiu.

Cîteva clipe mai apoi, un obuz a izbit în plin tranşeul şi a rupt în bucăţi pîntecul unui soldat. Goldenberg a rămas neclintit, cu ochii la biata zdreanţă de carne amestecată cu pămînt şi sînge şi m'a întrebat liniştit:

— „Avea copii?..."

Acest „Avea copii?" mi-a sunat multă vreme în ureche, ca o obsesie.

Pe Goldenberg îl vedeam rar. Săptămâni întregi nu-mi eşea în cale. Ceiace mă mira, e că nu-l întîlneam nici odată la crenel. Intreb pe sergentul Iancu.

— „Nu-l pot pune la crenel. I se face rău. Am încercat în fiecare zi; nu poate. Moare de frică".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Frică ?...“ Şi tonul meu a sunat întocmai ca al lui Goldenberg, în ziua cînd venise pe font.

— „Acum unde e ?“.

— „La postul de ascultare“.

Postul de ascultare era în buza nemţilor. Veşnic îmi dădea răniţi şi morţi.

— „Acolo nu i-i frică ?...“

— „Se cere singur. Acolo nu i se face rău“...

Nu mai înţelegeam nimic. Voiam să stau de vorbă mai mult cu el şi i-am trimis răspuns să vie la mine cînd o eşi din post.

Mi-a venit, rănit grav în ceafă.

Şi rîdea.

— „Uite, cum mi-a trecut glonţul... Cît pe ce să mă împuşte...“.

— „Dar acum nu ţi-a fost frică ?“.

— „Mie mi se face rău. Nu ştiu cum e, cînd ţi-i frică“.

— „Şi la postul de ascultare nu ţi se făcea rău ?“.

— „Ba da, dar acolo mă vedeau numai trei soldaţi. La tranşeu rîdeau toţi de mine...“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aici, Gilcă e foarte turburat şi chinuit de-o întrebare grozavă.

Făceam inspecţia sentinelelor dela creneluri, cînd, din valea Limpejoarei văd ivindu-se, prin frunzişul deş, două făpturi omeneşti. Mecanic, îmi întinz mîna, apuc braţul ostaşului de lîngă mine şi-i arăt. Veneau direct pe cărarea unde aveam trecerea prin caii de sîrmă ghimpată.

Dar ostaşul m'a liniştit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dom' ofiţer franţuz, cu Gîlcă...".

Chamard şi Gîlcă ? Era de mirare. Niciodată Gîlcă al meu nu-l iubise pe francez. In altă cale, decît a lui Florea Dimitriu, şi ostaşul meu socotea prezenţa lui Chamard, de prisos şi jignitoare :

— „Adicăte să vă înveţe el pe 'mneavoastră ?... Mare minune şi asta...".

Argumentările mele erau de prisos. Gîlcă avea argumentul hotărîtor :

— „Păi, dacă-i aşa de învăţat, dece 'mneavoastră ştiţi limba lui şi el n'o ştie pe-a noastră ?".

In împrejurarea de faţă, credeam însă că s'a făcut minunea împăcării. Lucrul mi l-a întărit spusa lui Chamard :

— „Imi ştii obiceiul. Vreau să identific locurile şi trec dincolo de sîrme. Ei bine, Gîlcă ăsta a fost uimitor. De două ori uimitor. In primul rînd a avut o delicateţe care m'a mişcat pînă la lacrimi. A venit singur după mine, să mă păzească, fiindcă a văzut că sînt fără armă. Şi pe urmă, cînd am vrut să-i dau cîţiva lei, n'a vrut să primească. N'am crezut niciodată că un om aşa de simplu, poate să aibă în el atîta delicateţe...".

Inainte de plecare, i-a întins o ţigare :

— „Un ţigar bun, Ghiţa...". Dar Gîlcă a ridicat scurt din sprîncene, cu un „nu" neîndurat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rămaşi numai noi doi, şi nedumerit de ochii crunţi cu care se uita după Chamard, întreb :

— „Ce-i Gîlcă ?"

— „Păi, dom' Elev, aici treabă curată nu-i".

— „Cum adică ?"

— „Păi, ce tot meremetiseşte, franţuzul ista, dincolo de reţele ?"

— „Vede locurile, ce vrei să cate ?"

— „Şi matale crezi povestea asta ?".

— „Dar ce să cred ?"

— „Dom' Elev, să mă tai dacă aici îi treabă curată. Aista-i om cu bucluc. Una din două : ori îi spion, ori vrea să treacă la nemţi".

Am înlemnit. Ca să mă uluiască de tot, Gîlcă a întărit :

— „La urma urmii, poate că-i şi una şi alta. Păi, ştii, matale că umblă cu harta la el, şi înseamnă tot ? Ba s'a făcut că scapă harta din mînă, să-i rămîe acolo. Pricepi matale ? Plan, să rămîe, s'o ia nemţii. Dar ce crezi, că m'am lăsat ? Am luat'o de jos şi i-am dat-o : Uite, musiu franţuz, că pe urmă o iau nemţii matale... Am spus tare să audă şi nemţii de pe deal.

„Şi acu vine greul. Ştii matale ce-a făcut ? A făcut aşa : „Ssst !". Adică să tac din gură, şi mi-a dat bani. Păi, dacă-i era lui inima curată, de ce-a făcut : „Ssst !" şi de ce mi-a dat bani ?

„Uite acu să-ţi spui ' m'am dus după dînsul să-l păzesc, ce face...".

Şi a încheiat, categoric ca totdeauna :

— „Moartea istuia, dela mine se trage...".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum moş Toader Păscaru îmi cere iertare că m'a supărat.

Ziua aceia amurgea potolită şi caldă, ca o zi bună ce fusese dela începutul ei. N'o turburaseră nici nemţii, n'o turburaseră nici mai marii noştri. Ca o zi blajină de vacanţă la ţară, ori în pădure prietenoasă.

Din pricina asta, e lesne de înţeles ce duş-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mânos mi s'a părut focul de pușcă tras dela nemți, și e lesne de înțeles dece, fără să vreau, am simțit în el ca o nenorocire.

Așa a și fost.

Sus pe dîmbul tranșeelor, moș Toader Păscaru, căzuse frînt în fulgerătura glonțului. Ședea galben și liniștit la pămînt, în desișul unde îl tîrîseră soldații și se uita la cer. Se simțea bine, ușurat ca de o povară, senin și împăcat.

Mi-a lămurit întîmplarea. Tranșeul făcea un cot mare. Ca să scurteze drumul, a luat'o de-a-dreptul pe cărărue, măcar că se vedea dela nemți și măcar că era oprită trecerea pe acolo.

— „De unde să-mi închipui eu, atîta hainie, după o zi așa de liniștită...".

Părea să fie o rană ușoară de tot. Pe dinafară doar cîteva picături de sînge, la încheietura de sus a piciorului stîng. O săptămînă de ambulanță.

Ca o apă neagră și rea mi s'a revărsat în inimă și în cap. Imi era așa de scump bătrînul acesta, întins galben la picioarele mele și mi se părea așa de dureroasă despărțirea de dînsul, pînă la vindecarea rănii, că simțeam o pornire sălbatecă să-l calc în picioare, ca să-mi răzbun ura pe nechibzuința lui, care mă nedreptățea întîi și întîi pe mine.

Căci pentru el, nu putea să însemne mare lucru. Nici măcar durere. Doar cîteva zile de odihnă...

Judecata asta mi-a descleștat pornirea. Fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-mi mai stăpînesc vorbele, l-am ocărît ca pe cel mai rău şi mai din urmă copil.

M'a ascultat, ca totdeauna, fără să spue o vorbă şi fără să clipească. Cînd m'am oprit, a murmurat, blînd:

— „De ce mi-a fost teamă tot n'am scăpat... Mă gîndeam eu, că am să te supăr... dar chiar aşa de tare...".

Apoi mai încet:

— „Iartă-mă şi matale. Zău aşa, iartă-mă...".

Ce dracu, mi s'a năzărit mie că zîmbea? Nu ştiu. Asta m'a înebunit. Nu mai vedeam în faţa ochilor şi nu mai ştiam ce vorbe grele îmi es din suflet.

De-odată, Iancu mă strînge de braţ. Tresar şi mă opresc. Balta de sînge de sub bătrîn, îşi făcuse pîrîu devale şi curgea, curgea, odată cu biata viaţă dintr'însul.

Tăcere înspăimîntată s'a întins între noi. Emoragia internă îşi făcuse locul ei şi îşi împlinea rostul ei năprasnic.

Ci numai moş Toader Păscaru nu ştia nimic. In vărsarea neoprită de sînge, se simţea uşor ca un fulg, fără durere şi fără teamă, ca în tresăltarea bună a unei ameţeli dulci.

Se uita neschimbat şi adînc sus, sus de tot, undeva în fundul acestui cer fumuriu de înserare, şi se urca încet spre el, ca o pasăre nevăzută, ca un gînd...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Negură uşoară se lăsa pe ochii mari şi umezi. Incet, tot mai încet, murmura din cînd în cînd :
— „Iartă-mă...".

Şi uşor, bucuros de taina nepămîntească pe care o simţea strecurîndu-se în el, se stingea liniştit ca ziua asta cuminte şi bună, care a vrut să-i fie tovarăşă credincioasă pînă la scăpătatul ei de totdeauna.

Dela înmormîntarea lui Moş Toader Păscaru, s'a petrecut în mine ceva neobişnuit. Din adînci cotloane tăinuite, a ieşit la iveală o mocirlă grea şi nesănătoasă pe care nimic n'a mai putut s'o stăvilească. Ani au trebuit să treacă după aceia, ani mulţi, grei şi dureroşi, ca să stîmpere puţintel din arşiţa de ură şi de nemilă pe care o încrustase în zilele mele, în mintea mea, în trupul meu, nedreapta pierdere a moldoveanului aceluia bătrîn, trist şi bun, pe care cînoşenia unei bestii, într'o seară senină de vară l-a furat rosturilor mele şi l-a dăruit unui ţintirim cu trei cruci, pierdut într'o poeniţă culcată pe un sîn de vale.

De-acolo, din neştiutul unde plutești, vei fi zîmbit poate văzîndu-mă cu cea mai bună puşcă din regiment, cutreerînd toate colţurile, pîndind ore întregi cu obrazul culcat pe patul armei, ca să văd unul de-al lor cum vine gemînd la pămînt, prins ca un fluture în acul glonţului meu. Vei fi zîmbit, şi vei fi dat din umeri.

Şi eu, în biata mea pornire tinerească de om

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

al pămîntului meu am vrut să te răzbun și să mă răzbun.

Și te-am răzbunat cu prisosință bătrîne moș Toader, crede-mă...

Obișnuesc, în viața mea, să nu mă culc, pînă nu-mi pot spune, ca bunicul meu:

— „Imi merit hodina, Doamne!".

Din seara morții lui Toader Păscaru, am putut cu adevărat s'o spun, în fiecare seară, ori cît de crîncen va fi sunat în urechea Celui de Sus.

Descoperisem toate locurile bune de pîndă de pe tranșeu. Știam trecerile celor de dincolo și locurile de sentinele. Iar dacă îmi mușcam mîinile, că n'am o pușcă cu lunetă, și cu țeavă lungă, specială pentru observatori, cum aveau nemții în crenelurile lor betonate, aveam în schimb un ochiu precis și clar, în care gămălia de ac a chiverei nemțești, se contura limpede și fără tremur, exact în unghiul crestăturii din înălțător și în vîrful de cuțit al cătării.

O vînătoare sinistră și rodnică, care înălța în fiecare zi cîte o cruce pe versantul de dincolo de creastă.

Eram primejduit și eu? Ei și? Dar mult mai puțin decît ei, cei de dincolo. Lupta mea cu ei, războiul meu cu ei n'avea nevoe de fariseismul obișnuit al războiului, unde afișăm cavalerism și facem abilități, ca să-l ocolim. Mă ascundeam

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bine şi atacam pieziş, ca în principiile de vînătoare ale lui Florea Dimitriu.

Ba într'o zi, cînd nemţii dela postul înaintat aveau chef de vorbă şi se căţărau peste tranşeu, am tras, dela treizeci de metri, în plin, în faţa roşie şi rotundă, ca o lună, care-şi arăta dinţii albi şi dornici de rîs. Şi chiuiam şi eu acum, alături de Brătăşanu, cînd îi auzeam urlînd peste dealuri, în durerea cărnii şi în spaima morţii. Ispitiţi de pilda mea, soldaţii au început şi ei o activitate vînătorească întinsă. Sectorul meu, liniştit de obiceiu, era ca o febră continuă a întregului front şi nu le era greu nemţilor, după poziţia ocupată de mine, să lămurească schimbul trupelor pe poziţia noastră.

Mă urmăreau şi mă distingeau cu o atenţie plină de mitraliere şi de obuze. Observaţiile regimentului, în privinţa consumării de muniţie şi a pierderii de oameni nu-mi făceau nici cald nici rece. Războiul meu, ca şi al lui Florea Dimitriu, însemna mai mult decît războiul lor.

Peste răzvrătirea asta, s'au prăvălit două pietre grele şi au potolit'o sau, mai exact, i-au schimbat calea.

Intr'o zi, o sentinelă, aşezată într'un loc descoperit, părăseşte postul şi vine să mi se plîngă că nu mai poate sta, din pricina unui observator neamţ, dela 670, care trage necurmat în el.

Imi iau puşca şi alerg.

Neamţul, mă primeşte cu un glonţ, destul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bine tras. Pun puşca pe crenel, îl caut, îi văd capul negru, ca un punctişor înălţat pe creasta lui de deal şi trag. Dispare cîteva clipe, îmi răspunde tot aşa de aproape ca şi întîia oară.

Schimbăm, ca într'un duel organizat, cîte cinci focuri. După al şaselea, îmi înfinge un glonţ, la dreapta puştii mele, în taluz; al şaptelea mi-l pune la stînga.

— „Mă caută bine, şi se apropie" îmi zic, şi răspund. Ţîşnitură de foc, nisip şi praf, mă orbeşte. Duc mîna la ochi, ca fulgerul:

— „M'a lovit!"...

Mă pipăi... Deschid ochii şi aproape nu-mi vine să cred:

— „Am scăpat?..."

Da, glonţul explosiv intrase la un deget sub arma mea, şi scăpasem.

Plecat sub buza tranşeului, ascult cum trimite glonţ după glonţ, în acelaş loc, sau poate, de astădată, mai sus cu degetul acela, care putea să însemne nivelul de plutire al vieţii mele...

In mine s'a răsucit ceva greu şi dureros. Siguranţa morţii m'a făcut să lunec, umilit, într'o mare scîrbă de mine, într'o ură şi mai mare pentru ceilalţi...

Scrîşnind din dinţi, am schimbat locul sentinelei şi m'am aşezat la pîndă, lîngă ea.

Eram ferit de astădată şi vedeam în linişte. Sentinela dela 670 zadarnic a pipăit cu glonţe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tot lungul tranşeei. Peste o oră avea să tacă pentru totdeauna.

Da, primejdia lui trecuse. Dar umilirea din mine, n'a mai fost să treacă niciodată...

Seara, cîntecul acela de harmonică, în care ne deprinsesem să încheiem, ca 'ntr'un fel de pace zilnică, războirea noastră fără capăt, nu s'a mai auzit.

Şi nu s'a mai auzit niciodată...

Peste cîteva săptămîni, după ofensivă, cînd am trecut de lucrarea în S a nemţilor, Dumitru Vasile, caporalul, mi-a adus o armonică veche, găsită într'un adăpost. Praf gros şi urmă de paianjen pe toate colţurile ei. Iar pe burduf, două pete mari de sînge.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde aflăm că Bocăneț vine și pleacă după voia lui și a lui Dumnezeu din Cer.

Un ostaș venit dela Centrul de instrucție, a adus, într'o bună zi, vestea că Bocăneț s'a cerut pe front. Cît ai clipi, ca o zarvă mare s'a întins peste toată rezerva regimentului. Telefoanele zbîrnîiau la batalioane și la companii, agenții de legătură colindau șanțurile și adăposturile, iar ofițerii își vesteau unul altuia o bucurie de neînțeles.

In toată lumea asta, veselă și gălăgioasă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care flutura numele lui Bocăneț ca pe un stindard de mare eveniment, doi oameni se simțeau nelalocul lor: eu și cu Sergentul Iancu. Eu, pentru simplul motiv că, habar n'aveam cine e Bocăneț, iar Sergentul Iancu fiindcă îl cunoștea prea bine. De-aceia, se vede, a fost așa de supărat de vestea venirii lui Bocăneț, încît, fără să mai ia seama cine-i pe lîngă el, a aghezmuit ireverențios soarta care nu-l lasă în pace nici pe coclaurile astea.

Decît, dacă durerile personale ale lui Iancu mă interesau mai puțin, Bocăneț, mă interesa foarte mult. In primul rînd, se dovedise un personaj senzațional, și în al doilea rînd, neștiind nimic de dînsul, aș fi fost osîndit, vreme de două săptămîni, să nu pot lua parte la veselia regimentului întreg, nici să înțeleg toate hazurile care-i cutremurau de rîs pe ofițeri, pe gradați, pe soldați și pe ordonanțe.

In cîteva zile, închinate investigațiilor mele asupra lui Bocăneț, am aflat destul despre dînsul, ca să-l pot descrie și eu la rîndul meu.

Bocăneț era ostaș de pace. Arătos, nu era el de felul lui; ba dimpotrivă. Un flăcăiandru potrivit de stat, cu fața spînatecă și arsă de soare, cu ochii nepăsători și blajini — la drept vorbind cam prea nepăsători și prea blajini — dar în totul, un băiat de treabă și liniștit, pe care nimic și nimeni nu putea să-l scoată din vorba lui domoală și mersul lui încet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căci, așa, tîrîe-brîu cum era el, nu-i păsa de nimeni în regiment. De nimeni, afară de colonel și de don' Sergent Iancu. Aceste două grade îi impuneau și le respecta. Respecta, adică, oamenii de sub ele. Căci în mintea lui, gradul în sine, nu însemna nimic. Pesemne că, ori disprețuia abstracțiile, ori nu ajunsese încă la ele. Decît, aceasta e o chestiune care îl privește, și n'o să căutăm noi explicații, acolo unde nici Bocăneț nu poate să le dea.

Se pare însă, că alte grade nici nu știa. La urma urmii de ce să le știe? Spuneau unii că n'ar fi putut să le învețe, dar asta nu se poate discuta, atîta vreme cît Bocăneț n'a vrut să le învețe. Și n'a vrut, fiindcă nu avea nevoe de știința altor grade, în mijlocul trebilor lui militărești.

Căci, iată-ne ajunși la cheia tuturor lămuririlor. Bocăneț avea în regiment o slujbă specială : era îngrijitorul cîinilor dela mitraliere.

In calitatea asta, era singur stăpîn pe capul lui și pe capul cîinilor lui. Cine ce avea cu slujba lui și cu slujba cîinilor lui? Doar colonelul care îl vizita și Sergentul Iancu, care-i dădea de mîncare.

Ca semn distinctiv al acestei îndeletniciri singulare, Bocăneț purta, cu o mîndrie foarte puțin ascunsă, un lanț de cîini, trecut ca o leduncă de paradă și își îngăduia să nu salute pe nimeni, să nu asculte pe nimeni și să nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ducă decît acolo unde socotea el că e mai prielnic lui, slujbei lui şi cîinilor lui.

Auzind aceste toate, s'ar părea că Bocăneţ era un om mîndru. E exagerat.

Mîndria lui Bocăneţ nu era, ca să zicem aşa, o mîndrie înăscută, ci făcută. El venise de acasă modest şi supus. Mîndria lui, era mîndria meseriei lui ; o lunecare firească în jocul atribuţiilor şi al răspunderilor. Deci, ca să precizăm, nu era un om mîndru, ci un om mîndru de treburile lui.

Şi aici avea dreptate din toate punctele de vedere.

Ideia să se înhame cîini la mitraliere, era importată din ţări străine : o primă superioritate, ca un galon de aur. Iar îngrijirea unei haite întregi, unde chelălăiala, bătaia, naşterea şi moartea, au alte norme decît cele ursite muritorilor de rînd, însemnau nevoia unui talent special şi a unei priceperi speciale : al doilea galon...

Dar vine acum galonul al treilea, şi cel mai însemnat. Viaţa ostăşească, e viaţă de război, numai din cînd în cînd. Regula sălăşlueşte în pacea bună a cazărmii, cu cazanul ei cu tot şi în sclipirea rară şi senzaţională a parăzilor, bătute în cadenţă, în nasturi lucitori şi în muzică de alamă.

Despre asta, Bocăneţ ştia lucruri însemnate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și avea o vedere specială, întărită încă de constatările lui ulterioare.

Parada e, fără îndoială, lucrul cel mai frumos din lume. Dar soldați, cai, drapele și fanfară vede omul ori cînd. Cîini înhămați la mitralieră nu se văd pe toate drumurile. Prin urmare, o singură secție vîrîtă într'o brigadă, atrage strălucirea parăzii întregi. Că Bocăneț avea dreptate în judecata lui, a dovedit'o și Colonelul, cînd l-a bătut pe umăr, la 9 Mai, și i-a spus:

— „Mîine, soarta mea e în lanțul tău Bocăneț... Să arăți lumii ce poți...".

Și Bocăneț a arătat.

Mai întîi, de cum au prins să cînte cele două fanfare, puse de-a dreapta și de-a stînga tribunei, cîinii lui Bocăneț au început să chelălăiască și să se sbuciume, de-au adunat lîngă ei tot norodul tîrgului înghesuit, ca la o zi mare ce era.

Vîrîți unii într'alții, ori risipiți cît îi țineau hamurile, cîinii mitralierelor se arătau hotărîți să strice, cu totul, orarul oficial al defilării. Ca prin farmec însă zbuciumul s'a oprit. In mijlocul celor cîteva zeci de limbi roșii, a apărut un omuleț domol, cu ocări cuviincioase la adresa unor dobitoace așa de neînțelegătoare. Cîinii, năpustiți în două labe pe dînsul și-au transformat larma într'o mișcare înzecită de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cozi, vînturate viu, ca evantaliile cucoanelor năduşite de pe trotuar.

— „Bine mă, Grivei... apoi tocmai tu, care eşti mai bătrîn... Şi tu Roşcato ?... Hai... Păi te mai las eu la pae ?... Şi tu ?... Să nu mă faci că-ţi zic una de rîde toată paradia de tine... Şi tu urîtule, te dau pe mîna gheneralului, de-ţi plîng de milă...".

Şi vorbind cu ei, ca la nişte tovarăşi înţelegători, le-a descurcat hamurile, i-a pus la rînd cu el şi a trecut marţial prin faţa tribunei, în aplauzele înfocate ale boerimei şi în chiuiturile copiilor, cocoţaţi pe case şi pe copaci.

Se zice că Generalul a făcut haz mare de cîinii lui Bocăneţ. Decît, pe oşteanul nostru nici capul, nu l-a durut. Mai întîi şi întîi, fiindcă nu l-a văzut pe General, şi al doilea, chiar dacă l-ar fi văzut, tot nu avea de ce să-i pese, fiindcă nu ştia ce-i aceia un General.

Şi pe urmă, Bocăneţ, nu s'a ocupat în viaţa lui, de oamenii pe care nu-i cunoştea personal.

Aşa dar Bocăneţ venea pe front. Acest lucru, îl ceruse cu străşnicie, ca pe un drept al lui, după cum, odinioară, ceruse ţipînd comisiei de recrutare, să-l dea la armată.

Şi izbîndise şi acum, cum izbîndise şi atunci.

Peste cîteva zile telefoanele au zbîrnîit din nou, gureşe :

— „Fraţilor, Bocăneţ, a sosit !".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „La ce companie să te dau, Bocăneț", l-a întrebat Colonelul.

Răspunsul a fost limpede și scurt :

— „La don' Sergent Iancu..."

Și ca totdeauna, s'a făcut pe voia neînfrîntă a lui Bocăneț.

Iată-l dar, în plutonul meu.

Vestit din vreme de fericirea care mă așteaptă, stau în buza șanțului de comunicație cu toți gradații mei și pîndim sosirea omului zilei.

Urcă încet pe cărare, cu Ha'lambe, agentul de legătură și se duce pușcă la Iancu pe care-l salută milităreşte, corect, trîntind călcîele :

— „Trăiți don' Sergent ! M'am dat la 'mnea-voastră !"...

Oarecum stingherit, Iancu, mă arătă :

— „Uite Bocăneț, dumnealui e dom' Elev al nostru...".

Bocăneț se întoarce la mine, o clipă, apoi dă din cap, ca și cînd ar zice : „N'are decît să fie...".

Iancu stărueşte :

— „Mă Bocăneț, dumnealui e mai mare peste noi..."

Bocăneț a făcut scurt, un rîs de două silabe :

— „Hă ! hă !..." apoi a smîrcîit din nas, l-a șters pe mîneca mântălii, și a pornit sus pe deal, deasupra tranșeei...

— „Nu pe-acolo, mă, că te văd nemții și te impușcă... !" i-a strigat Gîlcă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bocăneț a răspuns iar cu „Hă, hă" și a strîns din umeri...

Cu mare greu l-am convins să intre pe șanț. A trebuit tonul ridicat al lui Iancu, și o anume făgăduială, în ochii lui, pe care Bocăneț a înțeles'o surprinzător de repede...

Am adormit, în seara aceia, tîrziu, și l-am visat pe Bocăneț, mare cît un uriaș, cu lanțul de gît, cu droaia de cîini după el, umblînd teleleu pe parapetul tranșeei.

Și în vreme ce eu făceam zadarnice sforțări să-l strig și nu-mi eșea nici un sunet din gură, se făcea că Bocăneț, zîmbitor și ironic, își scotea liniștit, din piele, gloanțe mari, nemțești.

Firește că mă vedeam veșnic cu Bocăneț, de-alungul tranșeelor. Dar hotărît lucru, prietenia lui nu puteam s'o cîștig ușor. Mă privea, mă asculta, răspundea monosilabic și îmi întorcea spatele neturburat, ca să se ducă la trebile lui.

Soldații făceau haz. Decît, pe mine, dece n'aș mărturisi-o acum, îndărătnicia asta mă necăjea. Ori cît de opac era el, mi-era ciudă că nu găsesc o mică portiță, să pătrund în inima aceia simplă, față de viața căreia aveam — oricum — destulă răspundere și eu.

Dar cînd disperasem să-l mai cuceresc vreodată, prilejul s'a ivit fără voia mea, într'o întîmplare de toată ziua.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se împărţiseră ţigări şi Iancu — obiceiu vechiu — vîrîse mîna în porţia lui Bocăneţ.

Fără să ştiu nimic, doar ca să-mi fac de vorbă cu dînsul, l-am întrebat într'o doară-:

— „Ţie ţi-a dat ţigări?"

— „Mţ!"

— „Şi dece?"

— „Aşa!"

Pentru el, o fi fost un motiv, dar nu era şi pentru mine. Eram supărat.

— „Ascultă Bocăneţ, ia du-te şi spune sergentului să vie încoace"

Dacă i-aş fi cerut să-mi aducă luna pe pămînt, încă n'ar fi făcut ochii pe care i-a făcut.

— „Auzi ce spun eu?".

— „Ihî!"

— „Hai du-te!"

— „Mţ!"

— „Ţi-i frică să nu te bată?"

A ridicat din umăr.

— „Spune-i că îl chem eu... Auzi? Spune-i că îl chiamă domnul Elev..."

— „Mţ!"

Mi-am eşit din fire:

— „Eşti un prost!"... L-am jignit, că mi-a dat din cap:

— „Apoi, dacă vorbeşti aşaaa!". Şi a dat să plece.

Am ţipat:

— „Să stai aici!"

Porunca îl impresionase. A clipit de cîteva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ori şi n'a mai priceput nimic. S'a lăsat jos pe prispa crenelului, cu ochii la mine.

Cînd s'a întors soldatul pe care îl trimisesem după aceia, la sergent şi mi-a spus că Iancu vine numai decît, Bocăneţ s'a uitat lung la mine, m'a măsurat de sus pînă jos, şi abia, într'un tîrziu, a îndrăznit:

— „De ce l-ai chemat?"

— „Să-ţi dea ţigările!"

Bocăneţ a sărit în sus, de parcă l-ar fi muşcat un şarpe:

— „Să nu-i spui de ţigări, că te bate..."

— „Ceee?". Supărarea mea, l-a încremenit. A şoptit:

— „Să nu-i spui de ţigări...".

Dar Sergentul a venit în goană, şi l-a întrerupt. S'a oprit scurt, ţăcănindu-şi călcîele şi salutînd, mai reglementar ca de obicei, fiindcă mă simţise supărat. Şi prilejuri, ştia el bine, că îmi dă destule:

— „Trăiţi, Dom' Elev!"

M'am răstit la el:

— „Ce-i cu ţigările lui Bocăneţ?"

Iancu a îngăimat nişte viclenii neghioabe, ca să se explice. Eu pufneam.

Cît îl priveşte pe bietul Bocăneţ, nici nu mai sufla. O fi priceput ceva din vorbele pe care le-am spus? Nu cred. Se uita cînd la mine, care eram palid de mînie, cînd la Iancu, care se făcuse ca sfecla de încurcătura în care-l vîrîse mica lui potlogărie, pentru cîteva ţigări.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ca pedeapsă, i-am luat lui Iancu toate ţigările bune pe care le avea şi am umplut cu ele buzunarele lui Bocăneţ.

Ce-a fost în creerul lui, nu ştiu. Dar ştiu că, în clipa aceia, mai ostăşeşte ca ori cînd, a lipit călcîele de-a sunat pădurea, şi a spus tare, să se audă pînă peste deal:

— „Trăiţi don'..."

Căci mai departe n'a ştiut niciodată.

A făcut apoi stînga împrejur, ca la cazarmă, a plecat doi paşi şi s'a oprit, privind lung în urma mea, pînă ce nu m'am mai văzut prin coturile tranşeei.

Era ca şi cînd, Bocăneţ şi-a descoperit pe Dumnezeu. Numai că, în ziua aceia, eu, care dorisem aşa de mult clipa de-atunci, nu mi-am dat seama că biruinţa mea însemna uciderea lui Bocăneţ, aşa cum înseamnă, mai totdeauna, descoperirea lui Dumnezeu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Domnul Gheorghe Fîlfăloaia,
Gheneralul din Gheboaia...

Aşa îi zicea Gîlcă. Şi avea dreptate. Soldatul Fîlfăloaia Gheorghe a trecut toată viaţa drept un nerod şi jumătate, mai întîi fiindcă îl chema Fîlfăloaia, şi al doilea fiindcă era aşa cum era: mic, slab, negru şi cu „idei".

De pildă, dacă îl întrebai de ce e aşa de jigărit, îţi răspundea numaidecît:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „M'a făcut mama pe vreme de secetă!"

Iar dacă îi dădeai vre-un șfichiu, cu privire la obrazul lui tuciuriu, te înfunda cu un răspuns ca ăsta :

— „Păi, mama era femee cuminte și rușinoasă... m'a făcut noaptea...!".

Apoi, n'avea dreptate Gîlcă să-i zică așa cum îi zicea ?

M'a pus odată naiba să-l întreb de ce-l chiamă Fîlfăloaia. Știți ce mi-a răspuns ? Iată :

— „Lumea rea, dom' Elev. M'a văzut brunet, și a început : fîl-fîl... mi-a rămas porecla Fîlfăloaia...".

— „Și-ți pare rău ?"

— „Ba, drept să-ți spun eu matale, tot mai frumos e Fîlfăloaia decît cioară, curat. Și-apoi cînd vorbește omul de Fîlfăloaia, pricepe numai decît că-i vorba de mine. Dar de-o spune de cioară, cine mai știe de care țigan e vorba ?".

Dar astea sunt fleacuri pe lîngă multe altele, petrecute între mine și el, în zilele noastre de front și de pădure.

Așa de pildă, eram odată în bordei și aud un șuer de obuz. Îl întreb :

— „Al cui e obuzul ăsta, Fîlfăloaia ?".

— „Al nemților!" zice el.

Și eu ascut urechea să-l aud apropiindu-se... și degeaba. Obuzul, pace să mai vie. Tîrziu, aud o bufnitură slabă și îndepărtată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Au tras la artilerie, se vede" — gândesc. Dar iată, alt fluerat, şi iar întreb :

— „Dar ăsta al cui e?"

— „Apoi, ăsta-i al nostru, dom' Elev...".

Şi eu, bine înţeles, îmi iau grija.

Dar nu trece nici cît ai număra trei şi o trosnitură groaznică îmi cutremură tot coperişul bordeiului pe cap.

— „Bine mă nerodule!" sar eu la Fîlfăloaia „ăsta a fost al nostru?..."

— „Apoi don' Elev... nu ni l-au dat nemţii nouă?...".

Am stat şi m'am uitat la el... Ce era să-i fac? Nerod şi pace!

Nerod era Fîlfăloaia, aşa cum spun, ba încă un nerod şi jumătate. Dar în toată compania nu găseai o sentinelă mai bună ca el. Mai cu seamă în posturi înaintate era nepreţuit. Ochi buni, ureche bună şi frică deloc : tocmai ce trebue.

Dar într'o zi, s'a întors din post foarte cătrănit. Să fi fost de vină cele cîteva obuze sparte lîngă nasul lui? Nu cred. Trecusem cu inspecţia pe acolo şi îmi spusese foarte liniştit :

— „Aici s'a spart o purcică, dincolo alta... mi se pare că nemţii vor să mă facă porcar...".

— „Şi tu, ce-ai făcut, cînd au exploadat?..."

— „Păi, ce să fac? M'am uitat la ele..."

Va să zică, supărarea lui Fîlfăloaia venea din altă parte. Am incercat s'o aflu dar multă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vreme n'a vrut să-şi descleşteze gura. Părea cu adevărat, ceva serios.

Şi poftim, ce mi-a spus, nerodul:

— „Acu, dom' Elev, şedeam la post, cum aţi văzut. De-odată, aud, departe, un glas care zice — „Bum-buum!". Pe urmă, numai ce aud, pe sus, că vine un glas şi întreabă de mine: „Unde-i Fîlfăloaia? Unde-i Fîlfăloaia? Unde-i Fîlfăloaia ...?"

„La început întreba mai încet, dar mai pe urmă s'a întărit, s'a întărit... şi-i da mereu cu: „Unde-i Fîlfăloaia? Unde-i Fîlfăloaia... Unde-i...". Dar eu, de colo, mi-am dat cu capul, că nu-i lucru curat, glasul ista care vine pe sus, dela nemţi, şi întreabă de mine tocmai cînd sînt eu în post...

„Şi cum zic, venea-venea, venea-venea... şi tot mai tare — şi tot mai tare...: „Unde-i Fîlfăloaia? Unde-i Fîlfăloaia...".

„Mai să-mi spargă urechile...

„Mă uit eu în dreapta, în stînga... nimic... Venea pe sus, Dom, Elev, mai să juri că-i obuz... Şi numai ce-aud odată cum strigă tare şi înfundat, de mi-a spart urechile: — „Uite-l!".

„Ghiulea era don' Elev... şi mă căuta... De nimerit, —ce să zic?—nu m'a nimerit. Dar se vede că tare i-a părut rău de trebuşoara asta, că numaidecît am auzit un glas subţirel văitîndu-se: — „Vai, vai, vai, vai..." până ce s'a stins...

„Acu, care-i buclucul? Să-ţi spun. Eu n'am nici un neam de partea muntenească, să zici că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

i-i dor şi întreabă... Să ştii că moartea umblă după mine Dom' Elev...".

Şi ascultîndu-l, mai că-ţi venea să-l crezi, aşa de serios îşi spunea neroziile şi năzărelile lui.

Nu, hotărît lucru, mare nerod e Fîlfăloaia, mare nerod.

. . . . . .

Dar într'o noapte, mi-a făcut o năzbîtie, care le-a pus vîrf la toate.

Era o noapte ca păcura. Iţi vîrai degetele în ochi şi umblai prin tranşee ca orbii, pipăind pereţii umezi. Nici lună, nici stele, nici măcar rachete. Şi veniseră prin telefon nişte ordine aşa de severe, că eram în tot dreptul să bănuim vre-un atac din partea nemţilor. Nu mai dormea nimeni pe tot frontul. Eu, mai ales, care eram în partea cea mai primejduită din tot sectorul aveam numai furnici în mine.

Cine altul să fie sentinelă, la post înaintat, dacă nu Fîlfăloaia ? Nerod-nerod, dar alt ochi mai ager, altă ureche mai bună şi altă mînă mai fără tremur nu era în toată compania.

In felul ăsta, cel puţin despre partea postului, eram liniştit. Fireşte, atît de liniştit cît era îngăduit de o noapte ca aceia şi de ordine ca cele primite atunci.

Ce-o fi gîndit Fîlfăloaia de toată alarma îndesată a nopţii acelea, n'aş putea să ştiu prea bine. Dar ce nerozie a eşit din capul lui, veţi vedea singuri, mai departe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căci după un ceas de oarecare liniște, focurile de pușcă s'au întețit îngrijorător. Oricît de bine aș fi știut eu că așa se întîmplă cam în toate nopțile întunecoase, cînd năzărelile sînt mai ușor de înțeles, totuși răpăiala sectorului meu avea dece să mă îngrijească. Dela o vreme, spre postul înaintat, nu mai deosebeam foc de foc, așa era de întinsă răpăiala care clocotea în pădure.

Am alergat să văd ce s'a întîmplat.

Știți ce-am găsit ?

Nerodul de Fîlfăloaia, sta pe pîntece, lîngă o rădăcină de fag și trăgea cîte două focuri, unul după altul, din două arme : așezată una la umărul drept, alta la umărul stîng.

Alături, tovarășul lui de sentinelă dublă, încărca alte două arme, ca să le schimbe pe cele trase, și poc-poc, poc-poc, poc-poc...

M'am crucit.

— „Bată-te Dumnezeu, nerodule ! Dar ce ți-a mai trăsnit prin cap ?...".

Atunci Fîlfăloaia, a întins gît lung spre mine și mi-a descoperit cea mai uluitoare invenție făcută pe pămîntul țării noastre :

— „Trag cu două puști, ca să creadă nemții, că avem și noi mitralieră la post...".

Înțelegeți Dumneavoastră ?... Fîlfăloaia, rezolvase chestia mitralierelor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde trecem prin ploaia cea mare

Insfîrşit iată şi ofensiva. Am simţit'o, căci o pregăteam. Şi e o satisfacţie fiindcă, oricum ar fi, e un capăt. Capăt?... Nu ştim pentru ce, pentru cîţi şi pentru cari din noi, dar nimeni nu se îndoeşte, că poimîine, dincolo de creasta care ne stă în faţă, începem ceva nou : fie chiar o altă luptă. Tunuri mici s'au îngropat adînc în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tranşee şi au deschis guri, acoperite dibaci cu frunziş. Artileria şi-a controlat tirul peste artileria nemţilor, rezervele s'au întărit, muniţia doarme în maldăre mari, scufundată în paza gropilor adînci, iar reţelele s'au desfăcut, la punţile înadins clădite, peste tranşee.

Două zile de bombardament năucitor. Iată un lucru impresionant. Şi în mai puţin de o zi, aproape toate tunurile nemţeşti amuţesc sfîrtecate de schijele lui Mardan, ale lui Covrig şi ale ruşilor, cari bat ca într'o leasă de fasole vie...

Se ară bine pe dealul Mărăştilor... Şi e o arătură bine stropită.

In miezul nopţii, ordin de pornire. Atacul începe la patru jumătate — în crăpatul zilei.

Coborîm valea Limpejoarei cu paşi de lup. E o noapte aşa de frumoasă, aşa de senină, că nici urletul tunurilor nu-i poate ciunti măreţia.

N'avem voe să fumăm, e drept. Dar sub mantalele noastre, cine n'a aprins o ţigară, sorbind'o cu gîndul că poate e cea din urmă.

Opriţi pe coastă, în aşteptarea clipei de pronunţare a atacului, ne facem procese în tainiţi de inimă şi ne mărturisim unul altuia vagi testamente de circumstanţă. Cîntărim greutăţile fiecăruia, copii, neveste şi părinţi ca să ne găsim cîte un biet reazim sufletesc, în faţa glonţului, sau schijei, care poate să dea trupului cep, ca unui butoi, şi să-i şirue viaţa din el.

Eu, Ioan şi Constantin sîntem cîte doi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fraţi. Am lăsat şi acasă cîte o soră ori un frate mai mic. Greu de crezut să murim perechi întregi. Şi de-ar fi aşa, încă mai este cineva să slujească de reazim părinţilor sărmani.

Soarta unuia singur ne îngrozeşte: Ţenescu, ofiţerul tinerel pe care l-am văzut întîia oară la slujba bisericească dintre copaci. E singurul copil la mamă singură. E toată viaţa ei...

Îl sfătuim să rămîe în vale. Nu vrea. Ofiţerul activ din el, se scutură de gîndul nostru, ca de-o mare crimă. Şi totuşi n'are nici un rost să vie cu noi. E comandantul mitralierelor şi sîntem batalionul de rezervă. Avem de fiecare companie, o secţie şi n'avem nevoe de comandantul tuturor. Firesc e să stea lîngă materialul şi rezerva lui.

Cu ordinul maiorului, îl convingem însfîrşit să rămîie.

. . . . . .

O nedibăcie a batalionului din faţă, descopere, nemţilor, atacul. Tranşeele lor se burduşesc de soldaţi şi infernul începe. Căci nimic nu ne mai poate întoarce înapoi.

Intr'o jumătate de ceas două batalioane sînt făcute puzderie, cu ofiţeri, cu comandant cu tot. Trece livid, pe targa lui, pe lîngă noi şi plînge.

Adunăm din pădure cincizeci de oameni: e tot ce-a mai rămas valid din şase compănii.

Intrăm pe prima linie, într'un spaţiu unde, fiecare centimetru e o moarte sigură.

Intins la pămînt, cu linia întreagă a trăgă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

torilor, urmăresc granatele lenticulare ale nemţilor, urcînd din tranşeia lor, drept în sus, oprindu-se o clipă acolo şi căzînd apoi, în curbă elegantă, lîngă noi şi între noi.

Pămîntul se macină dedesupt în crănţănituri groaznice de proectile şi de granate mari. Deasupra noastră, la o palmă, ţesătura traiectorilor de gloanţe din zeci de guri de mitraliere, fluieră cu mii de vîrfuri oţelite. Se sfîşie parcă, şi se rupe în bubuituri toată schela vieţii şi a lumii. Iar în urmă valea Limpejoarei urlă lung, ca un imens cîine rămas în casă pustie...

Mi-a murit Vizitiu, cu ţeasta sfărîmată de o granată care l-a lovit drept în cap. I-am urmărit toată traectoria, cu un ochiu foarte clar şi curios. Am văzut'o căzînd, venind spre el, în el. I-am văzut explozia, iar din para şi fumul de trăznet, am văzut lăsîndu-se jos o rămăşiţă de cap.

Nimic n'a tresărit în mine: nici frică, nici groază, nici milă măcar. Era un spectacol, atîta tot.

Un pluton trece dincolo de ruptura sîrmelor ghimpate. Fac salt şi intru la rîndul meu în breşă. Am găsit un loc bun: o mică mîncătură de obuz.

Trebue să aştept. Urechea s'a deprins cu zgomotul şi în mine tresare un copil amuzat de toată înfăţişarea asta a luptei adevărate. Pentru cîteva clipe a dispărut şi gîndul morţii şi răspunderea şi răsuflata poveste a eroismului... E frumos! E numai frumos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iată la dreapta, în para dimineţii abia începute, ce roze sînt fumurile exploziilor la 670. In dreapta, stînga, înainte şi înapoi, coloane uriaşe ca de artificii, cînd albastre, cînd roşietice, cresc din pămînt şi dispar în el, ca şi cînd ar fi undeva dedesupt o mînă uriaşă care bate scoarţa pămîntului în adînc.

Clocoteşte pămîntul, ca o apă bulbonată în fiertură... Asta e.

In asemenea frumuseţe, moartea şi-a pierdut senzul. E un accident, tot aşa de neînsemnat, ca ruptura din genunchi a pantalonilor mei, agăţaţi în sîrma ghimpată.

Plutonul dinainte a intrat în tranşeul nemţesc. E rîndul meu. Expediez grupă de grupă. In salturi mici, ostaşii trec în goană şi se prăvălesc la pămînt. Numai Bocăneţ, a trecut în picioare şi fără grabă, cu ochii luminaţi de un zîmbet aşa de batjocoritor şi aşa de stăpîn pe sine, de părea că-i menit să copleşească întreaga oştire nemţească.

Şi a trecut neatins.

Ajunşi în tranşeia nemţească, ne zvîrlim ca fulgerul în ea.

In picioare, drept, pe parapetul ei, în porţiunea aceia de aer, găurită de mii de şuerături ucigătoare, Bocăneţ a început să rîdă. I-am părut caraghioşi, noi oamenii în toată firea, care săream ca nişte copii, într'o groapă ruinată. Am strigat la el.

Incet, să nu se murdărească s'a lăsat jos re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zemat într'o mînă. In aceiași clipă un glonț i-a frînt osul și l-a rostogolit în fund: imagine de-o clipă a unui braț cu două coate.

Ordin scurt să ne întoarcem înapoi din pricina situației generale: sîntem cei dîntîi care am intrat și singurii. Descoperirea atacului, i-a oprit pe cei din dreapta și stînga să atace la timp. Reîncepe bombardamentul nostru pe tot frontul.

Nu apuc să ies din tranșeu și o furtună înebunită de obuze se abate peste noi..

De astădată sînt tunurile noastre și am prilej să verific laudele lui Brătășeanu, în privința oțelului franțuzesc.

Intr'adevăr, bun oțel. Nu scapă de sărutul lui nici a zecea parte din oameni. Imi răsare în cap, ca fulgerul, vorba lui Florea: „Asasini!...". Și de astă dată e cu adevărat o asasinare... Ajuns la o sută de metri de tranșeu privesc brusc înapoi. Mă ard în ceafă ochii lui Bocăneț pe care l-am uitat acolo. Strig la Iancu și îi spun, dar cînd să pornesc înapoi, iată în fund pe Bocăneț cățărîndu-se cu mîna bună de marginea tranșeului. Se urcă. E sus în genunchi...

O pară de foc... drept în el și fărîme de om amestecate cu fărîme de pămînt țîșnesc negre și roșii, în fumul trandafiriu de soare proaspăt... Mă sprijinesc de Iancu să nu cad. Mă uit în ochii lui înebuniți și mă văd, mai înebunit și mai galben ca el...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Clipa aceia a schimbat fața pământului întreg. O spaimă fără de margini a paralizat în mine totul... Gura încleștată refuza să articuleze. Ochii împăienjeniți ca de beție aproape nu mai vedeau, picioarele s'au clătinat. M'am lăsat moale jos, ca într'un leșin...

Ați stat vre-o dată să vă închipuiți că v'ar trece pe de-asupra locomotiva uriașă, în viteză maximă, a unui tren fulger? Iată, asta trecea acum peste mine.

M'am desmeticit într'o răpăială de grindină, care bătea stupid în căștile noastre. Parcă se jucau mii de copii cu pietricele de alee... Erau șrapnele...

Caut să aflu ceva de fratele meu. Nimic limpede. In cinci minute l-am aflat sănătos, lovit ușor, ucis, înviat, și iar lovit... Singura nădejde mi-i în Locotenentul Călugăru, care-l ține pe lîngă el. Și Călugăru are școală bună și experiență bogată.

Ca un pustiu imens se lasă peste toți. Incep să aud gemetele celor rămași, să văd svîrcolirile celor care încearcă să mai vie și a celor care știu că nu pot să mai vie. Și mai ales văd mîna dreaptă a lui Vizitiu, crispată ca o ghiară vînătă, pe patul armei.

Iancu îmi flutură mantaua și fluieră. Mă uit și-mi vine să rîd. Biata mea manta curată e ferfeniță... Pe unde oare au putut să treacă atîtea gloanțe de nu m'au atins?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In dreapta, Florea Dimitriu dă asalt unei lucrări făcute în vîrf de deal, cu poiană limpede în față. E înebunit. De acolo de sus, fulgeră și seceră un cuib de mitralieră. Ori ce pas înainte e moarte și Florea vrea să fie și el asasin.

Lasă comanda, trimite raport că peste o oră ia poziția și pleacă înapoi spre tranșeele noastre vechi.

In drum îl întîlnește Chamard :

— „Ce faci domnule ?"

— „Nu vezi ? Fug de pe front !". Apoi din goană îi strigă : „Nu știi că pămîntul e rotund ? Nu-i pot ataca prin față ; mă duc pe partea cealaltă să-i atac prin spate".

— „E nebun, e complect nebun" murmură Chamard privind în urma lui Florea, pînă dispare în frunziș.

Dar Florea era, numai pe jumătate, nebun. A urcat fără suflet dealul și a intrat în cel dintîi adăpost de tun de tranșeu. A asvîrlit servanții la o parte, a încărcat singur și a tras. Odată, de două ori, de trei ori. Cuibul de mitraliere a sărit în cer.

Apoi, a poruncit servanților să desfacă tunul și a pornit cu tun cu tot, să ocupe în pas normal poziția unde nu mai era decît un morman de bîrne, pămînt, capete strivite și benzi de mitraliere îmbăiate în sînge proaspăt.

A instalat tunul sus, punînd revolverul în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tîmpla artileriştilor, pentru care nebunia asta putea să aibă urmări groaznice.

A desfăcut cele cinci mitraliere din cuib şi le-a pus în funcţie.

La ora şapte, atacul general l-a găsit întărit ca în cel mai vechiu fort al poziţiei, cu toţi soldaţii sănătoşi, cinci mitraliere grele şi un tun de tranşee.

Şi de acolo trăgea singur, focuri piezişe înspăimîntînd poziţia nemţească dela Încărcătoarea, unde nu se găsea altă explicaţie decît că sunt învăluiţi.

Dar focurile de tun, de pe poziţia lui Florea, au fost alarmante şi altfel înţelese dela noi. Artileria noastră a început să tragă acolo, cu rafale de toate calibrele.

Mai bine informaţi, nemţii au început să tragă şi ei.

Şi în mijlocul uraganului deslănţuit peste dînsul Florea a sărit pe creastă, urlînd:

— „Eu sînt aici, Florea Dimitriu...".

Cine să-l mai audă?

Se dezbîrna poziţia din încheeturi şi fierbea uscat în ţîşniturile năprasnice ale malurilor de pămînt detunate de trăsnetul înmiit al exploziilor. Peste o grupă de oameni aciuată în fărîma unui căpeţel de tranşeu s'a răsturnat urlînd, ca un munte prăbuşit din văzduh, toată rădăcina scoasă din adînc, a unui fag uriaş, făcut bucăţi de un 210. Sub mitraliera din dreapta s'a înfipt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și a scuipat-o până în rîpă, cu servanți cu tot, un proectil venit dinspre bateria de 150 a lui Covrig.

In zece minute aşchiile de copaci, lostopanele de lut şi hălcile de carne omenească se amestecau în zburătura lor de iad... Ai fi zis că pămîntul şi-a deschis o gură nevăzută care clefăie înfiorător şi stropeşte urlînd spre cer, dumicatul lui cumplit. Cîteva clipe Florea n'a înţeles ce se petrece... A văzut grupa ucisă de maiul imens al rădăcinii căzute, ca opt gîze... neînsemnate făcute praf sub un pietroi, a înţeles că-i îngropată pentru totdeauna şi a scrîşnit. Apoi n'a mai avut timp să gîndească. A urlat :

— „Coborîţi devale!" Dar nimeni nu putea să-l mai audă ori să-l vadă. Obuzele tocau tranşeia ca o sapă înebunită pusă peste o rîmă... Bulboanele de pămînt clocoteau răsturnînd gîngăniile însîngerate de pe faţa lor, acoperindu-le şi descoperindu-le, pînă le nimerea în plin, de ţîşneau asemeni unor butoiaşe cu sînge şi carne explosivă... Intr'adevăr, aveai părerea halucinantă că nu obuzele ci oamenii făceau explozie.

— „Coborîţi devale! Coborîţi devale..." răcnea desnădejdea lui Dimitriu...

Dar de-odată, n'a mai văzut nimic. O umbră neagră i-a fulgerat în ochi şi l-a acoperit. Buimac, instinctiv, a ridicat cotul să se apere. Mîna i-a intrat în ceva vîscos, cald şi umed... Explozia îi ţintuise în cap un pîntece căscat, cu toate măruntaele aburind...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S'a ridicat în picioare, țipînd înainte, în neștire:

— „Devale!".

Dar un cutremur i-a tăiat picioarele și l-a înșurupat cu țeasta în jos, peste băltoacele hîde de sînge întărnat.

A sărit din nou. Și iarăși iureșul trăsnitor l-a făcut boț peste hăcuiala de moroiu și carne care se întinsese ca o mîzgă înspăimîntătoare, sub picioarele lui... A stat o clipă nemișcat, mort. A deschis apoi ochii și a ridicat fruntea... Voia să-și vadă soldații... O palmă jilavă și rece i-a orbit vederea. A pus mîna pe obraz și a tras îngrozit de pe el, bucata băloasă de piele și păr cu care îl țintuise explozia...

Cutremurat pînă în măruntae s'a încordat nebunește și a dat să sară în sus urlînd înainte... Dar în gura căscată de zbierăt a stropșit, ca o mînă care voia să-i năbușe glasul, terciul unui creer proaspăt... Și în aceiaș clipă, la doi pași a văzut pe fratele Vax,—care se sculase și voia să-i sară în ajutor,—făcînd doi pași înainte fără cap — un obuz venit în plin i-l retezase din gît, ca un satâr...

Florea a scuipat și a rămas pe loc... In creerul cel ascuțit s'a făcut de-odată lumină rea și a hîrșit un gînd bolnav și jucăuș: putredă veselie a nebuniei.

— „Scîrbos creer ai frate Vax... Creer prost... Al meu trebue să aibă gust mai bun...".

Apoi fața i s'a destins, s'a luminat, și a început să rîdă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ich habe die Ehre meine Herrn... Guten Tag..."

Şi aşa, cu faţa spre soarele care se ridicase sus, a rămas între ţîşnituri de obuze, salutînd şi rîzînd departe, spre Dealul Mare de unde băteau pe el, neîndurate, cele 24 de tunuri cu obuze franţuzeşti. La ora şapte, patru soldaţi de-ai lui, plîngînd, abia îl duceau — atîta putere îi dăduse nebunia.

Şi Spaimă-rece, izbindu-se în ei fioros, şi scrîşnind, cînta de urla valea Limpejoarei, pe melodia lui neştiută:

„Şi pulberea a fost
Praf de cărbune prost".

. . . . . .

La şapte şi jumătate, am ocupat poziţia întreagă, goală de nemţi. In schimb, plină de ostaşii noştri.

Iar la o sută de metri în spate, pe o margine de cărare, jefuit pînă şi de lănţugul de argint dela mînă, cu pîntecele rupt în bucăţi, şedea crispat, cu ochii lui de copil scoşi din orbite de groaza morţii, Ţenescu.

Cînd a trecut dincolo de noi, ce l-a îndemnat să urce coasta pe care i-o interzisesem, n'a ştiut nimeni să spue.

Biata rămăşiţă fioroasă, zvîrlită pe-o margine de cărare, a dus cu ea, pentru totdeauna, taina unui destin neînduplecat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde se vede că dincolo de moarte, este altă moarte.

Am trecut. Nemţii nu se retrag, ci fug de-al binelea. Numai spre dreapta, ne-au mai făcut necaz vre-o cîteva ceasuri, cu încăpăţînarea lor, să ţie frontul în loc. O mică învăluire le-a vîrît minţile în cap.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru mine cuminţia asta a venit la timp. Eram cu desăvîrşire sleit în nervii mei şi bombardamentul nebunesc mă ducea cu iuţeală vertiginoasă pe urmele lui Florea.

Dar bietul meu pluton e rămas cît o căprărie. Mi-a dispărut pînă şi Filfăloaia. In schimb Gîlcă şi sergentul Iancu au trecut neatinşi.

Colonelul, a făcut raport de decorare pentru toţi ofiţerii morţi şi răniţi. Pentru noi, vorba lui:

— „Gloria şi mulţumirea că aţi scăpat".

Pe dealul Babei, un avion greoi, trece la cîţiva metri deasupra noastră şi observatorul lui încetinind o clipă motorul ne urlă să înaintăm Indemnul e foarte frumos, dar ordinul nostru e să facem legătura cu vecinii. Pornesc la stînga, şi pe-o coastă de deal, dau bot în bot cu Pamfil Şeicaru, îndrăcit sublocotenent de mitraliere din 17 Mehedinţi.

Sîntem prieteni vechi şi fericirea întîmplării acesteia, ne pare amîndorora, ca o fluturare de batistă, a bunelor vremuri viitoare. O clipă de duioşie, o clipă de înşelare şi războiul reîncepe.

Inaintăm pînă pe creasta care dă deasupra satului Gura Văii. Inserează. In satul mort, nici o lumină, nici un glas. Trimit o patrulă şi peste cinci minute, ţipete fioroase de femee înjunghie tihna abia răsărită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mă pregătesc de primit un atac, în măşti adînci, săpate cu înfrigurare.

Patrula urcă în goană panta şi raportează. Alarmă degeaba. Satul e gol. Adică gol de nemţi. Ţipetele erau de bucurie şi dovada o aduce în braţe Vasile Dumitru: cîteva bidoane mari de marmeladă nemţească, dăruite de-o babă patriotă, care l-a mozolit pe ostaşul meu, sărutîndu-l pe toată suprafaţa pieii lui neacoperite...

In Cîmpurile, mă aşteaptă evenimente; avansarea la gradul de sublocotenent şi doi ochi sfredelitori de ţărăncuţă. In odaia unde am poposit un ceas, maică-sa mi-o căinează, bocindu-i suferinţele şi ruşinea pătită cu nemţii...

— „Păgîni, măiculiţă! Cîini măiculiţă, trăsni-i-ar Cel-de-Sus! De faţă cu mine, draga mamei, care cum apuca... Şi să nu crezi matale, uite asta mi-e crucea, nici măcar ca oamenii....

— Crede la gura asta bătrînă! — ca cîinii".

Dar dacă, la început, cei doi ochi mititei, ageri şi vicleni, au lăsat o clipă genele în jos, mai tîrziu, cînd am zis şi eu, de circumstanţă:

— „Biata fată!", a ridicat spre mine două luminiţe mai mult de cît recunoscătoare şi mai mult decît dulci. Pentrucă a şi zîmbit. Şi atunci a chiuit, printre buzele subţirele, un pui de strungăreaţă care n'a putut să impue respect nimănui. Nici chiar mie. Ca o dovadă — iată!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In clipa aceia, în loc să blestem pe nemți, i-am invidiat.

De altfel „biata fată" a ținut să pue la punct starea civilă:

— „Mi-s măritată, domnișorule!".

Ceia ce suna aproape ca o scuză, pentru nemți.

. . . . . .

Inainte de plecare din Cîmpuri, a fost scuză și pentru mine.

— ... Și așa, am pornit'o spre Soveja, lăsînd în urmă o mîndrie înflorită:

— „Al meu, fa, era și tînăr și ofițer"... și luînd cu mine o șoaptă spusă în prag și cu obrazul lipit de ușă:

— „Cînd te întorci, întrebi de Anica...".

In capul satului, pe marginea de șanț, o biată femee plînge lîngă biserică. Plînge și se roagă formei de biserică, ideii de biserică. Fiindcă biserica e acum grajd. Artileriști nemți aveau nevoe de adăpost bun pentru caii lor.

O întreb de ce plînge și de sub broboada peticită scoate un pruncușor cu ochi albaștri și o mînă sfărîmată. S'a îndurat un brancardier să-l bandajeze și abia de mai scîncește, palid și supt cum a rămas, după atîta vărsare de sînge.

— „Dar cine a putut să aibă atîta inimă de cîine?" întreb.

—„Ne-au luat nemți să facem adăpost, pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru tunuri... şi-a venit o ghiulea dela 'mneavoastră.

„Da un neamţ, de colo, zice: „Romîn al tău ucis copil... Cîine Romîn al tău...".

„Da eu i-am închis gura: „Lasă că cine a tras şi-a făcut el cruce întîi şi l-a iertat Cel-de-Sus. Că nu-i cîine cine se bate cum vrea Dumnezeu — da-i cîne cine ne pune la treabă de bărbat.....".

Urcăm pieziş în faţa Dragoslavelor, pe un clin de lut, galben ca lămîia şi lunecos nevoe mare. De sus, din vîrful Răchitaşului, valea Şuşitei, cu Soveja ei cu tot, se deschide largă şi primitoare.

O explozie groaznică ne cutremură creerul din cap. Nemţii au zvîrlit în aer depozitul de muniţii, pe care îl aveau în fabrică. Ii vedem cum fug, în cete mici, spre deal şi începem o vînătoare fără greş.

Osîndiţi să ţină şoseaua, un atelaj de tun, goneşte în galop mare spre stînga. Cîteva sute de gloanţe îi urmăresc caii şi călăreţii. Un singur cal a rămas în picioare şi trei soldaţi.

Sar de pe chesoane, tae şleahurile şi se bat pe cal, nebuniţi de spaimă, în roiul de gloanţe care-i caută. Unul din tunari ca să aducă o împăcare neîntîrziată, scoate revolverul şi neajută: îşi întinde la pămînt tovarăşii prea doritori de viaţă. Apoi încalecă şi fuge. A rămas ţintă singur. Două regimente trag în el. La co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul şoselei, cal şi călăreţ, se dau de două ori peste cap.

O svîrcolire, două şi apoi odihna şi liniştea cea fără război şi fără frică.

Dormim, noaptea pe Răchitaş. Dar dormim cu adevărat.

E linişte, e bine şi războiul sare în aer, bucăţică, cu bucăţică, odată cu obuzele din depozitul nemţesc, dela fabrică.

In zori, primesc ordin să fac legătura cu regimentul din dreapta.

Iau o secţie, cu plutonierul Banciu şi cobor. E soare, cald, şi frumuseţe proaspătă de cîmp şi pădure. Cui naiba să-i mai ardă de război?

Banciu materializează gîndul meu: se sue pe un vagonet, cu toată secţia, mă pofteşte şi pe mine şi desface frîna.

Se simte la el acasă: e frînar de meserie.

Vagonetul o ia la vale încetişor, apoi se iuţeşte: Banciu fixează viteza, după calcule ce mi-au rămas recunoscute:

— „Tren de marfă!... Tren mixt!... Tren personal!... Accelerat!...“

Valea Susiţei urlă îngrozitor în durerea fierăriei, iar ostaşii mei — cu Banciu în cap — chiuesc ca la nuntă. Gîlcă bate în călcîi, un pas de brîuşor şi pe vorbe aplicate:

„Dă-i viteză dă-i!“

Cine-a spus că e război?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste o jumătate de ceas, vîrfuri de puști și chivere, se ițiesc din iarbă, barînd calea ferată.

Trîntiți fulgerător în fundul vagonului, nu mai avem nici vreme să frînăm. Cel puțin Banciu are altă ocupație: face cu iuțeală de admirat cruci salvatoare...

Vagonul trece fulgerător prin barajul de soldați, se izbește ca un bolid de ceva mai tare ca el, deraiază și ca o labă uriașă și grea ne răstoarnă în iarbă și se așează peste noi în chipul unui capac de cutie.. Sau poate de sicriu ?...

Răspunsul, șovăelnic în amețeala clipei, e îmbucurător după prealabilă examinare a trupului: am scăpat toți teferi.

In aceiaș clipă, Gîlcă chiue:

— „...De-ai noștri, bre don' Sublocotenent!"

Uf! !.

Căpitanul detașamentului postat pe linie, vine la noi, își face cruce și scuipă:

— „Sînteți nebuni! Toată marginea pădurii e plină de nemți!"

Mi s'au tăiat picioarele! Voiajasem la două sute de metri de ei, paralel cu linia lor. Cum de n'au tras? Ar fi fost cu adevărat de neînțeles, dacă mintea lui Gîlcă n'ar fi găsit explicația logică:

— „Au crezut că-i trin blendat!...".

Cît mă privește pe mine, prefer să mi-i închipui uluiți, paralizați, de apariția absolut dementă a unei cete de descreerați, care le trece prin fața puștilor și mitralierelor, chiuind și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dansînd în picioare, pe platforma unui vagon deschis, ca o şleahtă de beţivi, eşiţi dela un chef în lege.

— „Inainte!"

E mare nevoe să se strige, fiindcă faţa lucrurilor s'a schimbat. Undeva, în miez de munţi s'au oprit şi s'au organizat. O dovedesc tunurile, care trag cu o nemai pomenită precizie, şi o dovedesc patrulele cazacilor, care nu mai pot înainta, cu tot sprijinul automobilelor blindate.

Impuşcăm la botul calului, un ungurean găsit cu un mic telefon în pod şi tunurile îşi alterează precisia.

Ordin de suit pe Ţuia Neagră, în plin bombardament şi ordin de întărit poziţia.

Ne oprim! Deci, zvonurile rele dela frontul armatei I, sînt adevărate: ofensiva a căzut în baltă.

— „Bieţi ostaşi morţi, ai mei, iertaţi-mă!...".

Primesc sarcina să plec, imediat, pe vechea poziţie nemţească, dela Mărăşti, — unde ofiţerii cari au luptat — cîte unul de batalion — vor studia organizarea tranşeelor.

Mi se dă o gloabă de mitralieră, care mă confundă cu samarul ei. După o oră de călărit, încep să binecuvîntez foloasele infanteriei de rînd.

In a doua oră, incident neplăcut. Urcă şo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seaua, în goană, o maşină regală: Prinţul Carol la volan.

Mîrţoaga mea, sforăe pe nări, se dă înapoi, intră în şanţ şi mă dă peste cap. Apoi, mîndră de puterea ei şi dispreţuitoare faţă de un samar aşa de prost legat, îmi întoarce coada, fluturîndu-şi-o spre mine. Semn că nu-mi dădea mai multă consideraţie decît uneia din muştele indiscrete cu care avea de-aface.

Sar de jos, iau dîrlogii şi vreau să salut. Dar Rosinanta mă răsuceşte brusc şi mă întoarce cu spatele la maşină, tocmai cînd era în dreptul meu.

Am doar timpul să văd departe, la cotitură, capul Prinţului Carol, întors spre mine, şi rîzînd în hohote...

Jignirea mi-am răzbunat'o printr'o întoarcere cruntă de jignire: am refuzat serviciile iepei. Cît va fi suferit ea din pricina asta, nu ştiu, şi nu-mi pasă. Dar cel puţin ştiu, că eu n'am mai suferit.

Credincios trecutului, în Cîmpurile, am întrebat de Anica. Aş zice că am întrebat degeaba, dacă de fapt nu mi-ar fi folosit. Căci Anica, din ordinul unui medic militar, fusese expediată la un spital civil, în secţia aceia pe care, muritorii de rînd, o socotesc neonorabilă.

Puteam deci să verific eu însu-mi cît de păgîni au fost păgînii de nemţii şi cît de nepăgîni creştinii noştri...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Concluzia mi-a fost, ca a lui Florea:

— „Nemții ar fi niște rumîni foarte cumsecade, dacă n'ar sta vis-à-vis".

Dar m'a apucat noaptea în Cîmpurile. Caut gazdă și găsesc una bună de tot, cu casă gospodărească, mamă harnică și două fete, ca toate fetele din sat.

Locotenentul Chirilă, care m'a ajuns din urmă — și pe drum și în gazdă, — se grăbește și sperie codanele, cu o totală lipsă de formă, ceiace îi aduce riposta:

— „Păi, nemții, nu erau așa!..."

Iar la nu știu ce obiecție patriotică a lui:

— „...Și dacă-i vorba pe aceia, nu vreau cu 'mneata!..."

Linia de purtare îmi era deci limpezită. Am refuzat să dorm în casă și am cerut cele de cuviință patului, într'un adăpost blindat și căptușit cu scînduri, lăsat acolo amintire de nemți.

Tactica urmată mi-a reușit. Ba încă mi-a reușit așa de bine, încît nu puteam să rămîn două clipe singur cu una din ele, că venea cealaltă. Toate abilitățile mele s'au oprit aici.

Și pentrucă o osteneală zadarnică, e mai istovitoare ca orice osteneală, am adormit, cînd se crăpa de ziuă, mai ostenit ca ori cînd.

La plecare, cele două fete, cu ochii roșii de nesomn, îi imputau lui Chirilă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „...și ne pare rău, să știi, că n'ai fost și 'mneata ca 'mnealui...".

Pe dealul bătăliei soarele fusese și era mai grăbit decît milițienii sortiți să îngroape morții. In arșița uscată a zilei aceleia de Iulie, din Valea dela Gogoi, pînă în dealul Drăgotești stăruia duhoarea grea a miilor de trupuri în putrezire. Dacă ai fi închis ochii, ai fi avut groaznica impresie că ești cu obrazul lipit de carnea unui mort.

Am colindat toată creasta, din Mărășții unde atacase Generalul Mărgineanu, pînă la Poiana Incărcătoarea și ne-am mulțumit fiecare să ne stîrnim amintirile, durerile și lacrimele pentru cei scumpi, cari s'au dus.

Iată, aici a murit și e îngropat Vizitiu. Iată aici a murit Bocăneț, cel ce trebue să fie înmormîntat pe un hectar întreg de pămînt, ca să contrazică, și în moarte, regulele pe care a fost menit să le contrazică în viață...

Și iată fortificația lui Florea și sîngele ostașilor săi, rupți de toate obuzele celor două artilerii înfrățite, în dragul lui... Sîngele ostașilor lui? Mai degrabă, și mai exact: sîngele lui...

Am văzut totul și n'am învățat nimic... Doar un lucru: ofensiva toată a fost degeaba... Toți morții ăștia au pierit degeaba... cum degeaba a fost și toată strădania regimentului 204 Land-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

wehr, să încropească bătrâneşte, cu temirice, un simulacru de front, cu tranşee fioroase pe dinafară şi patriarhale pe dinăuntru.

Pe creasta morţii, dela Mărăşti la Incărcătoarea, aş scri cu litere de cruci albe: „Degeaba!".

Cînd s'a terminat conferinţa şi vizitarea, primesc ordin personal, să plec urgent la Caşin. Regimentul meu, e pornit acolo, în pas de atac, să acopere frontul părăsit de ruşi.

Iar nemţii, mulţi odihniţi şi admirabil utilaţi, au pornit un contraatac general, dela Galaţi, pînă la Oituz. Aşa dar, înainte, spre moarte!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un călăreţ pe şleah, ca în vremile de altădată.

M'am deprins cu biata mea mîrţoagă. Merge liniştită în drumul ei şi puţin îi pasă de pustiul nopţii. Căci merg în noaptea asta, de parcă plutesc într'o mare apă neagră şi pustie. Nicăeri, nu întîlnesc un om. Intru şi es din păduri, bat poteci pieptişe, calc în pîrae sărace şi nu văd nimic înainte. Nici afară, nici în mine. Căci în hăul acesta de beznă nu duc în mine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nimic... Nici un gînd, nici un dor. Merg înainte, atîta tot, ca și cînd aș sta pe loc. Nici o deosebire.

Un acoperiș de casă părăsită, se tae negru și zdrențuit în fărîma de cer culcată pe streșini de șindrilă; cîteva pete albe îmi dau a înțelege că am întîlnit un sat... Dar trec de el ca și cînd nu l-aș fi întîlnit și intru iar în gol și în beznă, fără să-mi ație calea nici măcar prietenia din lătratul unui cîine...

...Iar în jurul meu, în hainele mele murdare, în pielea roasă a șelei, în părul noroiat al calului stă agățată și vine cu fără-de-gîndul meu, toată duhoarea lîncedă, pe care am strîns'o de pe creasta Mărăștilor.

Duc numai răsad de cimitir, ori duc cu mine cimitirul tot? Iată, că n'aș ști să-mi răspund.

Și-mi vine să rîd. Căci mă întreb de ce mi-aș răspunde azi, cînd peste o zi, ori două, o să-mi răspund limpede și crunt, așa cum se cuvine unor vremuri aspre, dacă voi mai putea să răspund.

Dar la urma urmii, ce rost își mai au atîtea întrebări? Dela vestea lui Nazarie și pînă azi, toate cîte au trecut pe lîngă mine și în mine, — oameni și întîmplări, — n'au făcut decît să sfărîme fir-de-fir din copilul care mă știam. Dor de viață? Gînduri pentru mai tîrziu? Glume. A stat viața în loc, iată adevărul. A stat infricată să-și croiască măcar o singură iluzie, ca să nu aibă măcar un singur regret.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi minunat rod e pustiul ăsta, unde nu mai poate răsări nimic. Parcă ar fi în mine toată creasta Mărăştilor, răscolită de foc, uscată de arşiță şi duhnind a mort putrezit...

Prin hăul acesta negru, în care calul resemnat îşi ţăcăne pas regulat şi moale, de parcă ar trage un dric, nu pe mine mă duc să mă aşez, pe altă creastă şi pe alt meleag, ci creasta aceia de moarte pe care am strîns o în coşul pieptului, în răsuflare şi în ochi.

O duc dincolo, ca s'o dau altora după mine, s'o ducă şi ei la rîndul lor. O făclie sinistră, semenea vremilor acestea.

Fiindcă asta ne va fi viaţa toată şi la toţi, noi cei care trebue să înţelegem acest adevăr groaznic, de te cutremuri numai gîndindu-l : **N'am avut tinereţe !** Şi această tinereţe pe care am îngropat'o incomplect în noi, ca morţii de pe creasta Mărăşti, va duhni greu şi lînced a cadavru neîngropat, tot lungul amărît al zilelor noastre...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apă din pămîntul de pînă acum şi binecuvîntarea din sufletul care va să vie.

După hălăduiala de peste noapte, somnul mă nimicise în gura lui neagră.

M'am deşteptat greu, în şoapta înfrigurată a lui Ţară-Lungă : alarmă.

Ruşii părăsiseră frontul de pe Leşunt, după o lună de dulce tovărăşie cu nemţii. Ofiţerii din amîndouă părţile se adunau prieteneşte la joc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de cărți și ochială de poziție. Dar cum rușii erau mai boeroși, numai nemții se îndurau să calce drumul dincoase de creastă. In felul ăsta, cu vrerea ori fără vrerea lor, știau bine ce faimoase întărituri aveau în față și pricepeau îndeajuns ce le trebue, la o supărare, să rupă o portiță pînă în Grozești. Greul era pînă acolo. Mai departe îi duceau singure văile și dealurile rotunde ale Moldovei mele.

In ziua aceia însă, vrednica oștire a Țarului s'a lehămetit și de cărți și de prietenie. A strîns catrafuse bogate și-a pornit'o înapoi, singurică și senină, cîntînd, de huiau văile păduroase, coruri de pustiu și tristețe.

In luminița albastră a zilei, care se ițiia de pe zarea răsăritului, glasurile lor bărbătești și pline, sunau împăcate și adînci. Conștiinți curate, plecau spre treburile lor. Urgia nouă, din cotloanele lor îndepărtate, avea glas mai tare decît vaetul unui biet ogor strein. Era firesc.

Dimineața rece și clară, ca de sticlă, ne dădea fiori. Ordinul sunase crîncen: pas de asalt pînă la poziție. Acolo, destrămate de lungimea nemăsurată a frontului golit, ședeau în gură de moarte sigură, două batalioane din al șaptelea de vînători. Veniseră și ele în grabă, aduse dela mari depărtări, ca să ție frontul părăsit de o divizie întreagă. Iar informațiile dovedeau că nemții au îngrămădit în fața lor cinci regimente noi-nouțe, cu cadre complecte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Batalionul nostru trebuia să întărească și să fie trupă de contraatac.

Compania pusă în front se desise în ascunzișul rourat al unei livezi de gospodărie săracă. Eram gata. Suliți de soare fulgerau piezișe și însîngerate printre spărturi de frunză : pete de sînge anticipate pe iarbă, pe haine și pe fețe. Prevestiri triste ? Nu. Conștiința le primea ca pe certitudini firești.

Ca să înlocuiesc opririle zadarnice din drum, dau ordin să se umple bidoanele de apă. Sergentul Iancu îmi pune în vedere că fîntîna e departe și se pierde vreme. Stau în cumpănă.

Din grupul de copii slabi, cu ochii mari de spaimă, de uimire și de foame, o fetiță subțirică, sare împăciuitoare :

— „Vă aduc eu cofa noastră".

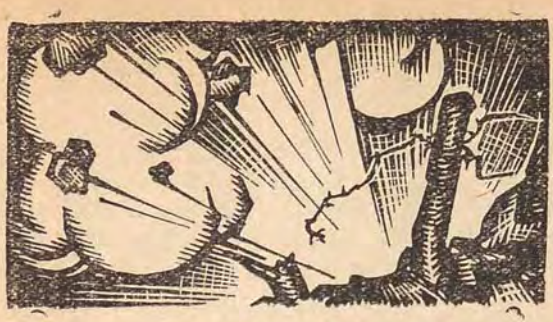
In cîteva clipe bidoanele sînt pline și gurile răcorite. Micuță, cu picioruțe subțiri de trestie și cu repeziciune speriată de marea taină spre care ne ajuta să plecăm zoriți, fata din Fîntînele purtase cofa grea cu rîvnă de om mare, în tot lungul frontului. O biată albină mică, slabă și trudită.

Scot să-i dau un ban. Răsucește brusc mîna la spate, de parcă era s'o frigă hîrtiuța celor cîți-va lei. Stăruesc. Ea dă din cap, scurt și hotărîtă :

— „Las'că și 'mneavoastră munciți acolo la deal, pentru noi..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde Dumnezeu binecvîntează moartea; şi moartea cere iertarea lui Dumnezeu

Un vălătuc imens de nori sîngeraţi, creştea ca un pumn ameninţător din zarea vînătă de munţi.

In drumul, pe care ruşii îl făceau dimpotrivă, cîntîndu-şi veselia, noi alergam bătuţi de ploae şi de grindină cît oul de porumbel.

Noaptea, ne-am dormit'o în valea Leşunţului, pe cîte o mînă de frunze umede, întinse pe mocirla de jos şi n'a fost unul din noi, să nu a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

doarmă cu buna știință că nu se mai trezește. Dar dimineața ne-a zîmbit veselă și bună, că ne găsise sănătoși, proaspeți și plini de voe, ca niște copii odihniți.

Un ceas ori două de liniște.

Apoi, de-odată, pădurea a luat foc și a crănțănit pămîntul din măruntae. Nemții dădeau o replică strălucită bombardamentului dela Mărăști.

Atacul a început fără întîrziere. Bietele batalioane de vînători, rare și vlăguite, au fost jucărie, de carne și sînge, zdravenelor regimente nemțești tinere și vîrîte proaspăt în foc.

Trebuiau ținute în loc cu orice preț. Compania noastră avea drumul la cota 704, pe care nemții se organizau temeinic.

Plecăm. La cîți-va pași ne îngheață pe loc barajul formidabil al tunurilor grele.

Locotenentul, plecat în recunoaștere, îmi lasă compania în mînă. Și eu trebue să trec această companie, sănătoasă, prin infernul care a schimbat valea într'un cazan înfiorător.

Grupă cu grupă, le strecur pe toate și-mi păstrez fratele, fără rușine de slăbiciunea mea. Îl păstrez la urmă, nădăjduind, copilărește, într'o potolire de-o clipă.

Dar focul crește, pe măsură ce crește în mine groaza că am greșit, păstrînd la urmă și la primejdie mai mare, tocmai ce vroiam să ocrotesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Timpul mă strînge de gît. Mă uit la copilul palid de lîngă mine și amețesc de îndoială. E înspăimîntător să mai ai ceva scump, în prăpădul acesta de iad.

De-aș fi singur, aș boci.

Un sergent mi se uită în ochi. Mă înțelege. Plec fruntea. Apoi de-odată, mă crispez, pîndesc prima explozie de obuz și fac semn:

— „Acolo!".

Grupa țîșnește în groapă. Nor de pietre și pămînt i se abate în cap. Sînt numai ochi înebuniți de groază. Nu mai am nici inimă nici sînge. Strig:

— „Inainte!"

Și grupa se ridică. Dar în aceiași clipă se prăbușește la pămînt, ca tăiată de-o secure nevăzută.

Am închis ochii ca fulgerul, de m'a ars durerea pleoapelor. Ii deschid. Grupa e acolo, făcută morman negru sub valul de pămînt. Urlu:

— „Inainte!"

Și grupa sare, cade, iar sare, și cade... și...

A scăpat!!

Brațele mi se frîng, moi, ca de cîrpă și mă prăbușesc, fără suflare, cu fața în pămîntul măcinat și ud.

Cît am rămas, nu știu... O clipă, două... o oră... un veac... Apoi alt om... — Ce vorbă?!: om? — mașină, fără gînd, fără articulație... plec

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încet, în picioare, ferindu-mă de explozii, stupid, cu cotul, ca de niște gîngănii...

. . . . . .

Iată-ne sus, în buza crestei 704. Tîrnăcoapele nemților sună lămurit și trebue să le oprim să nu mai sune. Așa dar contraatac.

Cărăruia umbroasă din dîmb ni-i axă. La dreapta, eu cu un pluton, la stînga, fratele meu.

Un iureș nebun și iată-mă la treizeci de metri de nemți. Le văd fața, le văd gurile căscate și ochii holbați de spaima acestei iviri sălbatece și neașteptate. Îi simt — nu, nu zic bine — îi **văd** ridicați în patru labe, gata de fugă, în paralizarea groazei.

Degeaba! Soldații mei s'au clătinat. Firul de oțel din ei s'a frînt și glasul meu urlă zadarnic: „Inainte!"....

Aud, în secunda aceia, glasul de ghiață care sună sec, acolo sus:

— „Granaten!

Și grindină neagră se prăvale în aceiași clipă peste noi.

Atît.

O sută de explozii, o sută de bufnituri grele și o aproape o sută de oameni îmi înghiață acolo, pentru totdeauna, cu capul spre creasta blestemată, ca o sută de raze negre ale unui soare funerar.

Cei trei zeci de oameni scăpați din hăuiala granatelor, se lasă rostogol devale, ca niște pietre scăpate de sus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am rămas singur. Vreau să strig şi nu mai pot. Gură, gît, mi-s complect paralizate. Doar braţele flutură moi, ca nişte zdrenţe inutile, bătute de vînt. In fum de leşin, văd tăindu-se pe cer umbre negre şi agitate... Trag în neştire, cu revolverul, iar de acolo pornesc spre mine în arc puncte negre, care vin încet ca nişte balonaşe...

Pămîntul se tălăzue o clipă, două, ca un leagăn uriaş, creasta se dăinăe desfăcută de copacii rămaşi în aer — şi într'un urlet prelung muntele lunecă peste mine, zvîrlindu-mă în gol...

Mă trezesc, mîngîiat de palma udă şi aspră a lui Gîlcă. Prin potop de gloanţe şi de granate m'a tras înapoi, între ei, după perdeaua de tufişuri care ne desparte de creastă.

Ameţit, ca din somnul leşinului, las moale fruntea pe mîneca mântălii. Cînd o ridic, mîneca mi-i neagră. Sudoare rece a ţîşnit din toţi porii mei şi mi-i frig.

Gîlcă îmi pipăe braţele,picioarele, pieptul... Mă doare tot... şi nu mă doare nimic... Rană ?... Nu ştiu... Mestec în gură gust de sînge şi pe podul palmei, cu care-mi şterg gura, se lasă o urmă de roş- proaspăt...

Atunci, da. A zvîcnit în mine ceva încordat şi rău. Gustul de sînge şi vederea lui a ridicat în picioare viaţa din mine. M'am desmeticit într'o fulgerătură de clipă, ca sub o lovitură bi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nefăcătoare. Mă simt mai dîrz și mai sănătos ca oricînd și văd limpede situația.

Trei zeci de oameni rămași. Nemții la treizeci de metri. In stînga liniște. Prin frunzișul des, abia zăresc cărarea. Dincolo de ea perdeaua verde astupă vederea.

In stînga ?...

Fratele meu ?...

Intreb grăbit :

— „Ce-i acolo ?".

— „Nu se aude nimic"...

Trimit un ostaș să facă legătura. Il urmăresc pînă în cărare. Trei granate și un lătrat scurt de mitralieră îl dărîmă ca pe un colț de zid. Trimit alt om. Inghiață acolo. Trimit altul, și altul... morman negru de carne vie, care mai svîcnește încă în durere și în moarte...

Am rămas cu douăzeci și cinci de oameni, singur, izolat.

Omul din dreapta îmi spune că prin rariște a văzut trecînd departe, în spate, lanț întreg de nemți. Toți soldații mă roagă să ne retragem. Mă uit la ei și parcă nu-i aud. Apoi deodată îmi zbîrnîe ura în ochi, în glas, în inimă:

— „Vi-i frică. O să crăpați aici, de vreme ce n'ați fost vrednici să mai faceți zece pași, acolo sus, adineuri... Aici o să crăpați..."

Două zeci și cinci de guri au scrîșnit surd și lung ca într'o durere mare, o neînțelegere și o ură dincolo de priceperea minții omenești, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vreme ce eu, liniştit, îmi încărcam revolverul, cu ochii la ei.

— „Şi dacă ne ia prizonieri?" îmi şueră Gîlcă...

Prizonier? Violent, ca o mare lumină s'a făcut în mine. Şi o salvare. Eee! Iată pentru cine îmi încărcam revolverul. Nu pentru ei, ci pentru mine...

Căci eram hotărît să stau aici pînă la urmă.

Atunci Gîlcă, ca şi cînd ar fi simţit tot lanţul întunecos al judecăţilor mele şi-a ridicat faţa neagră de pe patul armei şi mi-a spus:

— Bre dom' Su'lotinent... mă duc eu...".

— „Unde?"

— „In dreapta, la fratele matale...".

— . . . . . .

— „...şi om vidé ce-i de făcut...".

Am vrut să spun o vorbă şi n'am putut. Simţeam că de-o spun mă podidesc lacrimile în hohot. L-am tras doar lîngă mine şi l-am apucat de ceafă. Gîlcă a închis ochii, ca într'un sărutat.

A pornit. Iată-l în marginea cărării, dosit în lăstăriş. O clipă, două. Se 'ncordează, aşteaptă... O clipă două... Ţîşneşte în cărare şi automat, ca şi cînd ar fi fost trăgaciul unei mitraliere, chiamă scurt căţeaua morţii de pe deal... Tăiat în două, Gîlcă se năruie... O clipă-două... Cîteva bufnituri scurte de granate căzute... cîteva explozii... o clipă două... Gîlcă se răsuceşte cu un vaer lung dincolo de cărare şi piere ros-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

togolit, în valea pe care n'o mai vedeam... o clipă... două... o veşnicie...

Apoi liniştea mare s'a întins peste tot...

Nici măcar nu mă mai doare inima...

Mă uit la ostaşii palizi de lîngă mine şi nu-i cunosc... In afară de ţigănuşul subţirel care-mi stă în spate, agentul meu de legătură, din vechiul pluton n'a mai rămas nimeni. I-am presărat ca pe o sămînţă rară cu gest larg de semănător generos, peste toate dealurile şi văile Moldovei mele, dela Mărăşti pînă la Ţuia Neagră şi dela Soveja pînă la Leşunţ.

Şi fără voe, îmi vin în minte vorbele bunicului, seara, în faţa patului întins:

— „Imi merit hodina, Doamne!"...

Peste două ceasuri, ostaşul de lîngă mine, mă strînge groaznic de braţ:

— „Ne-au înconjurat... Vin prin spate...!".

In fund, departe, ferite, printre trunchiuri negre de copaci, văd furnici cu armele întinse. Rîd senin şi mă uit la revolverul meu... Mi-i drag în clipa asta, acest dătător de odihnă... pat al meu desfăcut...

— „Imi merit hodina, Doamne!"

Soldaţii îşi pun armele jos şi îşi vîră feţele în unghiul cotului. Plîng...

. . . . . .

Erau de-ai noştri. Am ordin să mă retrag.

La un chilometru în spate găsesc pe coman-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dantul detaşamentului, un maior oarecare. Mă primeşte aproape supărat:

— „Nici nu mă mai gîndeam c'o să te întorci!".

Mă socoteau de mult ridicat de nemţi.

— „Nici n'aş fi trimis după dumneata dacă nu mă înebunea rănitul ăsta..."

— „Care?"

Un brancardier, dă la o parte basmaua murdară de pe faţa unui soldat întins pe targă: Gîlcă...

— „Şase răni de glonţ şi nouă de granată...".

— „Scapă?". Brancardierul se uită la mine, ca la un nebun, şi rîde:

— „A şi scăpat...".

Şi sanitarul alungă cu mîna, roiul de muşte, care se plimbau pe gura îngheţată, pe ochii înghеţaţi, pe toată vrednicia şi bărbăţia aceia veselă, mare şi inimoasă, care s'a stins în ziua asta cu soare, ca să aline o clipă amarul şi desnădejdea mea...

S'a dus să afle unde mi-i fratele...

Şi mă cutremur.

Poate că acum a şi aflat... că nu-i mai ştie nimeni de urmă copilului aceluia bun şi drag. Zece mii de întrebări au zece mii de răspunsuri, dar nimeni nu mai ştie de mai este ori nu mai este...

Te-am semănat şi pe tine, copilule, pe-aici, pe undeva?... Ce-mi mai lipseşte atunci să împlinesc vorba bătrînului:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Imi merit hodina Doamne...!"

Şi de pe targa lui, Matei, cu mîna frîntă din umăr şi viaţa frîntă din rădăcini, mă întăreşte:

— „Nu mă plîng pe mine, vă plîng pe voi care aţi rămas!"

. . . . . .

Lipiţi, cîrpiţi, adunaţi din toate armele şi toate regimentele, ne facem într'un biet lanţ comic de trăgători.

Un sfert de oră linişte.

Lîngă capul meu, o rădăcină putredă de copac. Lipesc fruntea de ea şi lunec.... lunec departe... într'o bunătate, o tihnă şi o împăciuire pe care n'am mai fost găsit'o niciodată. Imi pare ca o încheere de totdeauna, odihna şi mîngîerea blajină a clipei acesteia. Şi zîmbind, ca într'o înseninare fără de margini, lunec mereu, mai adînc, mai departe, într'un somn, pe care mi l-aş vrea fără de capăt...

Pădurea e verde şi îngăduitoare... Bate soare cald şi binefăcător, inima se undueşte înmuiată ca o ceară simţitoare, la mîna vîntului uşurel.

. . . . . .

Iat-o colo... Răsare dintre copaci, în rochiţa ei albă, cu zîmbetul ei de atunci — ţii minte? — din seara aceia petrecută în lumea noastră studenţească, pe dealul pădurit al Bîrnovei... Şi pe fruntea deschisă, stărue şi acum ca şi odinioară, o iradiere de lumină ciudată...

Tu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Te apropii uşurel să nu te simt? Bine... Am să închid ochii, să nu vezi că te privesc... Îţi place gluma? Dar ştii bine, că boabele de rouă dintre pleoapele mele mi te arată mai frumoasă, mai albă, mai în lumină...

Tu...

Acum eşti aşa de aproape că nu te mai văd... Văd numai lumina ta... Dar simt, înţelegi tu? Simt mîna ta, că pluteşte peste mine nehotărîtă... Haide, las'o uşurel pe fruntea mea... N'am să mă trezesc, n'ai grijă!... Înţelege acest adevăr mare şi de totdeauna: n'am să mă trezesc fiindcă sînt destul de treaz ca să-mi impun să nu mă trezesc... E taina dragostei...

Tu...

Ai auzit gîndul meu; nu-i aşa? Trebue să-l fi auzit, fiindcă trebue să fi zîmbind, cu ochii în cîrlionţii umezi ai părului meu... Nu te văd, dar simt zîmbetul tău în inima mea, ca o pată de lumină care scapă printr'o crestătură de frunziş... A pătruns, drept, ca săgeata, şi încălzeşte petecul pe care l-a sărutat...

Tu...

. . . . . .

O trosnitură, de obuz, mă trezeşte din somn.

Gheorghe a Floarei, sergentul, cu mîna ruptă de o schijă, scapă arma jos şi în liniştea care s'a întins, ţinîndu-şi cu dreapta încheetura fărmată, urlă spre deal, ca spre o ţară întreagă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ii stînga! Tot n'aţi nimerit'o bine, Paştele şi Dumezeii mamei voastre....!".

Apoi ne retragem, urmăriţi pas cu pas de valurile lor.

In vale, între pietre, primim şi noi cu granate, la cincizeci de metri, un front încheiat de soldaţi tineri şi frumoşi. Îi facem praf în cîteva secunde, răsturnăm pe cei scăpaţi, împuşcîndu-i, ca pe iepuri, din goană, apoi urcăm rîpa Lesunţului Mare, mulţumiţi şi împăcaţi, ca nişte oameni de ispravă care se întorc dela coasă de fineaţă bună şi bogată.

Nemţii ne lasă un ceas de odihnă, apoi, ne strîng în cleşte.

Prind cinci patrule de ostaşi bosnieci, vlăjgani înalţi ca bradul, care-mi spun, neîntrebaţi, tot ce vreau şi ce nu vreau.

In zorii zilei sînt înconjurat. Toată marginea poenei, de jur împrejur, e înţesată de ai lor.

Dau ordin să se tragă în neştire, Trag şi eu, cu toţi la o laltă, iar ţigănuşul de lîngă mine, agentul de legătură, îmi dă încărcătoare de schimb. Nici nu mă uit la el. Intind mîna înapoi şi-mi pune încărcătorul în ea.

Odată, de două ori, de o sută de ori...

Ştiu că totul e fără de folos, ştiu că e o joacă neroadă, de copil fără minte. Dar trag, şi tragem toţi, în pămînt, în copaci, în văzduh, poate tot vom nimeri ceva. Măcar pe Dumnezeu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai cer un încărcător şi mîna rămîne goală. Flutur braţul nervos, fără de rod. Mă întorc gata să ţip.

Ţigănuşul meu îşi culcase cuminte faţa lui subţirică şi palidă, în iarba proaspătă, plină de rouă. Iar din fundul căştei vinete, prin găurica de opt milimetri a glonţului, un firişor de sînge îngheţase, ca o lacrimă neagră. Drum bun, cel din urmă, frate al meu! Viu după tine neîntîrziat! Aşteaptă-mă! — Şi spune-le tuturor dîn pluton, că sînt pe drum...

— „Acum îmi merit hodina, Doamne...".

Cartuşele sînt pe isprăvite şi îmi vine să rîd... De ce ori fi nemţii aşa de dobitoci, că nu vin să ne ia?

O vijelie de obuze, se prăvale peste noi. Schijele lor, sînt mai puţin primejdioase, ca pietrele ridicate în văzduh şi ca aşchiile de copaci, care zboară peste poiană. Nu mai este de îndurat. Trebue să pornim. Punem baionetele la armă şi năvălim într'o doară, spre Grozeşti, urlînd un „ura" răguşit, nedormit şi nemîncat de trei zile....

Minune!

Lanţul de nemţi, lasă mitralierele şi puştile şi o ia la goană. Surpriză ori faima anacronică a baionetei.

In dreapta mea, baioneta unui soldat, pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu l-am văzut pînă azi, scrîşneşte răsucită într'un coş de piept... La doi paşi, mai încolo, ridic un ofiţer rănit la genunchi. E italian din Triest, funcţionar de bancă... şi grozav de vesel că l-am luat prizonier... mergea săltînd într'un picior şi din necesităţi fizice şi din satisfacţii morale... Evident că tot aşa ar merge şi de-ar avea amîndouă picioarele tefere.

Dar în starea mea, italianul mă scîrbeşte. Trăgaciul revolverului, mă mănîncă la deget, ca niciodată. De nu m'ar îngrozi iuţeala, cu care fug devale soldaţii mei, lăsîndu-mă în urma lor, fără să le mai pese de nimic, l-aşi întinde la pămînt, fără remuşcare. Cu conştiinţa clară că acum nemţii i-s mai duşmani lui decît mie, mă duc după soldaţi şi nici nu mă mai ocup de dînsul... Dar italianul e mai iute de un picior decît eu de amîndouă şi mi se ţine în flanc, cu o stăruinţă şi o hărnicie de admirat.

In poala pădurii ne-am oprit.

Valuri noi de soldaţi ne vin în ajutor... In-sfîrşit dau iarăşi de regimentul meu, cu colonelul lui cu tot. E acolo, trîntit pe o margine de groapă şi răcneşte, vînăt:

— „Sînteţi nişte laşi! Am să vă 'mpuşc ca pe cîini!... Inapoi la deal!... Dacă nu-mi luaţi Leşunţul într'o jumătate de oră, vă execut cu mîna mea, dela soldat pînă la maior!...".

Maiorul cel înalt şi blond, stă în picioare lîngă el şi privindu-l cu ochi mici, scoate brusc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

revolverul din toc, îl apucă de țeavă și i-l întinde:

— „Poftim! Trage în mine întîi, că nu mă mișc de-aici, pînă nu bate artileria!".

Colonelul își pierde mintea și se face galben:

— „Ordon să se atace imediat".

— „O să ne bată artileria noastră!".

— „N'aveți decît să goniți pe nemți și să treceți dincolo de ea...!".

Maiorul își zvîrle revolverul de pămînt și dă ordin de pornire...

După o sută de pași, artileria noastră își sfîrîe primele vijelii de obuze, drept în noi. Fugim înebuniți în sus, pe coastă. Artileria lungește tirul și-l păstrează peste noi, mereu peste noi... Ne găsește în loc precis cu fiecare obuz... Și între soldații cari sar în bucăți, printre lostopenele de piatră și lemne rupte, îmi vîjîe la ureche ca un cîntec, glasul lui Brătășanu:

— „Obuze franțuzești... oțel superior!..."

Un salt mare înainte, pînă la sleire.

Insfîrșit, parcă am scăpat. Obuzele se sparg înapoia noastră, într'o furie de clocot, pe care nu l-am auzit niciodată. Se face acolo un balisaj și o tăere mecanică de pădure, cum n'au izbutit nici cînd să facă nemții, cu sistemul lor „Goetz & Comp." de care vorbea Brătășanu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O pauză. Maiorul întinde frontul și îl fixează. Istoviți, soldații adună pietre și scurmă penibil, cu ghiarele, măști individuale, care n'ar ocroti nici trupul unui copil...

Pe o lespede cu vîrful scos din mal, mă las o clipă jos. Neodihna, nemîncarea și luptele de trei zile mi-au lăsat în creer o hăuială da mașină imensă, care-mi trece peste cap.

Mi-i sete. Mestec în gură o frunză și o scuip, cu petice negre de sînge închegat, venit de undeva din gît ori din piept. Și mă apucă o scîrbă imensă de bucățelele astea din mine... care și-au îngăduit să moară înaintea mea... Sînt laș în rate...

Aș fuma o țigară. Nu mai am tutun. Nu mai are nimeni tutun. Un soldat se îndură, fărîmă între palme, cîteva frunze uscate de fag și pe hîrtia unui ordin de atac, face o țigară diformă.

O aprind și o fumez grăbit... Mă simt grozav de grăbit... E dezgustătoare țigara dar o fumez cu o sete și o grabă, care mă bucură, ca un semn de viață... Și vreau s'o fumez toată. Vreau cu orice preț.

Artileria și-a lungit tirul drept în noi... In țipete de spaimă, ostașii se risipesc. Maiorul poruncește o retragere de o sută de metri. Îi văd dîndu-se, ca fulgerul, la vale și-mi par comici... Eu rămîn pe loc. Vreau să-mi fumez țigara... Sînt grăbit și nu pot să mă mișc de aici.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu pot, fiindcă nu vreau. Vreau să-mi fumez țigara. Urlă proectilele lîngă mine? Ei și?... Eu vreau să-mi fumez țigara... Trag din ea cu dinții încleștați și nici nu clipesc măcar, în roiul de schije ucigătoare. Senzul primejdiei, e ca un vas gol... Azi e o vorbă numai... Nu simt în mine nimic a teamă... Mă încăpățînez să-mi fumez țigara asta dezgustătoare, care-mi place, tocmai pentru dezgustiul pe care mi-l provoacă. Și nu mă mișc de loc... Vreau să-mi fumez țigara...

Pare o nebunie, firește... Poate chiar că este o nebunie... O formă de nebunie adevărată ca și la Florea... Dar nu-mi pasă... vreau să-mi fumez țigara...

Ha!... Ce comic lucru... Ca și Florea... E dimineață... Sînt cu fața la răsărit... bate artileria noastră... Bravo! **Ca și el...** Ce-ar fi să mă sui și eu pe piatra asta și să strig:

— „Sînt eu... Florea Dumitriu...".

Și împins de o putere mai mare ca mine mă urc și strig:

— „Sînt eu... Florea Dumitriu!..."

Iar ai noștri trag înainte... Nu pentrucă nu mă aud... Ci tocmai fiindcă mă aud...

Aaa! Admirabil! Acum iată că trag și nemții în mine... De-să-vîr-șit! „Stau la marginea a două lumi și le unesc prin iubire". Cine a spus nerozia asta, care-mi chicotește în cap?

Și trag mai aproape de mine... tot mai aproape...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Minunat! Obuze franţuzeşti!... Răcnesc în glas cu ele:

— „Ai dreptate Brătăşene!... Te văd rîzînd de-acolo, dela bateria ta! Trage, să mă convingi!... Şi iată că m'ai convins... Ich habe die Ehre meine Herrn!... Guten Tag... Ca el... Ca Florea... Guten Tag!...".

. . . . . .

Ţîşnit de foc, trăsnet şi mă simt împuşcat, în sus, de piatra de sub mine. Obrazul îmi plesneşte în frunze... în crengi... în crenguţe... Mă desfac într'o lumină mare, ca o pasăre cu aripi... mai sus, mai sus... uşor ca un fulg... E bine, e soare... Şi urc... urc... urc mereu, subţiindumă mai uşor, mai palid, mai străveziu... ca o aripă, ca un fum, ca un norişor.

Apoi mă clatin, odată la dreapta, odată la stînga... şi mă topesc într'o lunecare uşoară de tot, spre un gol mare şi luminos, ca o apă... ca un văzduh...

Apoi lumina se potoleşte, se închide ca un ochiu... şi încet, domolit... fără sgomot, pîlpîe odată... de două ori... şi se stinge...

. . . . . .

Cu trupul vînăt de lovituri şi sgănci, îndopat cu morfină, de nu se mai înfiora, nici între pungile de ghiaţă, cu care era îmbrăcat, un ofiţer tînăr, fără identitate, deschidea ochii. peste patru zile, într'o cămăruţă de scînduri a spitalului militar din Sascut.

In lumina de var şi soare a zilei şi a locului, a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clipit de cîte-va ori, moale, a deschis gura încercînd să spue o vorbă, care n'a vrut să se lase spusă, şi lacrimi grele, şiroi, au început să lunece în pernă, pe obrajii slabi şi galbeni...

...Lăsaţi-l să plîngă în voia lui, biet copil, fără vlagă... Nu-l mai întrebaţi zadarnic ce izvor au lacrimile lui. N'ar putea nici cînd să spue dacă plînge durerea de-acuma, a ceiace a sfîrşit, ori plînge durerea a ceiace se pregăteşte să înceapă...

Căci şi aici, în ultima filă a povestirilor acestea, se cuvine, şi e nimerit să mai spunem odată, ceiace am spus în capul celălalt al lor: se va vedea că după un sfîrşit vine totdeauna un alt început... Şi decînd e lumea se ştie că ceiace s'a isprăvit n'a putut să întreacă niciodată în durere, suferinţa zilelor ce va să vie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aci se sfârșește întâia carte din

„FLOARE DE OȚEL"

„Un ram uscat înmugurește iar"

și începe a doua carte:

„Mă doare sufletul meu nou"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ATELIERELE GRAFICE
„VREMEA" S. A.
BUCUREȘTI, CAROL 10

ANTICARIAT 2
CLUJ
- Lei 50 -

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

EDITURA

VREMEA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LEI 40